

Pressebilde og industriforurensning i Norges Ruhr-område

En historisk analyse av avis-offentlighetens syn på og forståelse av miljøvern og forurensning i industriområdet Grenland i perioden 1912-1989

JULIJANNE LENA SIMMERLUND FINMARK

VEILEDER

May-Brith Ohman Nielsen

Universitetet i Agder, 2021

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for religion, filosofi og historie

Master

FORORD

I mitt arbeid med denne masteroppgaven har jeg fått hjelp, rettleiding og støtte av en rekke personer og institusjoner. Ingen av disse står ansvarlige for innholdet i denne oppgaven. Først og fremst vil jeg takke min veileder professor May-Brith Ohman Nielsen ved Universitetet i Agder for entusiasme, veiledning, støtte og gode råd i mitt arbeid med denne masteroppgaven, og for å ha introdusert meg til et godt forskningsmiljø i forskningsgruppa Deadly Dreams. Forskerne der har tatt imot meg med åpne armer, kommet med gode råd og vist interesse for denne oppgaven. Dette har hjulpet meg mye og betydd mye for meg.

I mitt arbeid med kildematerialet har jeg arbeidet mange timer på Notodden historielag og fått god hjelp av dens medlemmer til å finne avismateriale og relevante kilder. Videre har jeg tilbrakt mye tid ved Porsgrunn bibliotek og deres arkiver, og fått hjelp av ansatte der. Jeg har også fått god hjelp av Universitetsbiblioteket i Agder og Nasjonalbiblioteket.

En masterstudie ved siden av jobb og under koronapandemien har vært krevende på mange måter, men svært lærerikt og interessant. Jeg vil takke familien min for å ha stilt opp for meg gjennom denne tiden. Jeg vil også takke min tålmodige samboer Thomas Wilhelmsen som alltid har troa på meg, og som fremdeles ønsker å høre meg snakke om masteroppgaven min. Takk til mamma Siri Andvik og stefar Jonny Andvik, som har huset meg under mitt arbeid i arkivene, og som alltid har vist entusiasme, oppklaring, støtte og trøstende ord på veien. Uten deres omtanke hadde det vært vanskelig å fullføre studiet.

Oslo, mai 2021

Julijanne Lena Simmerlund Finmark

Innholdsfortegnelse:

Forord

Kapittel 1: Innledning	s.1
1.1 Tema og problemstilling.....	s.1
1.2 Forskningsstatus.....	s.5
1.3 Definisjoner	s.9
1.4 Avgrensning, metode og kilder.....	s.13
1.5 Teori.....	s.16
1.6 Aktualisering.....	s.18
1.7 Disposisjon.....	s.18
Kapittel 2: Begrephistorie og avis-offentligheten	s.20
2.1 Terminologi	s.22
2.2 Offentligheten.....	s.24
2.3 Deloppsummering	s.26
Kapittel 3: Analyse av 1912 og 1927	s.27
3.1 Norsk industrialisering – en økonomisk oppgangstid.....	s.28
3.2 Grenland – storindustriens havneby.....	s.29
3.3 Arbeiderbevegelsens kamp mot skadelige stoffer.....	s.30
3.4 Avisenes dekning av perioden – 1912.....	s.33
3.5 Mellomkrigstiden – en økonomisk nedgangstid.....	s.35
3.6 Tankene rundt utslipp og skadelige stoffer formes - 1927.....	s.36
3.7 Avisenes dekning av perioden – 1927.....	s.37
3.8 Deloppsummering.....	s.43
Kapittel 4: Analyse av 1942 og 1957	s.44
4.1 1942 – 2. verdenskrig	s.45
4.2 Tysk okkupasjon i Grenlandsområdet.....	s.46
4.3 Avisenes dekning av perioden – 1942.....	s.48
4.4 1957 – Romatraktaten.....	s.53
4.5 Norge og den moderne velferdsstaten.....	s.56
4.6 Fra småby til storkommune.....	s.57
4.7 Avisenes dekning av perioden – 1957	s.58
4.8 Deloppsummering.....	s.67

Kapittel 5: Analyse av 1972 og 1987	s.70
5.1 Stockholmkonferansen 1972.....	s.71
5.2 Miljøvern på dagsordenen.....	s.72
5.3 Spirende miljøengasjement – endringer i forståelse og holdninger?.....	s.73
5.4 Avisenes dekning av perioden – 1972.....	s.73
5.5 Montrealprotokollen – 1987	s.79
5.6 Natur og miljøverninteresse på vikende front?.....	s.81
5.7 Miljøpakka Grenland.....	s.82
5.8 Avisenes dekning av perioden 1987.....	s.85
5.9 Deloppsummering.....	s.91
Kapittel 6: Avslutning og konklusjon	s.93
6.1 Problemstilling, innfallsvinkel og teoretisk rammeverk.....	s.93
6.2 Oppsummering og konklusjon.....	s.94
6.3 Styrker, svakheter og videre forskning	s.103
Kilder og litteratur	s.105
Litteraturliste.....	s.105
Vedlegg – PD, TA, Varden	s.111

FIGURREGISTER:

Figur 1: Tidslinje over de ulike avisene brukt i master oppgaven.....	s.14
Figur 2: Tidslinje over oppgavens periodisering 1912-1990.....	s.20
Figur 3: Tidslinje over perioden rundt 1912.....	s.30
Figur 4: Tidslinje over perioden rundt 1927	s.36
Figur 5: Tidslinje over perioden rundt 1942.....	s.45
Figur 6: Tidslinje over perioden rundt 1957	s.53
Figur 7: Tidslinje over perioden rundt 1972.....	s.71
Figur 8: Tidslinje over perioden rundt 1987	s.79

Forkortninger:

TA: Telemark Arbeiderblad

PD: Porsgrunn Dagblad

SFT: Statens forurensningstilsyn

KAPITTEL 1: INNLEDNING

1.1 TEMA OG PROBLEMSTILLING

«Forurensning har siden industriens inntog vært et omstridt spørsmål i Grenland. Omstridt fordi forurensningen i hovedsak skyldtes industrien som også var den viktigste næringen i området. De økonomiske konsekvensene og frykten for arbeidsplassene har satt begrensninger for hvilket tiltak det har vært vilje til å gjennomføre», skrev leder Leif Stige ved kontrollaboratoriet for luftforurensning i Nedre Telemark, som arbeidet ved statens forurensningstilsyn frem til 2005.¹ I tillegg var Stige forsker ved røykrådet i Porsgrunn og samlet prøver som han forsket på fra Grenlandsområdet.² Utsagnet hans demonstrerer kjernen i forurensningsproblematikken i området, som var en industriregion, og viser hvordan tanker og holdninger befolkningen og offentligheten hadde til miljørisikoen i prosessene.

De geografiske forholdene i Grenland lå godt til rette for industribygging, ettersom området hadde en stor elv, fjord, gode havneforhold, tilgang på tømmer og kalksteinsforekomster; i tillegg til dette hadde området også et befolkningsgrunnlag som dekket behovet for arbeidskraft.³ Skien Cellulosefabrikk etablerte seg i området i 1883.⁴ Mange fabrikker og ulike industrier startet opp i årene etter dette, ettersom den industrielle revolusjonen gjorde sitt inntog i Norge. Norsk Hydro sin industrietablering på Herøya i 1920-årene var det som gjorde at Grenland ble et av Norges største industriområder.⁵ I disse anleggene ble det produsert magnesium, gjødsel og polyvinylklorid (PVC).⁶ Videre produserte Porsgrunn elektrometallurgiske (PEA) manganlegeringer ved Norcem sement, imens i Bamle cellulosefabrikk, Union i Skien, og Skotfoss fremstilte de cellulose og papir.⁷ I 1970-årene var Grenland et av de områdene i Norge som var aktuelt som mulig utbyggings sted for atomkraftverk.⁸

¹ Stige, 2005. *Langsamt ble Grenland renere*. Porsgrunn: Norgesforlaget:9.

² Stige, 2005: 18-20

³ Stige, 2005: 15

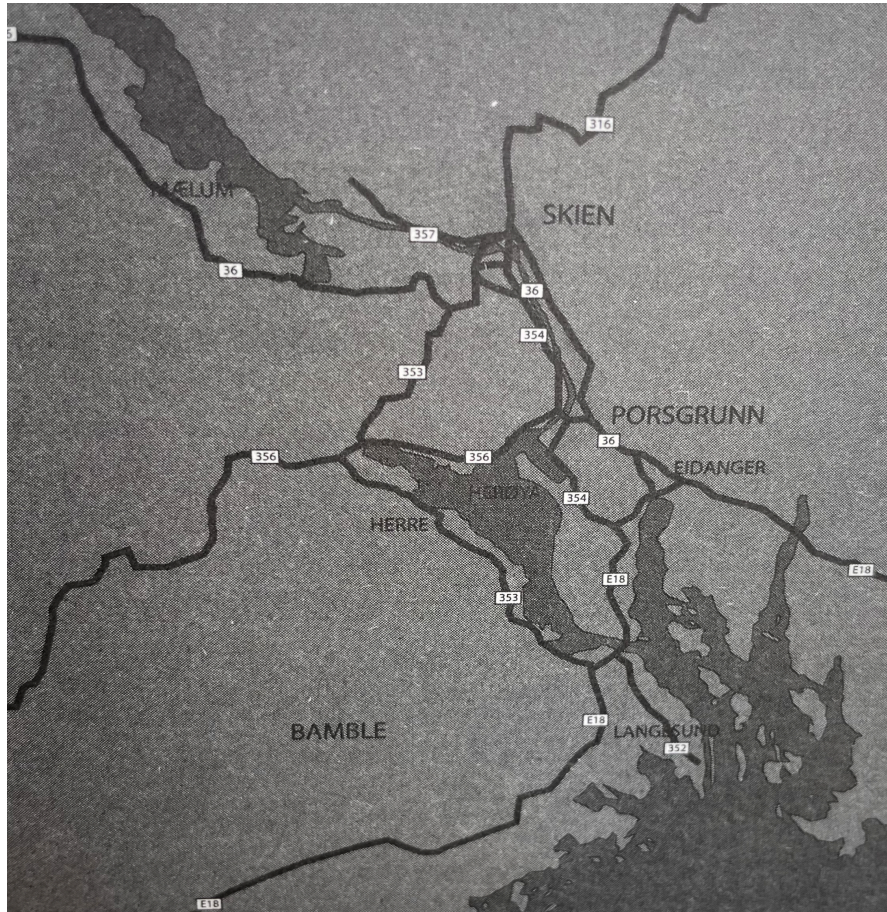
⁴ Stige, 2005: 15

⁵ Skeie, 2007. *Porsgrunns historie. Bind III. Storindustriens havneby*. Porsgrunn: Porsgrunn kommune: 155

⁶ Stige, 2005: 15

⁷ Stige, 2005: 15-16

⁸ Stige, 2005: 16

Bilde: Kart over Grenlands området.⁹

Industrien ble en vesentlig del av Grenlandbefolkningens hverdag, ettersom den førte med seg økonomisk vekst og velstand i form av bedre levekår og arbeidsplasser. Men industrien bar også med seg negative konsekvenser gjennom forurensning og utslipp, noe som igjen var med å skade helsen til arbeidere og befolkning. Videre var arbeidsforholdene dårlige, ettersom man på denne tiden ikke kjente til konsekvensene og skadene av forurensingen. Miljøet i Grenland fikk også kjenne på dette når den naturlige faunaen fikk skader, vannet ble forurenset, fisken ble syk så man ikke kunne spise den og luften ble så tykk at mange slet med lungeskader og plager. Industrien var med andre ord et gode og et onde, med positive effekter som økt velstand og økonomi, samt negative konsekvenser i form av forurensning som skadet befolkningen og naturen.

⁹ Stige, 2005: 15

Det er derfor ikke rart at forurensning og miljøvern har vært et omstridt spørsmål i Grenland. Konsekvensene av eventuelle tiltak for å forbedre forurensningen og miljøskadene, ville kunne sette begrensninger for den økonomiske utviklingen og redusere arbeidsplasser; hvilket var betydningsfullt i denne perioden. Offentligheten var derfor lenge villig til å leve med de konsekvensene forurensningen hadde på helse og miljø, for å kunne nyte av godene som kom med bedre økonomi. Derav var prosessen frem mot et renere Grenland langsom. Den var langsom i forhold til mange andre steder i verden, ettersom det tok tid å skifte fokus og skape forståelse rundt skadene som industrien og forurensningen skapte. En annen faktor var industriens grep om det lokale samfunnet. Dette var med å påvirke hvor raskt endringene foregikk. Alt i alt var det en lang prosess, fordi endringene skjedde på flere nivåer; sosialt, politisk, industrielt og nasjonalt nivå. En annen faktor var kunnskapsnivå og teknologi. Fra starten av 1920–30 årene til 60–70-tallet fikk man bedre kunnskap om forurensningens effekt på miljøet, og teknologien ble bedre sånn at man kunne lære mer om dette.

«Grenland var en gang sterkt forurenset, nå er stedet sterkt rensset. – Men uten press fra de som bor her og myndighetene, hadde ikke forvandlingen funnet sted», hevder Leif Stige.¹⁰ Husmødrene i Skien var faktisk de første som startet å protestere mot de store industriutslippene i Grenland, dernest fulgte Naturvernforbundet, Folkeaksjonen mot luftforurensning og støy og Bellona. Disse la sammen press på myndighetene, som videre satte krav til lederne for industribedriftene.¹¹ Denne bakgrunnen er med på å forme oppgavens fokus, og forståelsen av hvordan holdninger og syn på forurensning og miljøvern i Grenlandsområdet endret seg fra 1912–1989.

Det var mange utslipp og former av forurensning i Grenlandsområdet i årene fra 1912 til 1989. Hydro sine utslipp i luft og vann var nok et av de verste eksemplene, spesielt rundt 1970-årene.¹² Videre var Union i Skien og Norcem i Brevik ille på 80-tallet.¹³ Blant stoffene Hydro slapp ut av anleggene sine var kvikksølv; klorfabrikken på Herøya slapp ut rundt 600 kilo med kvikksølv i vannet hvert år.¹⁴ Stige forklarer at da

¹⁰ Telemark Avis, 2005. 'Grenlands renselse' brukt 12.11.20 fra <https://www.ta.no/pulsen/grenlands-renselse/s/1-111-1830224>

¹¹ Telemark Avis, 2005

¹² Telemark Avis, 2005

¹³ Telemark Avis, 2005

¹⁴ Telemark Avis, 2005

vannforurensningsloven trådte i kraft i 1971, ble det stilt strengere krav om at utslippene måtte reduseres til ti kilo per år.¹⁵ Videre mente mange at Union forpestet lufta i Skien. SFT fikk i disse årene mange klager fra folk som fortalte om ulike helseplager på grunn av utslippene.¹⁶ «Den som tok imot telefonklagene, kunne ikke unngå å bli påvirket av den tunge, hese pusten fra en som hadde astmaplager», forteller Stige.¹⁷ Union på sin side mente at mange av disse klagene var grunnløse.

I årene som fulgte fortsatte begrensningene. Miljøpakka Grenland ble lagt frem i 1987, denne hadde blant annet fokus på målsettinger, og at det ikke lenger skulle være nødvendig med restriksjoner på bruk av fisk og sjødyr fra Grenlandsfjordene etter år 2000.¹⁸ Fra 1975 til 1992 ble det investert rundt 4,4 milliarder kroner i miljøtiltak i Grenland, hvor industrien stod for 90 prosent av disse investeringene.¹⁹ Dette demonstrerer den enorme endringen som skjedde i området Grenland i perioden 1912-1989, men med tyngde på siste halvdel, ettersom det var i den perioden de fleste endringene skjedde i det offentlige rom, samt på det mentale plan og med kunnskapsnivået.

Problemstilling

En undersøkelse av offentlighetens syn på og forståelse av miljøvern og forurensning som en miljøhistorisk studie, kan gi innblikk i samfunnsutviklingen og moderniseringsprosessen i Grenlandsområdet, og kan være med på å skape forståelse rundt hvordan utviklingen av moderne miljøforståelse har vokst frem. Offentligheten vil være de lokale avisene Telemark Arbeiderblad, Porsgrunn Dagblad og Varden. På bakgrunn av dette, vil jeg i masteroppgaven min utforske problemstillingen:

På hvilken måte endret offentlighetens forståelse og holdninger til forurensning og miljøvern seg i perioden mellom 1912 og 1989 i Grenlandsområdet, sett gjennom de lokale avisene Telemark Arbeiderblad (TA), Porsgrunn Dagblad (PD) og Varden, slik at vi kan analysere om det skjedde noen endringer i avis-offentligheten.

¹⁵ Telemark Avis, 2005.

¹⁶ Telemark Avis, 2005.

¹⁷ Telemark Avis, 2005.

¹⁸ Kildal, 1995. *Sluttrapport Miljøpakka – Grenland: 1988-1994*. Telemark: Fylkesmannen i Telemark, Miljøvernavdelingen.

¹⁹ Kildal, 1995

For å kunne forstå endringene som skjedde i denne perioden på et lokalt så vel som nasjonalt og internasjonalt nivå, og svare på problemstillingen, er det flere underspørsmål som må undersøkes:

Skjedde reaksjonene og endringene innenfor industri og miljøvern på bakgrunn av andre internasjonale hendelser? Var offentligheten, sett gjennom ulike aviser, med på å sette tematikken på dagsordenen? Hvilken rolle spilte avisene ved å skape forståelse og holdninger rundt forurensning og miljøvern? Var internasjonale begivenheter på miljøfeltet med på å skape en nasjonal og internasjonal diskurs, som kan spores i regionens aviser? I hvilken grad var ulike internasjonale hendelser og konferanser relatert til miljø og forurensning med på å farge offentlighetens syn og forståelse i et slikt miljødebertert område? Underspørsmålene vil bli gjennomgått i oppgaven og svart på i konklusjonen.

1.2 FORSKNINGSTATUS

I 1864 utga den amerikanske forskeren og naturkonservatoren George Perkins ut boken *Man and Nature*, som gjorde han kjent som «the father of the environmental movement.»²⁰ Boken er karakterisert som kilden til det moderne naturvernet. I boken diskuterer Marsh viktigheten av et harmonisk forhold mellom menneskeheten og den naturlige verden, og advarer om farene som kan komme hvis vi bruker opp naturressursene for raskt.²¹ Det er mulig å hevde at dette var den gryende begynnelsen for naturvern og miljøvernstanken. Allerede i 1962 utkom boken *Silent Spring*, skrevet av den amerikanske biologen Rachel Carson. Boken var med på å vekke internasjonal interesse og fokus på konsekvensene av forurensning for natur og miljø.²² Videre var den med på å starte det som senere kan beskrives som den moderne miljøvernbevegelsen, ettersom boken endret manges oppfatninger og syn på sammenhengen mellom industri, forurensning og helse.

²⁰ Smeland, Halvor, 1990. *Forurensninger: miljøvern*. Oslo: Universitetsforlaget; 151-153

²¹ Smeland, Halvor, 1990; 151-153

²² Carson (ed), 2000. *Silent Spring*. Harmondsworth: Penguin Books.

Videre er Professor Adam Rome verdt å nevne, ettersom han er professor i miljø og bærekraft ved University at Buffalo College of Arts and Sciences.²³ Han var en ledende professor innenfor miljøhistorie internasjonalt, og jobbet med områder som miljøbevegelse i USA, miljøhistorie, earth day og bærekraftige virksomheter.²⁴ Rome tok for seg hvordan fremveksten av naturvernbevegelsen hadde skjedd gjennom nye lover og vedtak, i et internasjonalt perspektiv.²⁵ Samtidig er det verdt å nevne den tyske sosiologen professor Ulrich Beck, som lagde teorien om risikosamfunnet.²⁶ Risikosamfunnet utgjør det Beck referer til som «den andre moderniteten, dette er som et brudd innenfor den første moderniteten».²⁷ «Dette bruddet kan på mange måter sidestilles med hvordan industrisamfunnet oppløste agrarsamfunnet på 1800-tallet.»²⁸ Denne teorien er relevant for den utviklingen samfunnet hadde i perioden fra 1912 til 1989, og vil bli utdypet nærmere senere i oppgaven.

Miljø og forurensningshistorie er et relativt nytt forskningsfelt innenfor historiefaget, og det meste av forskningen på dette feltet har foregått utenfor Norge. Forskningsfeltet får stadig økende oppmerksomhet i Norge. Et eksempel på dette er forskning på utviklingen av forurensningsfeltet i Norge, som er utarbeidet av professor Kristin Asdal, en norsk økonomisk historiker og professor i vitenskaps- og teknologistudier ved UIO.²⁹ Hennes forskning kombinerer vitenskapsstudier og studier av natur og politikk. Videre har professor May-Brith Ohman Nielsen forsket på utviklingen av markedsføring av helse og miljøskadelige ugressmidler og plantevernmidler, og på utryddelseskampanjer av ulike dyr med bruk av gift.³⁰ Masteroppgaven min er også en mer lokalt rettet studie, ettersom den studerer aviser fra Grenlandsområdet i perioden 1912–1989.

²³ University at Buffalo, brukt: 09.11.20: <http://www.buffalo.edu/news/experts/adam-rome-faculty-expert-environmental-history-movement.html>

²⁴ University at Buffalo, brukt 09.11.20

²⁵ Rome, 2010. 'the genius of earth day' in *Environmental history*, vol 15, no.2: 194

²⁶ Beck, (Ed). 2014. *Ulrich Beck – Pioneer in Cosmopolitan Sociology and Risk Society*. Springer, Cham

²⁷ Nielsen, 2021. 'Ulrich Beck' i *Store Norske Leksikon* på dnl.no. Hentet 09.05.2021 fra https://snl.no/Ulrich_Beck

²⁸ Nielsen, 2021

²⁹ Asdal, 2011. *Politikkens natur – naturens politikk*. Oslo: Universitetsforlaget

³⁰ Ohman Nielsen & Seines, 2018. 'Poison to the Beasts: Changing Poisons and Poisoning in Campaigns to Kill Norwegian Birds and Mammals, 1845-1967' in *Environment and history*, Vol 25, number 3. White Horses Press

Videre er den norske forfatteren og statsviteren Bredo Berntsen, som er en veteran for bevaringsbevegelsen i Norge, svært aktuell.³¹ Berntsen har holdt mange verv i den Norske foreningen for bevaring av naturen.³² Videre har han skrevet og redigert flere bøker innenfor feltet natur og miljø, slik om: *Grønne linjer – natur og miljøvernets historie i Norge og Norsk naturarv – våre naturverdier i internasjonalt lys* med Hågvar i 2001.³³ Sigmund Hågvar er en norsk entomolog og professor i natur- og miljøvern. Han har skrevet en rekke artikler og vitenskapelige publikasjoner.³⁴ Berntsen & Hågvar hevdet at det i perioden fra 1970 og fremover oppsto en økende miljøverninteresse blant befolkningen enn det hadde vært i tidligere år, dette oppsto også på et nasjonalt nivå.³⁵ Gjerull, som er en yngre historiker, hevder i sin masteroppgave at den grønne bølgen som hadde eksistert i 60- og 70-årene var i ferd med å legge seg, ettersom man nærmet seg 80-tallet.³⁶

Lokalhistorisk sett har industrien spilt en sentral rolle for Grenlandsområdet og befolkningen der. Samtidig fikk helse- og miljøperspektivet knyttet opp mot industrien og forurensningen lite oppmerksomhet før 1980- og 1990-årene. Grenland var ett av de første områdene i Norge som fikk et røykskaderåd og som tok målinger av utslipp i både luft, jord og vann. Forfattere som Leif Stige beskriver hvordan miljøvern vokste frem som tema i Grenland.³⁷ Videre var Stige forsker ved røykrådet i Porsgrunn, og samlet mange prøver og forsket på luftforurensningen i Grenland over en lengre periode.³⁸ Stige hevder på bakgrunn av sine studier og analyser av forurensningen i Grenland at det var store utslipp i området i denne perioden, og ettersom man fikk mer kunnskap gjennom målinger og forskning endret avis-offentlighetens forståelsen rundt forurensning seg; noe som førte til endringer i mentalitet og kunnskap.³⁹

³¹ Berntsen, 2013. 'Bredo Berntsen'. Hentet 12.10.20 fra <https://norla.no/nb/books/454-dead-as-a-dodo-and-other-stories-about-threatened-species.pdf>

³² Berntsen, 2013.

³³ Berntsen & Hågvar, (red), 2015. 'Norske miljøkamper: hundre års historie og dagens frontlinjer'. Hentet 01.06.19 fra https://naturvernforbundet.no/getfile.php/1392773-1453116216/Natur%20og%20Milj%C3%B8/Norske%20miljoekamper_e-bokversjon.pdf :18-19

³⁴ Berntsen & Hågvar, (red), 2015: 18-19

³⁵ Berntsen & Hågvar, (red), 2015: 18-19

³⁶ Gjerull, 2007. *Fra miljøverstinger til miljøleder Norsk Hydros miljøstrategi 1985-1990*. Oslo: Universitetet i Oslo. Hentet 01.06.19 fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/23609/Fraxmiljoverstingxtilmiljoledernorskxhydr osxmiljostrategix1985-1990.pdf?sequence=1> : 21

³⁷ Stige 2005: 18-20

³⁸ Stige, 2005: 13-14

³⁹ Stige, 2005: 56-63

Andre aktuelle kilder til min oppgave kan være bind II og III av *Porsgrunns historie*, ettersom disse tar for seg det aktuelle området og vil gi god bakgrunnsinformasjon.⁴⁰ Ellen Schrumpf er professor i historie ved USN og har arbeidet med blant annet industrihistorie, kulturhistorie og lokal- og regionalhistorie.⁴¹ Schrumpf skrev bind II i *Porsgrunns historie*, som skisserer hvordan industrien vokste frem i området.⁴² Schrumpf forklarer at «Grenland var kjent som en skipsfartsregion lenge før 1900-tallet, men ettersom industrien trådte frem ble industrien mer sentral og økonomisk viktig.»⁴³ Bind III av *Porsgrunns historie* er skrevet av Jon Skeie, en historiker som har jobbet som frittstående oppdragshistoriker siden 2001 og har vært gjesteforsker ved norsk lokalhistorisk institutt gjennom flere år.⁴⁴ Skeie sitt bind i *Porsgrunns historie* følger byen fra byutvidelsen i 1920, gjennom mellomkrigstidens arbeidskamper og kriser til etterkrigstidens vekst og velstand, og gjennom 1960 til 80-årenes kommunesammenslutninger, forurensninger og industridød inn i den globale tidsalderen.⁴⁵ Dette bindet omhandler *Porsgrunns historie* fra 1920 til 2007, som også er Grenlands historie og norsk industrihistorie.⁴⁶ Skeie tar for seg forholdet mellom byen og industrien, byen og storbedriften og byen og regionen. Denne boken legger selve grunnlaget for min kunnskap om Porsgrunn og Grenlands utvikling i den aktuelle perioden.⁴⁷ Skeie tydeliggjør i sin bok hvordan miljøvernstanken vokste frem i Porsgrunn og Grenland. Han presiserer at tiden frem mot 1980-årene var en gullalder for industrien i Grenland.⁴⁸ Likevel ble det allerede i 1960-årene uttrykket bekymring for de langsiktige konsekvensene som utslippene og forurensningen hadde på naturen, miljøet, mennesker og dyr i området.⁴⁹

⁴⁰ Schrumpf, 2006. Skeie, 2007.

⁴¹ Universitetet i Sørøst-Norge, 'Ellen Schrumpf', hentet 05.08.20 fra <https://www.usn.no/om-usn/kontakt-oss/ansatte/ellen-schrumpf>

⁴² Schrumpf, 2006. *Porsgrunns historie. Bind II. Byen ved elva*. Porsgrunn: Porsgrunn kommune.

⁴³ Schrumpf, 2006: 13-47

⁴⁴ Skeie, 2007

⁴⁵ Skeie, 2007

⁴⁶ Skeie, 2007

⁴⁷ Skeie, 2007: 714-720

⁴⁸ Skeie, 2007: 714

⁴⁹ Skeie, 2007: 650-651

Ole Johan Sagafos skrev i 2017 boken *Historier fra Herøya gjennom 90 år*. Sagafos er en norsk kommunikasjonsarbeider og tidligere politiker.⁵⁰ Siden 1985 har han vært ansatt i Norsk Hydros informasjonsavdeling, hvor han var forfatter av bedriftshistorisk verk i 2017.⁵¹ Sagafos presiserer i sin bok *Historier fra Herøya gjennom 90 år* at man så på utslippene fra industrien som noe man måtte leve med for å kunne nyte av industriens goder.⁵²

Som man kan se av forskningsstatusen innenfor miljøhistorien i Grenland, har det vært svært lite forskning på dette feltet og de fleste historikerne og forskerne som jobber på dette området tilhører andre felt enn historiefaget. Dette kommer av at miljøhistorie er et flerdisiplinært felt som benytter seg av flere disipliner i tillegg til historie; sosiologi, økonomi, politikk og naturfag for å nevne noen.

1.3 DEFINISJONER

Innledningsvis defineres noen nøkkelbegreper, blant annet offentlighet, industri og forurensning, før jeg går videre til tidslinjen og analysedelen av oppgaven. Flere av begrepene og terminologien vil bli forklart mer inngående senere i teksten, ettersom disse blir satt i sammenheng med periodene i studien. Det vil derfor bli angitt noen korte definisjoner her.

Offentligheten

Hvordan defineres offentligheten og offentlighetens syn og forståelse i denne oppgaven? Offentlighetsbegrepet har skiftet betydning ettersom tiden har gått. I 1962 hevdet filosofen Jürgen Habermas at «offentligheten da går over fra å forvaltes av en konge eller fyrste til å utgjøre et rom der alle frie borgere har rett og plikt til å delta i fri meningsutveksling».⁵³ Men «en forutsetning for denne borgerlige offentligheten er en fri presse, der fri debatt mellom borgere fører til dannelse av en offentlig mening som statsmakten må ta hensyn til».⁵⁴

⁵⁰ Sagafos, 2017. *Historier fra Herøya gjennom 90 år*. Skien: Bokbinderiet Johansen as.

⁵¹ Sagafos, 2017

⁵² Sagafos, 2017: 94

⁵³ Store norske leksikon på snl.no, 'offentlighet'. Hentet 25.02.21 fra <https://snl.no/offentlig>

⁵⁴ Store norske leksikon på snl.no. 'Offentlighet'.

Opp igjennom historien har vårt bilde av samfunnet blitt endret, fordi det har blitt påvirket «av den informasjonen vi blir presentert for og oppsøker gjennom mediene».⁵⁵ «En av de viktigste funksjonene som mediene fyller i det moderne samfunnet er å bidra til å konstituere og opprettholde en offentlighet hvor vi som borgere kan diskutere med hverandre om alt fra verdenspolitikk til prestasjoner innfor idrett.»⁵⁶ Jeg vil presentere et perspektiv på hva offentlighet er, mediens rolle og hvilken rolle offentligheten spiller for hvordan vi forholder oss til de samfunnene vi som mennesker er en del av, enten det dreier seg om lokalsamfunn, nasjonalstatlige samfunn eller globale samfunn.

«Offentlighet kan defineres som de arenaer hvor offentlige meninger skapes, som ikke er en del av det formelle politiske apparatet.»⁵⁷ En av offentlighetens viktigste egenskaper er at den er med på å skape et felleskap for en begrenset gruppe mennesker. Aviser har vært et viktig element for utarbeidelsen av dette felleskapet; det ble fremstilt lokale, regionale og nasjonale aviser som ble lest over hele Norge, noe som gjorde at man følte seg nærmere sine medborgere ved at man leste om de samme nyhetene innenfor et visst tidsrom.⁵⁸ «Befolkningen ble samlet om en samtidighet.»⁵⁹ Avisene har spilt en viktig rolle i det å skape og forvalte et bilde av kultur og samfunn, samt presentere hva som var aktuelt i samfunnet innenfor et visst tidsrom.

Avisene har tradisjonelt sett vært en sentral arena for offentlig debatt. Nyhetsredaksjonen var med på å forvalte dagsorden for samfunnsdebatten, gjennom prioriteringer og vinklinger av saker. Avisene har tradisjonelt sett vært et talerør for folket, for eksempel i form av befolkningens ytringer gjennom debattinnlegg fra lesere. Dette demonstrerer hvordan aviser har vært, og fortsatt er med på å forme offentligheten eller avis-offentligheten.

⁵⁵ Dahlgren, Næss (ed), 2012. *Tanker om samfunn (196-212)*. Oslo: Universitetsforlaget: 1-2

⁵⁶ Dahlgren, Næss (ed), 2012: 1-2

⁵⁷ Dahlgren, Næss (ed), 2012: 1-2

⁵⁸ Dahlgren, Næss (ed), 2012: 1-2

⁵⁹ Dahlgren, Næss (ed), 2012: 1-2

Avslutningsvis vil jeg knytte dette opp mot masteroppgaven og hvordan denne operasjonaliserer «offentlighet». Oppgaven vil bruke definisjonen ovenfor for begrepet «offentlighet», og knytte den til media gjennom å analysere aviser fra perioden. Dette er gjort på bakgrunn av at avisene representerer samfunnet i perioden det publiseres, noe som gir en oversikt over tidens syn og forståelse av blant annet miljøvern og forurensning; samt hvordan dette kan ha endret seg over tid.

Avis-offentlighet

Avis-offentligheten er den offentligheten som blir portrettert gjennom aviser, som kan være mer selektiv, eller ha fokus på tematikk eller hendelser som ulike redaksjoner mente at var viktig og relevant i den perioden som avisene var i omløp. Videre er denne offentligheten formet av tiden den eksisterer i, samt hvilke politiske partier avisene har tilknytning til, eksisterende kunnskap, samt at avisene er folkets talerør og en sentral arena for offentlig debatt.

Avis-offentligheten tok for seg dagsaktuelle temaer som ga en oversikt over hva samfunnet og avisene så på som aktuelle. Det er derav mulig å hevde at avis-offentligheten var og er en aktør som former samfunnet og befolkningens tanker og meninger om ulike tematikk. For å knytte dette opp mot masteroppgaven, kan man argumentere for at avis-offentligheten var med å forme hva det offentlige rom la vekt på. Denne offentligheten var dermed med på å forme hva samfunnet la vekt på, samt hvilke holdninger og tanker som eksisterte rundt ulike tematikk.

Industri

Ettersom oppgaven i stor del omhandler industrien og dens utslipp, må begrepet «industri» defineres. Det vil derfor i dette avsnittet bli gitt en kort definisjon av og bakgrunnsinformasjon om begrepet.

«Industri er en generell betegnelse for næringsvirksomhet som består i bearbeidelse av råstoffer eller råvarer.»⁶⁰ «Begrepet brukes oftest om fabrikkmessig fremstilling av

⁶⁰ Gram & Isaksen, 2020. 'Industri' i store norske leksikon på snl.no. Hentet 05.10.20 fra <https://snl.no/industri>

varer.»⁶¹ Begynnelsen for den industrielle revolusjon foregikk i Storbritannia i siste halvdel av 1700-tallet.⁶² Historikerne Kristin Bruland og Even Lange argumenterer for at det industrielle gjennombruddet i Norge kom fra midten av 1870-tallet og utover.⁶³ Det var da jern- og metallindustrien skjøt fart og industrien ble en drivkraft i økonomien.⁶⁴

Forurensning

Begrepet «forurensning» har endret seg opp igjennom historien, etter hvert som vi har blitt klar over konsekvensene dette har på mennesker, dyr og jorden. Haakon Thaulow definerer forurensning som «spredning av stoffer til luft, vann eller jord som fører til ulemper eller skade på helse eller trivsel for mennesker, dyr og planter, eller skade på dødt materiale».⁶⁵ Videre omfatter begrepet også plagsom støy, rystelse, nedfall som gir radioaktiv stråling og utslipp av oppvarmet vann (kjølevann).⁶⁶ Begrepet forurensning knyttes oftest til en menneskelig aktivitet.

Det finnes en rekke ulike typer forurensninger med forskjellige skadevirkninger, noe skade er akutt mens additiv skadevirkning er langsomt nedbrytbar.⁶⁷ En rekke forurensning er først og fremst til sjenanse som for eksempel støv, lukt, støy og forsøpling av naturen, imens andre typer har store negative konsekvenser for naturen og det biologiske mangfoldet. Virkningene av forurensninger bestemmes av flere forhold, forklarer Halvor Smeland.⁶⁸ Dette påvirker arter, naturen og økosystemet forskjellig. Forståelsen av årsakene til forurensning og hvilken konsekvens det kan få, har økt betydelig de siste tiårene. Siden 1970-tallet er det vedtatt en lang rekke internasjonale avtaler om reduksjon eller utfasing av forurensede stoffer.⁶⁹

Opgaven vil benytte denne moderne definisjonen av forurensning, som ble formet på 1960- til 70-tallet, ettersom denne tar for seg forurensning på en mer nyansert måte enn

⁶¹ Gram & Isaksen, 2020.

⁶² Gram & Isaksen, 2020.

⁶³ Gram & Isaksen, 2020.

⁶⁴ Gram & Isaksen, 2020.

⁶⁵ Thaulow, Halleraker, Andersen, 2021. 'Forurensning' i store norske leksikon på snl.no. Hentet 10.10.20 fra <https://snl.no/forurensning>

⁶⁶ Thaulow, Halleraker, Andersen, 2021.

⁶⁷ Næringslivets hovedorganisasjon, 1989; 4

⁶⁸ Smeland, Halvor, 1990; 20-22

⁶⁹ Smeland, Halvor, 1990; 20-22

tidligere definisjoner. Videre er forståelsen og kunnskapen rundt skadene som industriutslippene hadde på miljø og mennesker, med på å forme definisjonen. Det er derfor gunstig å benytte den definisjonen som tar for seg flest aspekter ved og former for forurensing.

1.4 AVGRENSING, METODE OG KILDER

Perioden jeg skal undersøke er 1900-tallet, men av hensyn til tid og kvalitet benyttes en periodisering som tar for seg 15 års intervaller. Dette ble gjort på grunn av tidslinjen som blir brukt innenfor miljøhistorie; som tar for seg ulike hendelser innenfor det som har satt preg på internasjonal miljøhistorie.⁷⁰ Periodene som vil bli brukt er årene rundt 1912, 1927, 1942, 1957, 1972 og 1987.⁷¹ Oppgaven vil se nærmere på dette i neste kapittel, men hver av epokene er knyttet til hendelser, faser eller politiske konferanser på internasjonalt plan.⁷² De ulike periodene konsentrerer seg om hendelser som påvirket miljøarbeidet eller tanker og holdninger rundt utslipp og miljøvern. Disse periodene vil bli bakgrunn for analysen på de ulike avisene i disse årene. Dette er gjort med tanke på å knytte lokal, nasjonal og internasjonal miljøhistorie sammen, for å se om dette hadde en sammenheng og påvirket hverandre; eller var separate hendelser. Videre vil dette være med på å avdekke hvordan miljøforståelse har vokst frem i relasjon til moderniseringsprosessen på 1900-tallet.

På bakgrunn av oppgavens tidsomfang og lengde, vil ikke analysen dekke alle utgavene av de ulike avisene publisert i tidsrommet mellom 1910 og 1990, men fokusere på de aktuelle avisene med 15 års intervaller, for å se de store linjene og kunne si noe om hvordan omfanget av temaet er til stede gjennom skrivemåte og syn i artiklene. Videre er ikke avisene tilgjengelige i alle periodene, som for eksempel under krigsårene, ettersom avisene i disse årene ble lagt ned eller sensurert. I andre perioder ble ikke avisene bevart eller er i dårlig tilstand. Dette er det tatt høyde for og det påvirker ikke sammenligningsgrunnlaget.

⁷⁰ Ohman Nielsen, 2020 'Synthesising Scandinavia: The Introduction of Synthetic Pesticides to Scandinavian Gardens, 1945-1952'. HoST – Journal of History og Science and Technology.

⁷¹ Ohman Nielsen, 2020

⁷² Ohman Nielsen, 2020

Oppgaven er avgrenset til å kun undersøke utvalgte år innen perioden fra 1910–1990, i 15 års intervaller, samt til å ikke undersøke hele Grenlandsområdet, men fokusere på industriområdene og områdene som var sterkt påvirket av industriutslipp, samt de periodene som er nevnt ovenfor. Jeg kommer ikke til å gå i detalj om oppstarten av industrialiseringen, da det er skrevet om i lokalhistoriske verk om Grenlandsbyene.⁷³ I kapittel tre, fire og fem har jeg i all hovedsak valgt å avgrense undersøkelsen til periodene i fokus, samt analyse av artikler fra de ulike avisene som ble publisert i perioden, ettersom dette har vært mest fremtredende i mitt kildemateriale. I tillegg til dette har jeg valgt å se på de lokale myndighetenes rolle ved utslipp fra fabrikker. Denne avgrensningen har vært nødvendig for å kunne komme i mål med oppgaven.

Til slutt legges det ved en oversikt over publikasjoner av de ulike avisene som jeg har hatt tilgang til, fordi ikke alle avisene har komplette arkiver. Oppgaven bærer preg av dette i første del av analysen, ettersom det bare var tilgang til Porsgrunn Dagblad fra disse årene. Jeg har sett igjennom flere arkiver (Notodden historielag, Porsgrunn kommune sine arkiver og Nasjonalbiblioteket), men har ikke klart å oppdrive materiale fra Varden før 1942 og Telemark Arbeiderblad før 1926. Jeg brukte tekstutdrag fra aviser jeg fant i annet materiale, samt prøvde å benytte andre kilder for å støtte hypotesen. Jeg føler selv at mangel på avismateriale i perioden før 1920–40 ikke har noe å si ettersom man kan se helheten klart, og PD gir en generell oversikt over perioden før dette.

Tidslinje for eksemplarer av de ulike avisene som finnes arkivert i perioden 1910-

1990:

II	II	II	II	II	II
VARDEN	1931	1943	1950-85	1990-97	2008- 21
Etab. 1874	→ Periodene med avismateriale				

II	II
PORSGRUNN DAGBLAD	→ AVIS MATERIALE
Etab. 1914	2021

II	II	II	II	II	II
TELEMARK	1926	1928	1931-40	1945-76	1990-95
ARBEIDERBLAD	→ Periodene med avismateriale				
Etab. 1921					

⁷³ Schrumpf, 2006. Skeie, 2007.

Metode og kildemateriale

Oppgaven benyttet en kvalitativ metode, fordi den vektlegger forståelse og analyse av sammenhenger i en prosess. En kvantitativ analyse var også nødvendig ettersom studien ser på bedrifter i Grenlandsområdet og deres utslipp. Dette vil kunne være supplerende i forståelsen av kunnskap, ettersom dette var presentert i media og var med på å påvirke kunnskapen og forståelsen som offentligheten fikk. Videre vil informasjonen som blir innhentet fra de ulike avisene bli brukt i både en synkron og diakron sammenligning, ettersom analysen av avisene går over tid, men avisene kan også sammenlignes med hverandre. Dette blir gjort slik at man kan se de store linjene over tid, men også de små på tvers av avisene, så vel som innenfor perioden. Derav vil man kunne se utvikling av miljøforståelse på et lokalt nivå, og hvordan dette ble påvirket av nasjonal og internasjonal diskurs. Gjennom undersøkelser skal det være mulig å generalisere, altså trekke beslutninger om en større helhet.⁷⁴

Oppgaven vil ikke være pressehistorisk, men basere seg på kunnskapsteori om hvordan miljøbevissthet har vokst frem over tid. Videre er kulturalitet et viktig moment ettersom mennesker er formet av tiden de lever i, samt kulturen de lever i. Cambridge Dictionary definerer kulturalitet slik: «culturally in a way that relates to the habits, traditions, and beliefs of a society».⁷⁵ Kulturalitet kan altså være med på å påvirke tiden man lever i igjennom tradisjoner, vaner og tro. Et eksempel på dette er hva folk har vært utsatt for av sykdom, skader og lignende. Videre er avisenes forandring gjennom disse årene viktig, ettersom redaksjonen gjennom 1900-tallet har endret karakter. I begynnelsen av 1910–20 hadde man ufaglærte i redaksjonen som ikke hadde noe spesiell utdanningskunnskap, men dette endret seg på 1960- til 70-tallet. Da kom utdanningsrevolusjonen, som gjorde at flere faglærte med ulike typer utdanningskunnskap kom inn i avisredaksjonene. Dette gjorde at innhold og fokus skiftet karakter, noe vi vil se i undersøkelsen.

Jeg skal anvende kildekritikk i arbeidet med de ulike kildene. Kildematerialet og grunnlaget for oppgaven vil hovedsakelig være primærkilder i form av aviser, som er forskningsobjektet. Artikkene kan sees på som levninger, men også som beretninger om

⁷⁴ Kjeldstadli, 1994. *Et splittet samfunn: 1905-35*. Aschehoug: 106

⁷⁵ Cambridge Dictionary, 'culturally', (accessed: 10.10.20)

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/culturally>

tiden og samfunnet de eksisterte i. Avisene i seg selv, og redigeringen av dem, er levninger av denne tiden. Beretningene ligger likevel i artiklene som forteller om det som skjedde, som for eksempel en konkret hendelse eller opplevelse. Disse er ofte synlig når det er befolkningen eller personer som forteller sine opplevelser eller hva de selv har gått igjennom.

Porsgrunn Dagblad, Telemark Arbeiderblad og Varden ble valgt på grunn av deres tilhørighet til Grenlandsområdet, og fordi disse var i publisering gjennom mesteparten av den aktuelle perioden. Avisene gir derfor mulighet til komparasjon og analyser. I arbeidet med kildene er det viktig å være kildekritisk, ettersom avisene er offentlig publiserte kilder, mulig påvirket av politisk ståsted, interesse, historie, industrier, arbeidsorganisasjoner eller lignende.

1.5 TEORI

Teoretiske konsepter som står sentralt i denne oppgaven er miljø, miljøvern, forurensning, modernisering, bærekraftig utvikling, samt tålegrenser, helsefarlig arbeid, og skade og risiko. Dette er begreper som ble formet i denne perioden og var med på å skape ny kunnskap på området.

Jeg valgte å bruke professor Ulrich Beck sin teori om *risikosamfunnet*.⁷⁶ Beck var en tysk sosiolog og professor ved Ludwig-Maximilians-Universität München og London School of Economics.⁷⁷ Beck har gransket individualisering, modernisering, økologiske problemer og globalisering; han regnes i tillegg som en av vår tids mest innflytelsesrike og siterte intellektuelle.⁷⁸ Han er mest kjent for å ha preget begrepet «risikosamfunnet». Begrepet «risikosamfunnet» «beskriver hvordan nye risikoer, skapt av vitenskapelige og samfunnsmessige endringer, som klimaendringer, atomulykker og genetisk modifiserte organismer, siden andre verdenskrig delvis har overskygget de gamle eksterne eller naturlige farene som pest, jordskjelv og hungersnød».⁷⁹

⁷⁶ Beck, 1992. *Risk Society – Towards a New Modernity*. London: SAGA Publications.

⁷⁷ Beck, 1992

⁷⁸ Nielsen, 2020.

⁷⁹ Nielsen, 2020.

I boken *Risk Society: Towards a New Modernity* presenterer Beck en ny modernitet som bryter ut av den første moderniteten, det klassiske industrisamfunnet.⁸⁰ Den første perioden styres av et samfunn som lever i fattigdom og knapphet, imens den andre perioden foregår i et samfunn med overflod av teknologi; dette resulterer i nye risikoer.⁸¹ Derav var risiko personlig i det første samfunnet, men globalt i det andre.⁸² Beck forklarer i sin teori hvordan samfunnet har beveget seg fra industrisamfunnet mot et risikosamfunn.⁸³

Risikosamfunnet utgjør det Beck definerer som «den andre moderniteten» som nevnt ovenfor, dette er et brudd i forhold til den første moderniteten.⁸⁴ Dette bruddet kan på mange måter sammenlignes med hvordan industrisamfunnet oppløste agrarsamfunnet på 1800-tallet.⁸⁵ Beck forklarer at drivkraften i denne omformingen var uønskede men uunngåelige bivirkninger av den første modernitetens suksess, som undergravde sine egne institusjoner.⁸⁶ Eksempelvis førte industrialiseringen til klimaendringer, individualisering førte til usikkerhet, og forlenget levealder førte til press på velferdsstaten.⁸⁷ Beck forklarer at i risikosamfunnet spiller vitenskap og teknologi en sentral rolle som medvirkende årsaker til å skape risikoer, men også som redskap til å definere og avhjelpe dem.⁸⁸ Jeg har valgt å bruke denne teorien som en supplerende teori fordi jeg mener at den kan forklare forbindelsen mellom industrisamfunnet i Grenland og de risikoene det ble utsatt for.

Beck sin teori er blitt kritisert for å ha forenklet for eksempel konseptet risiko, ettersom dette ikke har blitt oppfattet likt av alle, mulig på grunn av ulike livserfaringer. Boken har videre blitt kritisert for å ha en ensidig negativ fremstilling av risiko, ved at han setter likhetstegn mellom fare og risiko, til tross for at risiko også kan ha fordeler.⁸⁹ I

⁸⁰ Beck, 1992

⁸¹ Beck, 1992

⁸² Beck, 1992

⁸³ Beck, 1992

⁸⁴ Beck, 1992

⁸⁵ Beck, 1992

⁸⁶ Nielsen, 2021.

⁸⁷ Beck, 1992

⁸⁸ Nielsen, 2021.

⁸⁹ Mythen. (2004) *Ulrich Beck: a critical introduction to the risk society*. London: Sterling, Virginia: Pluto Press: 181-184 og Lupton. (1991) *Risk*. London: New York. Routledge: 61

masteroppgaven bruker jeg risikobegrepet på samme måte som Beck, som en mulighet for at en negativ konsekvens kan inntreffe.

1.6 AKTUALISERING

Det som gjør denne oppgaven interessant i miljøhistorisk forskning, er at forholdet mellom industri og miljøvern fortsatt er like relevant, og enda mer i dagens samfunn. Miljøvern og miljøkrav er noe som i dagens samfunn er svært aktuelt, og bærekraftig utvikling spiller en sentral rolle i framtiden. Oppgaven vil derav ha et aktuelt preg ettersom den tar for seg tankemønstre og handlingsmønstre som fortsatt er under utforming. Videre er tilnærmingen til bevissthet og kunnskap med på å demonstrere hvordan utslipp og forurensning har blitt oppfattet og forstått, og har endret seg til i dag.

1.7 DISPOSISJON

Oppgaven er delt inn i fem kapitler, utenom introduksjonskapittelet. Hvert kapittel har en funksjon i analysen av hvordan offentlighetens syn på og forståelse av miljøvern og forurensning kommer frem i media i industriområdet Grenland i perioden 1910–1990. Introduksjonskapittelet tar for seg blant annet teoriene som oppgaven vil benytte seg av, samt tema, periodisering og forskningsstatusen.

I kapittel 2 skal jeg ta for meg oppgavens periodisering i detalj for å skape rammeverket, samt skape en forståelse av periodene i fokus. Videre vil jeg ta for meg terminologi og begreper som er sentrale i oppgaven. Alt dette vil legge grunnlaget for videre analyse i oppgaven, samt sette sentrale begivenheter og hendelser lokalt, nasjonalt og internasjonalt i kontekst til hverandre.

Videre skal jeg i kapittel 3 undersøke og analysere periodene 1912 og 1927. 1912 analyseres i lys av hvordan industrien i Grenlandsområdet vokste frem, og med den arbeiderbevegelsens kamp mot skadelige stoffer. Videre vil perioden rundt 1927 ta for seg mellomkrigstiden og hvordan tankene rundt utslipp og skadelige stoffer formes. Analysen av disse periodene vil bli gjort gjennom å studere avisene Telemark Arbeiderblad, Varden og Porsgrunn Dagblad, og se på hvordan disse avisene har formet

den allmenne forståelsen rundt miljøvern, forurensning og skadelige stoffer. Videre vil en undersøkelse av disse avisene være med på å granske hvordan industrimiljøet i Grenland utviklet seg, både med tanke på mentalitetsutvikling og industriell utvikling gjennom tiltak og lovverk som ble satt i verk.

Kapittel 4 vil ta for seg tidsepokene 1942, som var under andre verdenskrig, og 1957 som tilhører tida før Romatraktaten. I dette kapittelet vil det lokale og internasjonale møtes, og det vil bli analysert hvorvidt internasjonale hendelser kan ha vært med på å påvirke avis-offentligheten i Grenlands syn og forståelse på miljøvern og forurensning, og hvordan dette kommer frem i media i disse periodene.

Kapittel 5 presenterer en analyse av lokale medier i året 1972, tida før den internasjonale miljøkonferansen i Stockholm, og 1987, tida for Montrealprotokollen. Oppgavens fokus på Beck sin teori om *Risikosamfunnet* har formet deler av oppgaven.

Kapittel 3, 4 og 5 utgjør hoveddelen av oppgaven, med fokus på primærkildene – avisene Telemark Arbeiderblad, Varden og Porsgrunn Dagblad, som ble publisert fra 1912–1990. Disse vil bli studert og analysert etter hvordan offentlighetens syn på og forståelse av miljøvern og forurensning kommer frem i industriområdet Grenland i perioden 1910–1990. Spørsmålet er om det skjedde en endring i offentlighetens forståelse av og syn på miljøvern og forurensning. Avslutningsvis vil oppgaven sammenligne periodene, og presentere en oppsummering og konklusjon.

KAPITTEL 2 – BEGREPS HISTORIE OG OFFENTLIGHETEN

Masteroppgavens fokus er på 1900-tallet, men av hensyn til tid og kvalitet benyttes en periodisering som tar for seg 15 års intervaller.⁹⁰ Denne periodiseringen tar utgangspunkt i en tidslinje av miljøhendelser og milepæler som har vært med på å sette miljøvern og bevissthet ut i avis-offentligheten, eller har bidratt til at dette har vokst frem over tid. Det er benyttet milepæler på en internasjonal tidslinje, ettersom dette er med på å identifisere koblinger mellom internasjonale, nasjonale og lokale miljøhendelser og holdninger. Noen av milepælene vil ikke ha en direkte lenke til Norge eller miljøhendelser, men alle hendelsene på tidslinjen utgjør til sammen en helhet og påvirker hverandre igjennom perioden.

Masteroppgaven vil ta utgangspunkt i tidslinjen som forskningsgruppen *Deadly Dreams* har laget, for å få en generell oversikt over perioden og kunne se de lange linjene så vel som de korte, samt kunne sammenligne hvordan utviklingen var i perioden.⁹¹ Periodene som vil bli brukt er årene rundt 1912, 1927, 1942, 1957, 1972 og 1987.⁹² Disse årene er valgt med tanke på sentrale hendelser innenfor miljøhistorie. Disse periodene vil bli bakgrunnen for oppgavens analyse av de ulike avisene i disse årene.

Hovedproblemstillingen i oppgaven er på hvilken måte avis-offentlighetens forståelse og holdninger til forurensning og miljø endres gjennom 1900-tallet. Formålet med oppgaven vil være å analysere, samt å kartlegge om internasjonale hendelser innenfor miljøvern kan ha bidratt til disse endringene. Derav er milepælene brukt for å se om internasjonale miljøhendelser hadde noen påvirkning på norsk mentalitet og holdninger til forurensning og miljøvern.

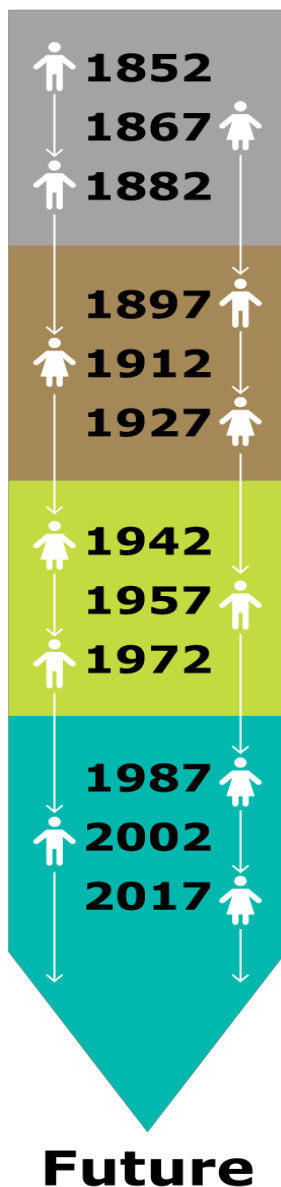
1912	1927	1942	1957	1972	1987
II	II	II	II	II	II
KAMP MOT SKADELIGE STOFFER	TÅLEGRENSER RUNDT SKADELIGE STOFFER INNFØRT	2. VERDENSKRIG	ROMA TRAKTATEN RØYKSKADERÅDET	STOCKHOLM KONFERANSEN	MONTREAL- PROTOKOLLEN BRUNDTLAND- KOMMISJONEN, FNS BÆREKRAFTSMÅL

⁹⁰ Ohman Nielsen, 2020

⁹¹ Ohman Nielsen, 2020

⁹² Ohman Nielsen, 2020

De aktuelle tidsperiodene konsentrerer seg rundt hendelser som påvirket miljøarbeidet eller tanker og holdninger rundt utslipp og miljøvern. Disse vil bli forklart og syntetisert i hvert enkelt kapittel. Videre presenteres terminologi og begreper som oppsto i disse årene, ettersom man fikk nye tanker og oppfatninger rundt dette. Sammen vil dette danne grunnlaget for min studie av 1900-tallet. Til sist vil offentligheten igjennom avisene bli kort presentert for å skape en kontekst og forståelse av avisenes politiske ståsted, samt viljen avisene hadde til å være aktører.

**DEADLY
DREAMS**
THE CULTURAL HISTORY OF POISON
— 1850 - 2020 —

Bilde: Tidslinje brukt i forskningsgruppen *Deadly Dreams*.⁹³

⁹³ Ohman Nielsen & Seines, 2018

2.1 TERMINOLOGI OG BEGREPSHISTORIE

Samtidig som miljøvernstanken vokste frem og fikk stadig mer fokus i offentligheten, vokste også nye relaterte ord og begreper frem. Denne terminologien er med på å definere periodene, samt demonstrere hvordan meningen av disse endret seg over tid ettersom man la ny mening i dem eller ny kunnskap vokste frem.

“The environment” – miljøet

Miljøhistorie er et nytt begrep og miljøet har sin egen historie. I 2009 meldte Verdenskongressen for miljøhistorie i København at miljøhistorie ikke betyr det samme for forskjellige steder.⁹⁴ Noen steder var miljøbevegelsen sentral i noen historiske diskusjoner, og andre steder eksisterte den nesten ikke. Ward, Robin og Sörlin forklarer at skalaen av miljøhistorie har variabler; men ideen rundt miljøet har sin egen historie, som vokste frem hovedsakelig i vestlige land i etterkrigstiden. Dette ble styrket fra 1950 og utover.⁹⁵ I disse årene vokste et nytt narrativ frem, som forklarte hvordan menneskenes oppførsel og levemåter påvirket planeten.

Begrepet «the environment» ble et konsept som kunne koble til forandringene som skjedde lokalt i hjemmene, til verdensomspennende problem.⁹⁶ Ward, Robin og Sörlin forklarer at i en tid med nye innstillinger og holdninger ble miljø en av de nasjonale bekymringene; det var viktig for de naturlige ressursene.⁹⁷ Videre ble konservering, restaurering og forbedringer av miljøet en viktig del av den internasjonale etterkrigstidens rekonstruksjoner, og miljøet var med på å forme hvordan mange av de nye globale institusjonene utviklet seg.⁹⁸

I tiårene fra 1960 så man store forandringer rundt ideen om miljøet, ettersom ideen ble mer kompleks. Miljøet var ikke bare landmassen, det var også havene og himmelen, som sammen med atmosfæren var viktige for livet på kloden. Miljøet gikk fra å være bakgrunnen til den menneskelige verden, til å bli en idé som beskrev den planetariske

⁹⁴ Ward, Robin og Sörlin, 2018. *The Environment – a history of the idea*. John Hopkins University Press; 2-5

⁹⁵ Ward, Robin og Sörlin, 2018; 2-5

⁹⁶ Ward, Robin og Sörlin, 2018; 2-5

⁹⁷ Ward, Robin og Sörlin, 2018; 2-5

⁹⁸ Ward, Robin og Sörlin, 2018; 2-5

bevissthet.⁹⁹ Ward, Robin og Sörlin forklarer at jordkloden har blitt en «person», en agent i historien.¹⁰⁰ Derfor er miljøet et nøkkelkonsept; miljøet driver samtalen om hva det betyr å være menneske i verden på mange nivåer. Denne samtalen inkluderer hva slags ansvar mennesker tar for resultatet av deres handlinger i fortiden, nåtiden og fremtiden.

Miljøvern

Miljøvern har siden 60-tallet vært et begrep som beskriver utviklingen av miljø og forurensningshistorie, ettersom begrepet er i stadig endring. Larsen forklarer at skiftet fra det klassiske begrepet naturvern til miljøvern gjorde begrepet mer omfattende, fordi fokuset forandret seg fra å være direkte vern av arter, naturtyper og områder til å konsentrere seg om vern mot forurensninger, inngrep mot naturen og kraftutbygging.¹⁰¹

Miljøvern ble reservert for tiltak som hadde en økologisk dimensjon, med hovedmål å forhindre rovdrift, forurensning og tekniske inngrep som kunne medføre langsiktige skadevirkninger på naturen og det naturlige produksjonsgrunnlaget.¹⁰² Vernetanken var ikke ny, ettersom den hadde eksistert i flere hundre år over hele verden. Men det moderne begrepet var et produkt av det 20. århundre, og ble utviklet i takt med de økende miljøproblemene. Dermed er begrepet i stadig utvikling, i takt med økt bevissthet og ny kunnskap.

Bærekraftig utvikling

Begrepet bærekraftig utvikling ble først brukt i rapporten *Vår felles framtid*, som ble utgitt av Brundtlandkommisjonen som var FNs verdenskommisjon for miljø og utvikling fra 1987.¹⁰³ I rapporten blir *bærekraftig utvikling* definert som: «utviklingen som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov».¹⁰⁴ I denne definisjonen er det lagt vekt på de fattiges behov,

⁹⁹ Ward, Robin og Sörlin, 2018; 2-5

¹⁰⁰ Ward, Robin og Sörlin, 2018; 2-5

¹⁰¹ Larsen (red), 1991. *Natur- og miljøleksikon*. Oslo: Norges naturvernforbund: 11

¹⁰² Larsen 1991: intro

¹⁰³ Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, 1987.: 13-14

¹⁰⁴ FN-sambandet. 'Bærekraftig utvikling' Brukt 15.01.20

<https://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Baerekraftig-utvikling>

samtidig som den legger «vekt på at det finnes grenser for hva naturen kan levere i dag uten at det går utover fremtiden».¹⁰⁵

For å oppsummere er bærekraftig utvikling et globalt begrep som er basert på solidaritet med kommende generasjoner, samt alle de som lever i dag.¹⁰⁶ Det er en forståelse av at vi bare har en klode, som har et begrenset antall ressurser, og det er i vår felles interesse å ta vare på den for nåtiden og fremtiden.¹⁰⁷ For å oppnå dette må verdenssamfunnet jobbe på tre områder; økonomi, sosiale forhold, klima og miljø.¹⁰⁸ «Det er sammenhengen mellom disse tre dimensjonene som avgjør om noe er bærekraftig. FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikheter og stoppe klimaendringer innen 2030.»¹⁰⁹

2.2 OFFENTLIGHETEN

Oppgavens definisjon av begrepet offentlighet ble kort forklart i forrige kapittel. Dette delkapittelet vil ta for seg de ulike avisene som skal analyseres, deres politiske ståsteder igjennom perioden og deres vilje til å være aktører. Delkapittelet skaper dermed et rammeverk for de forskjellige avisenes rolle i lokalmiljøet i Grenland.

Porsgrunn Dagblad (PD):

Porsgrunn Dagblad er en dagsavis som ble utgitt i Porsgrunn og Bamle i Telemark. Avisen ble etablert i 1914 i en by som da var preget av sterke brytninger.¹¹⁰ PD var i 60 år en venstreavis i en konservativ skipsfartsby som var på vei til å bli en industriby med et voksende industriproletariat. Avisens skjebne speiler på en måte landets utvikling i to tredeler av det 20- århundre. Avisen var en opplagsmessig suksess, og da den feiret 50-års jubileum i 1964, hadde den et opplag på rundt 9000 og var i denne perioden den ledende avisen i Porsgrunnsdistriktet.¹¹¹

¹⁰⁵ FN-sambandet. 'Bærekraftig utvikling'

¹⁰⁶ FN-sambandet. 'Bærekraftig utvikling'

¹⁰⁷ FN-sambandet. 'Bærekraftig utvikling'

¹⁰⁸ FN-sambandet. 'Bærekraftig utvikling'

¹⁰⁹ FN-sambandet. 'Bærekraftig utvikling'

¹¹⁰ Flo (red), 2010. *Norsk Presses historie: 1.4 (1660-2010): B.4: Norske aviser fra A til Å*. Oslo: Universitetsforlaget: 267

¹¹¹ Flo, 2010; 267

Fra 1970-årene startet de gamle sosiale mønstrene og ideologiske formasjonene å gå i oppløsning, og derfra gikk det nedover med avisen.¹¹² Venstre ble marginalisert i likhet med det gamle småborgerskapet.¹¹³ På samme tidspunkt som dette skjedde trengte fylkesavisene Varden og Telemark Arbeiderblad seg inn, aviser med samme målgruppe som PD. I tillegg til dette ville arbeiderene på Hydro ha avis om morgenen, men PD var en ettermiddagsavis.¹¹⁴ Dette resulterte i at avisen gikk konkurs og fikk nye eiere på 80-tallet.¹¹⁵ Avisen ble en morgenavis i 2004 og utgis den dag i dag.

Porsgrunn Dagblad skiller seg mest fra de to andre avisene i studien ettersom denne har et mer lokalt rettet fokus og målgruppe. De andre er mer regionale aviser for Telemark og tar også i større grad for seg nasjonale så vel som internasjonale saker.

Telemarks Arbeiderblad (TA):

Telemark Arbeiderblad (TA) er en dagsavis i Telemark som ble grunnlagt i 1921.¹¹⁶ Avisen ble grunnlagt som Telemark Arbeiderblad ettersom båndene til Arbeiderpartiet var svært tette, men etter hvert som disse løsnet og det formelle samarbeidet tok slutt, endret avisen navn til Telemarksavisa.¹¹⁷

TA var frem til 1960-årene en partiavis for Arbeiderpartiet, men etter 1960 ble det gjort store investeringer blant annet i det tekniske utstyret, noe som kostet avisen dyrt.¹¹⁸ Med dårlige tider gikk annonseinntektene ned, noe som resulterte i at medarbeidere måtte gå i 1991.¹¹⁹ Dette resulterte i mye intern strid, og noe drastisk måtte gjøres. Samarbeidet og bindeleddet med Arbeiderpartiet ble oppløst. Med dette økte opplaget igjen og avisen utgis den dag i dag.

¹¹² Flo, 2010; 267

¹¹³ Flo, 2010; 267

¹¹⁴ Flo, 2010; 267

¹¹⁵ Flo, 2010; 267

¹¹⁶ Flo, 2010; 335

¹¹⁷ Flo, 2010; 335

¹¹⁸ Flo, 2010; 335

¹¹⁹ Flo, 2010; 335

Varden:

Avisen Varden ble utgitt i Telemark fra 1874.¹²⁰ Varden var før 1950-årene en venstreavis, men etter innlemmingen av Fylkesavisen ble den mer høyreorientert.¹²¹ Partitilknytningen har med årene blitt svakere, og Varden blir i dag sett på som en partipolitisk uavhengig avis.¹²² Varden utgis den dag i dag, både i avisformat og på nett.

Avisene:

Det er viktig å ha avisenes politiske ståsted og geografiske leserkrets i bakhodet når man studerer disse fra 1912 til 1989, fordi ståsted er med på å forme redaksjonenes vilje til å være aktører. Videre er kunnskap og utdanning, samt redaktører, med på å forme «offentlighetens» forståelse. Kunnskapsstatusen ble endret med årene ettersom utdanning ble mer vanlig og man kan se at redaksjonene fikk mer kompetente ansatte. Oppgavens formål er likevel ikke å utrede avisenes politiske tenkning, men å analysere hvordan avisene som offentlige aktører var med på å belyse, reflektere og forme forståelsen og synet befolkningen hadde rundt miljøvern og forurensning. Politikken vil derav være et verktøy som skiller avisene i perioder, eller gir en annen innfallsvinkel til de samme sakene. Dette er viktige faktorer som bidrar til hvordan miljøvern blir satt på dagsordenen i denne perioden.

2.3 – DELOPPSUMMERING

Den utvalgte perioden, fra 1912 til 1989, baserer seg på både nasjonale så vel som internasjonale miljøhendelser og tidspunkter som har vært viktige og med på å forme synet og forståelsen vi i dag har på miljøvern, utslipp, skade og risiko, samt industri. Det er derfor naturlig at oppgaven starter i et nasjonalt perspektiv og deretter utvider til et internasjonalt perspektiv, etter hvert som bevisstheten rundt miljøvern og skadelige utslipp vokser frem. Videre vil offentligheten igjennom media blir analysert i disse årene, hvilket vil demonstrere om dette kan ha vært med på å endre offentlighetens syn og forståelse av forurensning og miljøvern.

¹²⁰ Flo, 2010; 362

¹²¹ Flo, 2010; 362

¹²² Flo, 2010; 362

KAPITTEL 3: 1912 og 1927

Dette kapittelet vil ta for seg de to første utvalgte milepælene; årene rundt 1912 og 1927. I denne perioden startet industrien og den moderne industrialiseringen av Grenland, og derav startet forurensningsproblematikken. Kapittelet vil først ta for seg periodene i korte trekk, og deretter analysere avisene fra periodene. Dette danner et bakteppe for perioden internasjonalt, nasjonalt og lokalt, samt bruker avisene for å danne seg en forståelse av offentlighetens syn og oppfatning av forurensning, arbeidsmiljø og miljøvern i periodene 1912 og 1927. En analyse av de ulike avisene som var i omløp i denne perioden kan vise om offentlighetens syn på og forståelse av miljøvern og forurensning endret seg i perioden, eventuelt på hvilken måte eller hvorfor det ikke skjedde.

Begynnelsen av 1900-tallet var en periode med store endringer, omveltninger og hendelser i hele verden.¹²³ Verden var under industrialisering og bar preg av denne utviklingen. I Norge blir begynnelsen av 1900-tallet definert som den tredje fasen av den norske industrialiseringen.¹²⁴ Industrialiseringen i Norge foregikk mange steder i landet i denne perioden, men med tyngdepunkt på blant annet Grenland; som vokste til å bli et av Norges største industriområder.¹²⁵ Etter unionsoppløsningen i 1905 kom nye industrigrener til, spesielt kraftkrevende industri.¹²⁶ Med dette var «den nye arbeidsdagen» i gang.¹²⁷ Det var viktig for Norge å gi næringslivet best mulig vilkår og dermed sørge for en nødvendig sosial utvikling. Dette var en periode preget av økonomisk oppgang, hvor det teknologiske nivået i samfunnet økte og flere fikk arbeid i storindustrien og andre nye næringer.

I 1914 startet første verdenskrig, og den varte frem til 1918.¹²⁸ 1920- og 30-årene var derfor preget av mellomkrigstiden og den økonomisk nedgangen, arbeidsledigheten og økt offentlig gjeld.¹²⁹ Det var i denne perioden at klassebevisstheten i industriarbeiderkulturen spredte seg til store grupper; gjennom dette begynte

¹²³ Ohman Nielsen, 2011. *Norvegr 1840-1914. Aschehoug.*

¹²⁴ Ohman Nielsen, 2011.

¹²⁵ Schrupf, 2006: 152-177

¹²⁶ Ohman Nielsen, 2011.

¹²⁷ Ohman Nielsen, 2011.

¹²⁸ Ohman Nielsen, 2011.

¹²⁹ Skeie, 2007: 208-211

arbeiderne i større grad å stille krav til arbeidsgiverne.¹³⁰ Dette gjaldt blant annet bedre lønninger, arbeidstimer og arbeidsforhold.¹³¹ Dette kapittelet skal se på fasene rundt 1912 og 1927, hvor det foregikk mye arbeid for å beskytte arbeidere mot skadelige stoffer på arbeidsplassen og forståelsen av tålegrenser og tenkning rundt tålegrenser ble innført. Dette vil bli gjort gjennom å studere Grenlands lokale aviser; Telemarks avisa (TA), Porsgrunn dagblad (PD) og Varden fra denne perioden, for å se om dette preget offentligheten, deres forståelse av og syn på miljø, miljøvern og forurensning.

3.1 NORSK INDUSTRIALISERING – EN ØKONOMISK OPPGANGSTID

Den Norske industrialiseringen begynte rundt midten av 1800-tallet, men det var ikke før nærmere 1910–15 at man kunne referere til Norge som et industriland.¹³² Flere faktorer som økt teknologisk nivå, økt sysselsetting i industrien og nye former for arbeid gjorde at industrien begynte å utgjøre en vesentlig del av samfunnsøkonomien.¹³³ Årsakene til denne endringen i Norge var i stor grad økonomisk og politisk; staten startet med å satse på fysisk og økonomisk infrastruktur. Videre ga en stadig bedre utdannet befolkning tilgang på mer kompetent arbeidskraft.¹³⁴ En siste faktor var de åpne grensene Norge hadde med andre land; eksport og import ga en betydelig tilførsel av kapital.¹³⁵ Et nytt Norge skulle formes, med plass for alle arbeidsvillige.

Sam Eyde grunnla Norsk Hydro i 1905, en bedrift som skulle vokse seg til å bli en av Norges største industriselskaper og prege både industrien og næringslivet i Norge over mange tiår.¹³⁶ Norsk Hydro utvidet sine fabrikker og sin industri i denne perioden, og deres etablering i Telemark gjorde at mange fikk arbeid. Men dette betydde også at det lokale næringslivet ble mer berørt av svingningene på verdensmarkedet, samt konsekvensene som industrien bragte med seg i form av blant annet utslipp og eksponering for ulike stoffer. Det ble skapt store verdier i denne perioden, og mange nye tanker ble unnfanget og satt ut i liv. I 1914 var Norge et av de mer velstående landene i

¹³⁰ Husum, Wergeland, 1975: 15-19

¹³¹ Husum, Wergeland, 1975: 15-19

¹³² Skeie, 2007: 59

¹³³ Ohman Nielsen, 2011.

¹³⁴ Ohman Nielsen, 2011.

¹³⁵ Ohman Nielsen, 2011.

¹³⁶ Rovde, Skobba, 2014: 16-17

Europa, vi hadde god økonomi igjennom eksport og industrialisering.¹³⁷ Viktigste blant eksportnæringene var fremdeles skipsfarten, men også eksporten av industrivarer som elektrokjemiske produkter, tømmer, cellulose, maskiner, papir, øl og fiske.¹³⁸ Industrien var med på å endre omgivelsene, måten folk levde på, og formet nye tanker og forståelser.

3.2 GRENLAND – STORINDUSTRIENS HAVNEBY

Bilde: Porsgrunn havn 1914.¹³⁹

Grenland var kjent som en skipsfartsregion lenge før 1912, men ettersom industrien trådte frem ble industrien mer sentral og økonomisk vinnende enn skipsfart.¹⁴⁰ Skien cellulosefabrikk ble etablert i 1883 og var da landets første sulfittcellulosefabrikk.¹⁴¹ Videre ble Porsgrunn porselen startet opp i 1885.¹⁴² Dette var bare starten på en enorm vekst av industri i området. Hydro sin rolle i Telemark og Grenland har vært sentral og har påvirket flere fronter.

I 1927 la Hydro et stort anlegg på Herøya i Grenland.¹⁴³ I disse årene ble det produsert gjødsel, magnesium og polyvinylklorid (PVC) i Hydros anlegg, PEA produserte manganlegeringer, ved Norcem sement ved Union i Skien sentrum og på Skotfoss og ved

¹³⁷ Ohman Nielsen, 2011.

¹³⁸ Skeie, 2007: 60-62

¹³⁹ Hydro.com. '1914: Krig og vanskelige veivalg', brukt 28.04.21, fra <https://www.hydro.com/no-NO/om-hydro/var-historie/1900-1917/1914-krig-og-vanskelige-veivalg/>

¹⁴⁰ Schrumpf, 2006: 13-47

¹⁴¹ Stige, 2005: 15

¹⁴² Schrumpf, 2006: 160-166

¹⁴³ Stige, 2005: 15

Bamle cellulosefabrikk på herre, var produktene cellulose og papir.¹⁴⁴ Det var en periode med en rekke omveltninger og raskt økende teknologisk nivå i samfunnet. Stige hevder at dette demonstrerer de lokale endringene som skjedde i industrien i denne perioden. Dette hadde videre konsekvenser på det sosiale og økonomiske plan, og på infrastruktur, levestandard, tankesett og utvikling gjennom perioden.¹⁴⁵ Beck sin teori hevder at dette var startsfasen på en samfunnsutvikling mot et risikosamfunn.¹⁴⁶ Samfunnet var i denne perioden det som kan defineres som et klassisk industrisamfunn, hvor perioden styres av at samfunnet lever i fattigdom.¹⁴⁷ Risiko er i denne perioden personlig, men samfunnet er i startsfasen mot å utvikle seg til et risikosamfunn.¹⁴⁸

3.3 ARBEIDERBEVEGELSENS KAMP MOT SKADELIGE STOFFER

II	II	II	II
1892	1899	1900	1912
FABRIKK- TILSYNS LOVEN	LO STIFTET	N.A.F STIFTET	KAMPEN FOR BEDRE ARBEIDSMILJØ OG MOT HELSEFARLIG ARBEID

Den første perioden på tidslinjen er 1912, ettersom det i denne fasen foregikk mye arbeid for å beskytte arbeidere mot skadelige stoffer på arbeidsplassen. Dette kan komme av at man på dette tidspunktet startet å se noen av konsekvensene som industrien hadde på helsen, samt at forholdet man hadde til skade og risiko på arbeidsplassene ble endret. Videre ble eksponeringen for ulike stoffer og utslipp mer synlig enn tidligere. På samme tidspunkt fremgikk det en rekke arbeidskonflikter som ledet til at fokuset ble rettet mot spørsmålet om organiseringsfriheten.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Stige, 2005: 15

¹⁴⁵ Stige 2005: 15

¹⁴⁶ Beck, 1992

¹⁴⁷ Beck, 1992

¹⁴⁸ Beck, 1992

¹⁴⁹ Kjeldstadli 1994: 181-182

Allerede i 1892 kom Norges første arbeidsmiljølov, som innskrenket bruken av barnearbeid.¹⁵⁰ *Lov om Tilsyn med Arbeide i Fabrikker* gjaldt for arbeidet i industrien.¹⁵¹ Loven hadde til hensikt «å forebygge ulykker og helsefarlig arbeid blant arbeidere, blant annet ved å opprette et statelig tilsyn».¹⁵² «Et annet viktig trekk ved loven var at den innskrenket bruken av barnearbeid.»¹⁵³ De viktigste paragrafene fra *lov om tilsyn med arbeidere i fabrikker m.v., dat. 27de Juni 1892* for denne oppgaven, var disse:

Arbeidsplass: § 4: «Arbeidsplassene, med alle løse eller faste innretninger som tilhører virksomheten, skal være innrettet og vedlikeholdt på en slik måte at arbeidernes sunnhet, liv og lemmer er beskyttet så godt som mulig og på hensiktsmessig måte. (...)»¹⁵⁴

§ 9: «Det skal påses, at det i arbeidsrom hvor giftige stoffer forarbeides eller anvendes, ikke skal være andre enn de som er arbeider der som har tilgang. (...)»¹⁵⁵

Arbeiderne: § 17: «Barn under 14 år må ikke anvendes til arbeid som går inn under denne loven. Imidlertid kan barn mellom 12 og 14 år med tilsynets tillatelse anvendes inntil 6 timer daglig til lettere arbeider, som ikke skader deres sunnhet eller hemmer deres legemlige utvikling. (...)»¹⁵⁶

Tilsyn: § 35: «Tilsynet med dennes lovs overholdelse besørgeres av en eller flere fabrikkinspektører, som ansettes av kongen med seks måneders oppsigelse (...) Ved valget av disse menn skal det særlig has for øye, at de er i besittelse av teknisk innsikt. I enhver kommune, hvor det finnes virksomheter, som går inn under denne loven, skal det være et stedelig tilsyn, bestående av sunnhetskommisjons formann eller en annen dertil av kommunestyre antatt lege samt et av sunnhetskommisjonens øvrige medlemmer.»¹⁵⁷

¹⁵⁰ Norgeshistorie.no, 'Fabrikktilsynsloven' brukt 03.03.21 fra <https://www.norgeshistorie.no/kilder/industrialisering-og-demokrati/K1548-fabrikktilsynsloven.html>

¹⁵¹ Norgeshistorie.no, 'Fabrikktilsynsloven' brukt 03.03.21

¹⁵² Norgeshistorie.no, 'Fabrikktilsynsloven' brukt 03.03.21

¹⁵³ Norgeshistorie.no, 'Fabrikktilsynsloven' brukt 03.03.21

¹⁵⁴ Norgeshistorie.no, 'Fabrikktilsynsloven' brukt 03.03.21

¹⁵⁵ Norgeshistorie.no, 'Fabrikktilsynsloven' brukt 03.03.21

¹⁵⁶ Norgeshistorie.no, 'Fabrikktilsynsloven' brukt 03.03.21

¹⁵⁷ Norgeshistorie.no, 'Fabrikktilsynsloven' brukt 03.03.21

Jeg har lagt ved disse utklipp av loven fra 1892 for å understreke lovens betydning ettersom denne var rettet mot arbeidere i fabrikker; loven handlet om å forebygge ulykker og helseskader i industri og i fabrikker.¹⁵⁸ Dette førte til langt bedre arbeidsforhold på fabrikkene rundt om i landet. Ikke lenge etter fikk Norge to hovedorganisasjoner – arbeidsgiverorganisasjonen *Norsk Arbeidsgiverforening* (N.A.F)¹⁵⁹ og arbeidstakerorganisasjonen *Landsorganisasjonen* (LO).¹⁶⁰ Etter stiftelsen av disse har arbeidsforhold og lønn vært diskutert og debattert på en mer sivilisert og kontrollert måte.

I perioden rundt 1912 gikk lønnskampen og arbeidsmiljøkampen hånd i hånd; hvor det ble jobbet mot bedre arbeidsforhold og bedre lønninger.¹⁶¹ Det ble jobbet iherdig mot en ny lovgivning, og i 1912 ble det på bakgrunn av en utredning om mekling og voldgift i arbeidstvister fremmet et forslag til lov om arbeidstvister.¹⁶² Dette demonstrerer at det i denne fasen foregikk mye arbeid for å beskytte arbeidere på arbeidsplassen. Denne perioden er sentral innenfor miljø- og forurensningshistorie, ettersom den var med på å påvirke offentlighetens holdninger og forståelse til skade og risiko relatert til industrien og dens utslipp, noe som også demonstrerer utviklingen mot et risikosamfunn.¹⁶³ Grenlandsområdet var sterkt preget av industrien i og med at en stor del av befolkningen jobbet i de ulike fabrikkene og var utsatt for ulike skadelige stoffer, dårlige arbeidsforhold samt skader og risiko i ulik grad.

Avisene i perioden rundt 1912 viser til mindre kildemateriale angående industrielt arbeid og miljøvern, enn rundt 1940–1990. Derfor er det vanskelig å få et godt innblikk i situasjonen i Grenlandsindustrien. Til tross for dette er det som finnes av materiale fra perioden nok til å demonstrere at det var lite fokus på det pågående arbeidet med å beskytte arbeidere mot skadelige stoffer på arbeidsplassen. Fokuset lå mer på krigen, som var i startfasen av 1914 i Norge. Andre saker som det ble skrevet om i avisene i disse årene var religion, avholdsprogram, politikk, skatteligninger og priser, samt føljetonger og historier fra «gamle dager». Det er forståelig at krigen og saker relatert til den var i fokus,

¹⁵⁸ Norgeshistorie.no, 'Fabrikktilsynsloven' brukt 03.03.21

¹⁵⁹ Petersen, 1950. *Norsk arbeidsgiverforening: 1900-1950*. Oslo: Grøndahl & Sønns Boktrykkeri: 3

¹⁶⁰ Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, 1999: 21-22

¹⁶¹ Husum, Wergeland 1975: 17

¹⁶² Arbeidsretten. 'Arbeidsrettens historie'. Brukt 10.01.20: <https://www.arbeidsretten.no/historie>

¹⁶³ Beck, 1992

ettersom dette var dagsaktuelle saker som kunne påvirke folks hverdag i stor grad. På et mer lokalt nivå var priser og skatteligningene interessante i denne perioden, noe som igjen skyldes tidens økonomiske situasjon.

3.4 AVISENES DEKNING AV PERIODEN – 1912

I dette delkapittelet skal jeg se på Porsgrunn dagblad ettersom jeg ikke har greid å oppdrive andre aviser som har blitt bevart eller arkivert fra disse årene. Jeg har studert PD i perioden fra desember 1914 til 1916 og siste halvdel av 1917, ettersom det var disse periodene jeg fant avismateriale fra. Jeg studerte nesten alle avisutgaver fra den aktuelle perioden, men fant ikke mye informasjon som var relevant for min studie. Dette var ikke overraskende, ettersom miljøvern og forurensning ikke var kommet på dagsordenen enda. Jeg valgte derfor å fokusere på temaer og hva som kjennetegnet avisen i den perioden. Hovedtrekk som PD demonstrerer i perioden rundt 1912 er; industrien og dens fremvekst, samt arbeidsforhold og forurensninger.

PORSGRUNN DAGBLAD (PD):

Industriens goder

I årene rundt 1912 skrev PD stort sett om industrien i et positivt lys.¹⁶⁴ Dette er ikke overraskende da industrien fortsatt var i sin spede begynnelse, og på denne tiden ble sett på som positiv vinning ettersom industrien økte det teknologiske nivået i samfunnet, ga bedre lønninger og mer velstand. Et eksempel på dette er en artikkel fra 5. desember 1914: «Porsgrunds fremtid – havnen, industrien og banen».¹⁶⁵ Dette var før Hydro etablerte seg i området, men PD skrev at det var «store muligheter i forhold til industrietablering i området ettersom byen ligger godt til i forhold til anlegg av industriterritorium, havner og tomter».¹⁶⁶ Dette demonstrerer den positive holdningen avis-offentligheten hadde til industrien i disse årene, og hvor lite forståelse som eksisterte rundt forurensningen og skaden industrien hadde på omgivelsene. En artikkel publisert 9. desember 1914 viser hvordan fokuset på industrialisering og inntekt er meget

¹⁶⁴ Flo (red), 2010: 267

¹⁶⁵ PD 05.12.1914: 1

¹⁶⁶ PD 05.12.1914: 1

relevant i denne perioden: «gode utsigter for kraftselskapet – fra 800 til 2000 hk i første driftsår». ¹⁶⁷ Dette er et godt eksempel på artikler publisert i perioden, som altså fremmer den økonomiske siden av industrialiseringen i form av inntekt og arbeid. ¹⁶⁸

Arbeiderenes opplevelse og eksponering av ulike stoffer

For øvrig finner man notiser noen steder i disse artiklene, som demonstrerer arbeidsforholdene og arbeiderenes eksponering av ulike stoffer eller andre forhold. PD 23. desember 1914: «luften syntes ikke riktig god paa Herre den dag jeg var der (...) man kunde næsten tvile paa at man hadde en virksom sundhetskommisjon her». ¹⁶⁹ Her refereres det til luften fra Cellulosefabrikken. Videre skriver PD at direktøren svarer til dette: «hadde man ikke denne lugten saa blev der ikke store igjen av Herre. (...) de fleste mennesker i området er knyttet til denne bedriften, så derfor maa man bare tåle lukten». ¹⁷⁰ Her demonstreres en vanlig vinkling i spaltene hvor arbeid og økonomi var viktige, og som Sagafos hevder så «så man på disse utslippene som noe man måtte leve med for å kunne nyte av industriens goder». ¹⁷¹

Et lignende tilfelle kan sees i en artikkel fra PD 30. januar 1915: «Porcellænsfabriken utvidet og modernisert.» ¹⁷² Artikkelen tar for seg hvordan fabrikkens har drevet med utbygging og installering av nye maskiner de siste årene. Videre nevnes «støvplager fra maskinene som knuser materialet», her jobbes det med sanitære fremskritt for dette. ¹⁷³ Artikkelen demonstrerer at avisene gjør noe belysning av arbeidsforhold og hvordan dette håndteres, men mer som notiser til hovedsakene som er produksjon og økonomi. Disse artiklene viser at avis-offentligheten informerer om ting de ser og opplever, men det blir på dette tidspunktet ikke forventet at bedriftene skulle gjøre noe med dette. Miljøplager og dårlige arbeidsforhold blir heller unnskyldt eller dysset ned.

¹⁶⁷ PD 09.12.1914: 1

¹⁶⁸ PD 23.12.1914: 1

¹⁶⁹ PD 23.12.1914: 1

¹⁷⁰ PD 23.12.1914: 1

¹⁷¹ Sagafos, 2005: 94

¹⁷² PD 30.01.1915: 1

¹⁷³ PD 30.01.1915: 1

Avismateriale

Når det gjelder de andre avisene som ble brukt i oppgaven, har det vært litt vanskeligere å finne materiale. Telemark Arbeiderblad (TA) ikke ble etablert før i 1921.¹⁷⁴ Varden, på den andre siden, eksisterte fra 1874, men bare deler av avisen er arkivert og tatt vare på fra dens begynnelse.¹⁷⁵ Det tidligste materialet av Varden som er bevart, er fra 1926. Dette gjør at det ikke er mulig å gjøre en sammenligning av denne perioden. Men materialet til PD gir en bakgrunn for hvordan temaet ble skrevet om, som er nyttig for den videre analysen, samt studien av hvordan forurensning og miljøvern har vokst frem og blitt belyst i media.

For å konkludere, er perioden i Grenland rundt 1912 preget av industri og tanken rundt økonomisk vekst. Optimismen står sterkt i avisene ettersom man ser fremgang i infrastruktur, økt tilgang til arbeid og bedre levekår, for å nevne noe. Ettersom første verdenskrig brøt ut i 1914, er internasjonale reportasjer og dekning hyppig presentert i media, og dens påvirkning på Norge og lokalsamfunnet er godt dekket i alle disse årene. Dette gjør at arbeiderbevegelsen og deres arbeid for å beskytte arbeidere mot skadelige stoffer på arbeidsplassen er svært lite nevnt. Det lille som er tatt opp er ofte notiser eller kommentarer om for eksempel lukt eller sanitære forhold. Dette viser at avis-offentlighetens forståelse og dekning av temaet enda ikke var eksisterende, ettersom man på denne tiden så på godene av industrien mer enn på hva utslippene gjorde med helsen, eller risikoen som disse forholdene skapte.

3.5 MELLOMKRIGSTIDEN – EN ØKONOMISK NEDGANGSTID

Første verdenskrig endte 11. november 1918, og perioden etter dette blir betegnet som mellomkrigstiden, som varte frem til andre verdenskrig startet i 1939.¹⁷⁶ Norge ble hardt rammet av det internasjonale økonomiske sammenbruddet i mellomkrigstiden, med høy arbeidsledighet og konflikter, prisfall og problemer som stor privat og offentlig gjeld, og til dels nød for deler av befolkningen.¹⁷⁷ Samfunnet var preget av klassemotsetninger ettersom ulike livssyn og ideologier stod mot hverandre.

¹⁷⁴ Flo 2010: 267

¹⁷⁵ Flo 2010: 267

¹⁷⁶ Ohman Nielsen, 2011.

¹⁷⁷ Norgeshistorie.no. 'Fabrikktilsynsloven'. Hentet 09.05.21

Mellomkrigstiden kom inn som en sterk motsetning; arbeidskonfliktene satte kraftige spor i det norske samfunnet.¹⁷⁸ I Norge ble arbeiderbevegelsen til en stor politisk maktfaktor på tross av indre splittelser og uenigheter om hva dens endelige mål skulle være. Arbeiderbevegelsen vokste seg stadig større og økte presset på arbeidsinnsats, forhold og lønninger fra arbeidsgivere. Ting var i endring og dette var bare begynnelsen på det som skulle komme i årene som fulgte. Ettersom man ble mer oppmerksom på helseskadene fra forurensningen, startet man å sette krav for å sikre standarder, såkalte tålegrenser.

3.6 TANKENE RUNDT UTSLIPP OG SKADELIGE STOFFER FORMES

II	II	II	II
1918	1920	1927	1929-30
1 VERDENSKRIG SLUTT	8-TIMERS ARBEIDS DAGER	ARBEIDSTVISTLOVEN	STREIK FOR Å REDUSERE ARBEIDSTID FOR HELSEFARLIG ARBEID

I 1927, 15 år etter 1912, ble tålegrenser og tenkning rundt skadelige stoffer innført. Dette gjorde det fortsatt lovlig å utsette mennesker for visse mengder av skadelige stoffer, men med hensyn til universelle «tålegrenser» for arbeidsbelastningen. I denne perioden gikk den nasjonale økonomien inn i en alvorlig krise på grunn av rasjonalisering og lønnsnedslag som et resultat av mellomkrigstidens kurser og valutapolitikk. Dette førte til at det ble lagt større press på arbeiderne for en lavere lønn.¹⁷⁹ Spesielt i den kjemiske industrien kom kampen til å stå hardest. Mange streikeaksjoner ble utført i denne perioden for å unngå reduserte lønninger, 42 timers uker og 6 timers skift, alt med begrunnelse i de helsefarlige arbeidsforholdene.¹⁸⁰ I årene rundt 1927 skjedde det store endringer; i 1929–30 gikk arbeiderene til streik med krav om å redusere arbeidstid for helsefarlig arbeid.¹⁸¹ Dette var på bakgrunn av at det hadde vist seg at de lange skiftene og de ellers dårlige forholdene for arbeiderne førte til at mye av arbeidskraften ble utslitt.

¹⁷⁸ Ohman Nielsen, 2011.

¹⁷⁹ Skeie, 2007: 208-211

¹⁸⁰ Husum, Wergeland 1975: 21

¹⁸¹ Kjeldstadli 1994: 187

I denne sammenhengen står arbeidstvistloven av 1927 sentralt, samt den alminnelige erkjennelsen av arbeidstakernes rett til å organisere seg; denne videreførte regler fra 1915-loven.¹⁸²

Husum og Wergeland skriver i sin bok *Kamp mot helsefarlig arbeid* om hvordan «kroppen ikke er en død maskin» og hvordan blant annet skadelige stoffer påvirker mennesket forskjellig.¹⁸³ Det er dette som begynner å komme frem i perioden rundt 1927.¹⁸⁴ Temaet er synlig i lokale medier i noen grad i denne perioden. Men som i perioden før, er 1920- og 1930-årene preget av spenninger internasjonalt og krigen som har vært. Videre er arbeidsløsheten og økonomien en sentral tematikk ettersom dette preger folks hverdag. Kvinners rolle i samfunnet og arbeidslivet blir mer relevant og tar stadig opp forsidene av avisene.

3.7 AVISENES DEKNING AV PERIODEN 1927

Perioden rundt 1927 hadde i alle avisene et fokus på økonomi, industrialisering, arbeidsplasser og politikk. Dette kommer av at dette var mellomkrigstiden, altså årene mellom første og andre verdenskrig. Hver avis vil ta for seg noen hovedtrekk fra perioden, ettersom dette vil variere litt. Dette kommer av avisenes ulike målgrupper og lokalisering. PD er en lokal byavis, Varden og TA på den andre siden er mer regionale og nasjonale. De to siste har også et mer utadvendt fokus på det internasjonale i tillegg.

PORSGRUNN DAGBLAD

Ved den valgte perioden rundt 1927 har jeg fokusert på første halvdel av 1925, hele 1926, første halvdel av 1927 og 1928, samt hele 1929. Det var ikke mange relevante funn i denne perioden, fordi det rundt 1927 var en annen tematikk på dagsordenen, som tidligere nevnt. Første og andre verdenskrig, sammen med mellomkrigstiden, tok opp mye av avis-offentlighetens fokus. I tillegg til dette hadde ikke konsekvensene fra industriutslippene blitt synlige enda, noe som gjorde at industrien ofte ble portrettert i et positivt lys. I dette

¹⁸² Arbeidsretten. 'arbeidstvistloven'. Brukt 10.01.20: <https://www.arbeidsretten.no/historie>

¹⁸³ Husum, Wergeland, 1975

¹⁸⁴ Husum, Wergeland, 1975

avsnittet vil jeg ta for meg temaer som var synlige i media, samt ting som opptok avis-offentligheten i denne perioden.

Mellomkrigstiden og økonomisk nedgangstid

Porsgrunn dagblad (PD) hadde et sterkt fokus på arbeid, økonomi og arbeidsplasser i disse årene, noe som demonstreres i flere artikler.¹⁸⁵ Et eksempel er en artikkel fra 2. februar 1925: «La glomfjordkraften fruktbar gjøre Norges jord!»¹⁸⁶ Her skrives det om nasjonal industrialisering, hvordan dette kan skape arbeidsplasser og vil være av økonomisk vinning for landet.¹⁸⁷ Videre er det mulig å se at Grenland og Norge lider under en økonomisk nedgangstid, ettersom perioden var preget av arbeidsledighet blant befolkningen og at prisene på ulike varer gikk opp. Avisene dekket dette i stor grad, ettersom dette var noe som karakteriserte mellomkrigstiden. PD 25. januar 1927: «Cementindustrien har hatt et vanskelig år.»¹⁸⁸ Det var i disse årene at Hydro planla et nytt anlegg og utvidelse. Området på Herøya i Porsgrunn var en kandidat for dette, sammen med områder i Larvik. Dette var et meget sentralt tema i media i denne perioden, og ble fulgt fra dag til dag, noe som viser den entusiasmen og positiviteten som avis-offentligheten hadde til industrien. PD 4. januar 1928: «Herøya eller Larvik?»¹⁸⁹ Artikkelen omtaler de ulike økonomiske kravene som Hydro stilte og hvordan dette ville påvirke regionen økonomisk.¹⁹⁰ Denne type artikler har et økonomisk fokus, samt at de ser på potensielle arbeidsplasser. Dette er forståelig ettersom etterkrigstiden var hard og store deler av befolkningen led under høye priser og mangel på arbeid. PD 18. januar 1928: «Herøya prosjektet det eneste rette.»¹⁹¹ Her er fokuset på hvordan industrien ville bringe «glede og fortjeneste i fremtiden».¹⁹² Dette viser nok en gang til industrisamfunnet og tidens positive holdninger rundt industrieventyret.

¹⁸⁵ PD: 09.01.1925: 1, 02.02.1925:1

¹⁸⁶ PD:02.02.1925: 1

¹⁸⁷ PD:02.02.1925: 1

¹⁸⁸ PD 25.01.1927: 1

¹⁸⁹ PD 04.01.1928: 2

¹⁹⁰ PD 04.01.1928: 2

¹⁹¹ PD 18.01.1928: 1

¹⁹² PD 18.01.1928: 1

Tankene rundt industrielle utslipp og skadelige stoffer formes

Det er tydelig at industri, økonomi og arbeid var sentral tematikk i perioden. Likevel er det mulig å se at tankene rundt industrielle utslipp og skadelige stoffer formes. I fasen rundt 1927 ble tenkning rundt tålegrenser og skadelige stoffer innført, samt at det ble økt oppmerksomhet rundt helsefarlig arbeid.¹⁹³ Et eksempel er en artikkel fra PD 14. mars 1928: «Støien i industrien – dens skadelige virkninger.»¹⁹⁴ Artikkelen tar for seg hvordan støy kan være årsaken til ødelagte nerver og svekket hørsel, samt ulykker, dårlige vaner og lignende.¹⁹⁵ Arbeidere i industrien mente at det var urimelig larm innen industrien, som skadet helsen.¹⁹⁶ Industrien svarte til dette at det var problemer med å fjerne støyen, så det var vanskelig å gjøre noe med det.¹⁹⁷ Dette demonstrerer hvordan arbeiderne formet tanker rundt helsefarlig arbeid og begynte å se risikoen som denne type industri bringer med seg. Men på den andre siden levde industribefolkningen under pressede forhold, og ble nødt å leve med dette på grunn av arbeidsforholdene.

Utvikling

PD 16. januar 1929: «Livet i Porsgrund! En Oslo-journalists inntrykk.»¹⁹⁸ Artikkelen tar for seg hvordan byen har endret seg fra å være en sjøfartsby til å bli en industriregion.¹⁹⁹ Videre handler den om hvordan folk har fått en «gullgruvementalitet» med fokus på den økonomiske vinningen.²⁰⁰ Dette preger denne perioden sterkt, men det er også mulig å se hvordan arbeiderbevegelsen sakte vokser frem ved kommentarer på for eksempel lukt og lyd, samt saker angående lønnsatser. PD 24. september 1929: «Befaring av Norsk Hydros bedrifter for å finne grunnlag for lønnsatsene i de nye avdelinger.»²⁰¹ Saker som denne er det mange av i perioden, og de viser arbeiderbevegelsens tiltak mot arbeidsgiveren.

¹⁹³ Husum, Wergeland, 1975

¹⁹⁴ PD 14.03.1928: 1

¹⁹⁵ PD 14.03.1928: 1

¹⁹⁶ PD 14.03.1928: 1

¹⁹⁷ PD 14.03.1928: 1

¹⁹⁸ PD 16.01.1929: 1

¹⁹⁹ PD 16.01.1929: 1

²⁰⁰ PD 16.01.1929: 1

²⁰¹ PD 24.09.1929: 1

Nytt fokus

Et annet fokusområde som ble trukket frem i media var skader i denne typen industri, derav demonstreres tanker rundt risiko og hvordan denne påvirker folks mentalitet i perioden. PD 30. september 1929: «Ulykke paa Herøya – mistet benet.»²⁰² Dette er et typisk eksempel på arbeidsulykker på denne tiden. Det er her mulig å dra en parallell til Becks teori om risikosamfunnet og den første fasen; risiko i industrisamfunnet. Lokale begrensninger ledet til risikoer som arbeidsulykker som i stor grad påvirket befolkningen. Dette påvirket den lokale befolkningen i den grad at avis-offentligheten startet å endre tankemønstre, holdninger, vurdering av skade og risiko samt forståelse av forurensning av arbeidsmiljø.

VARDEN

Varden var en av avisene i studien som manglet en del eksemplarer, ettersom disse var bare delvis arkivert. Jeg har vært i kontakt med Nasjonalbiblioteket, lokale arkiv og Porsgrunn bibliotek, men det var bare mulig å finne et lite utvalg aviser fra første halvdel av 1931 og 1932. Disse danner grunnlaget for analysen av Varden i denne perioden.

Mellomkrigstiden

Varden skrev i perioden rundt 1927 om mange av de samme sakene som PD, ettersom økonomi, krigen, arbeidsløshet og politikk var noe som preget mellomkrigstiden. Varden hadde et sterkt fokus på arbeiderbevegelsen og deres foreninger. Dette kommer tydelig frem i flere artikler, et eksempel på dette er en artikkel fra 29. februar 1931: «Herøya arbeiderforening gaar med paa innskrenking av arbeidstiden.»²⁰³ Artikkelen tar for seg hvordan arbeiderne var villige til å tilby rasjonering av arbeid, for at ikke Hydro skulle si opp mange ansatte. «Arbeiderne bærer samfunnets byrder i disse tider (...) vil Hydro vise den samme viljen?»²⁰⁴ Slike artikler var det mange av i denne perioden ettersom mellomkrigstiden var tøff for mange, samt fordi arbeid var vanskelig å finne. Økonomisk vinning var hovedfokuset til industrien og Hydro var ikke villige til å gå med på arbeidernes krav.

²⁰² PD 30.09.1929: 1

²⁰³ Varden: 29.02.1931: 1

²⁰⁴ Varden: 29.02.1931: 1

Skade og risiko

I denne perioden skjedde det fortsatt endringer som påvirket arbeiderne i form av hvilken type risiko de kunne bli utsatt for og hvor tålegrensene lå i forhold til de forskjellige industriutslippene. Varden publiserte 11. april 1932 en artikkel som tok opp dette: «Eksplasjon på Notodden Salpeterfabrikk i går – flere hundre vindusruter sprakk.»²⁰⁵ Her blir skade og risiko tatt opp og vurdert i avisen, ettersom det kommer frem i artikkelen at ingen mennesker var blitt skadet.²⁰⁶ Forståelsen til avis-offentligheten var antakelig i ferd med å endres, ettersom man da startet å se konsekvensene som arbeidsulykker og utslipp hadde på arbeiderene.

TELEMARKS ARBEIDERBLAD (TA)

Telemark Arbeiderblad (TA) ble etablert i 1921 og var en dagsavis. TA hadde på samme måte som Varden et manglende arkiv fra denne perioden, men jeg har greid å oppdrive aviser fra siste halvdel av 1926, hele 1927 og siste halvdel av 1928. TA skriver i perioden rundt 1927 relativt likt som de andre avisene i studien (Varden og PD), og fokuset lå på mellomkrigstidens harde konsekvenser, arbeid, økonomi, politikk, arbeiderbevegelser, samt hva som skjedde rundt i Europa og verden.

Økonomisk nedgangstid

De økonomiske svingningene etter første verdenskrig ble merket på et lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Det er derfor ikke merkelig at dette opptok avis-offentligheten i årene rundt 1927. Et godt eksempel på dette er en artikkel fra TA 23. november 1926: «Vi har ikke råd – sier borgerskapet.»²⁰⁷ Videre tas det opp at borgerskapet ikke lengere har råd til å komme de arbeidsløse til hjelp. «Vi har i det hele tatt ikke råd til å arbeide, til å skape verdier!»²⁰⁸ Denne notisen demonstrerer desperasjonen og de økonomiske vanskene befolkningen og offentligheten sto ovenfor i perioden. TA 21. desember 1926: «4000 til de arbeidsledige.»²⁰⁹ «Gjerpen herredstyre bevilget efter en lengre debatt est. 4000 kr. til utdeling før jul blant de arbeidsløse.»²¹⁰ Artikler som denne er det en del av i perioden rundt 1927, dette kommer av den

²⁰⁵ Varden: 11.04.1932

²⁰⁶ Varden: 11.04.1932

²⁰⁷ TA 23.11.1926; 1

²⁰⁸ TA 23.11.1926; 1

²⁰⁹ TA 21.12.1926; 1

²¹⁰ TA 21.12.1926; 1

økonomiske situasjonen som Grenland var i etter første verdenskrig og hvor avhengig denne regionen var av industrien og dens arbeidsplasser. Et annet eksempel er en artikkel fra TA fra samme dag, 21. desember 1926: «5000 kr. til de arbeidsledige i Solum (...) videre ble der bevilget 2000 kr. som bidrag til vedhugst.»²¹¹ Dette beskriver forholdene som grupper i befolkningen levde under i perioden, hvilket for arbeidsledige var svært dårlige, og mange slet med å få endene til å møttes. TA 23. desember 1926: «Den arbeidsløses jul.»²¹² Denne notisen tar for seg forholdene og sier at mange ikke kan feire jul ettersom økonomien ikke strekker til.

Jeg velger å legge frem disse artiklene og notisene ettersom de demonstrerer forholdene på den tiden, og hva som var på dagsordenen. Dette er viktig for å kunne danne seg et bilde av perioden, samt hva som gjorde at folk hadde den rådende oppfatningen av industri og forurensning.

Utvikling i distriktet

Men på samme tidspunkt som deler av befolkningen slet under dårlige levekår og arbeidsledighet, ble det tatt tak og flere hendelser var med å forme perioden. Her lå også fokuset på industri, tålegrenser og oppbygning av samfunnet igjen. Et eksempel på dette er tiltak for å få folk i arbeid eller utdanning igjen, TA 30. desember 1926: «Skiens forskoler for metallarbeidere, smeder, snekkere og hjulmakere begynner nytt kurs 2. februar.»²¹³ Videre i teksten blir det informert om kursets lengde, innskrivingspenger og lignende. Denne artikkelen demonstrerer hvordan samfunnet blir bygget opp igjen. Et annet eksempel TA 20. juni 1928: «Fagbevegelsen i Skiensfjorden står foran en oppgangsperiode.»²¹⁴ «En levende organisasjonstrang overalt – stadig nye grupper av arbeidere vinnes for fagorganisering.»²¹⁵ Videre meldes det om betraktelig høyere medlemstall enn før.²¹⁶

²¹¹ TA 21.12.1926; 3

²¹² TA 23.12.1926; 1

²¹³ TA 30.12.1926; 3

²¹⁴ TA 20.06.1928; 6

²¹⁵ TA 20.06.1928; 6

²¹⁶ TA 20.06.1928; 6

3.8 DELOPPSUMMERING

Perioden rundt 1912 og 1927 var preget av økonomiske svingninger, industrialisering og endringer både nasjonalt og internasjonalt. Industrialiseringen, bygging av nye fabrikker og lignende løftes opp og frem, og dette kan ha vært av naturlige grunner ettersom man ville bygge opp landet og nasjonen, samtidig som industrien gjorde sitt inntog og samfunnet var i utvikling. Det er her relevant å dra inn Beck sin teori rundt modernitet; siden samfunnet i denne fasen er et industrisamfunn som lever i fattigdom og knapphet, og er på vei til å utvikle seg til et risikosamfunn som lever med overflod av teknologi og ressurser.²¹⁷ Dette resulterer i nye risikoer. Samfunnet og offentligheten beveger seg fra å ha et personlig forhold til risiko, mot et samfunn som oppfatter risiko som noe overindividuell og større.

Endringene er ikke spesielt synlige på dette tidspunktet, noe man kan se gjennom hvordan avisene fremmer interessen til industrialiseringen og industrien ettersom dette gagnar samfunnet meget i denne perioden. En annen faktor var at man i disse årene ikke hadde nok kunnskap og informasjon rundt skadeomfanget og risikoen som utslippene hadde på helsen eller miljøet. Men det er mulig å se at samfunnet var i endring og at arbeiderne og lokalsamfunnet ble mer bevisste på helse, natur og miljø ettersom tiden går og kunnskapsnivået økte.

²¹⁷ Beck, 1992

Kapittel 4 – 1942 og 1957

Dette kapittelet vil studere offentlighetens forståelse av forurensning i Grenlandsområdet i perioden rundt andre verdenskrig (1942), årene rundt Romatraktaten (1957) og etableringen av Røykskaderådet og Røykskadekomiteen. Hovedproblemstillingen er på hvilken måte offentlighetens forståelse av og holdninger til forurensning og miljø ble endret gjennom denne perioden. Formålet med kapittelet vil være å analysere og kartlegge om det skjedde noen endringer; samt å se på de ulike faktorene som kan ha bidratt til disse endringene. Dette vil bli studert gjennom artikler fra de lokale avisene som var i omløp i perioden. Dette kapittelet vil bli mindre enn de andre kapitlene i oppgaven, ettersom krigen gjorde at flere aviser ikke ble utgitt, i tillegg til at det er få arkiverte aviser i bibliotekene og manglende kilder fra denne perioden.

Den første perioden jeg skal undersøke vil konsentrere seg om årene omkring andre verdenskrig (1942), som påvirket Norge så vel som verden på mange forskjellige felt. Første verdenskrig og etterkrigstiden skapte et mer nasjonalistisk og innadvendt klima i mange land. Den økonomiske depresjonen som ble utløst av børskrakket på Wall Street i 1929, skapte langvarig høy arbeidsløshet igjennom 1930-årene i Norge.²¹⁸ Samtidig førte kriseårene med seg fornyelse og vekst. I det lengre perspektiv kan man argumentere for at oppsvinget som fulgte krisen var overgangen til en ny fase i næringsutviklingen gjennom strukturendringer som ledet Norge inn i industrilandenes rekke.²¹⁹ Et nytt teknologisk mønster ble dannet etter første verdenskrig; denne slo gjennom på gamle og nye områder. Ny innovasjon knyttet til kjemi, elektroteknikk og bruk av elektromotorer ble utviklet, samt utbygging av veinett, strømforsyning og telefon.²²⁰ Dette skapte større og mer nyanserte markeder, og var med på å utvikle det moderne forbrukersamfunnet og legge grunnlaget for tiden etter annen verdenskrig.²²¹ Videre gjennomgikk deler av

²¹⁸ Store Norske Leksikon, 'Wall Street-krakket i 1929'. brukt 09.03.21. [https://snl.no/Wall Street-krakket i 1929](https://snl.no/Wall_Street-krakket_i_1929)

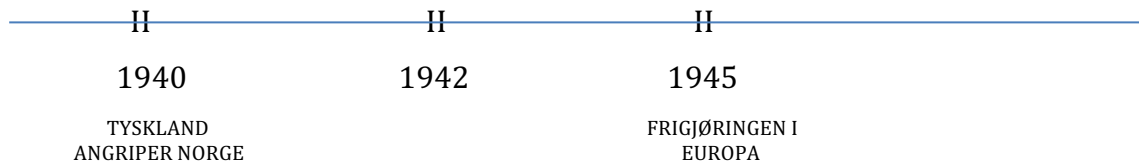
²¹⁹ Store Norske Leksikon, 'Wall Street-krakket i 1929'. brukt 09.03.21

²²⁰ Even Lange, 2015. 'Verdenskrise og økonomisk omstilling'. Hentet 09.03.21 fra <https://www.norgeshistorie.no/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/1609-verdenskrise-og-okonomisk-omstilling.html>

²²¹ Even Lange, 2015.

industrien et hamskifte, ved at produksjon for hjemmemarkedet økte. Dette og utvikling på andre felt gjorde at Norge i slutten av mellomkrigstiden opplevde en oppgangstid.²²²

4.1 1942: 2 VERDENSKRIG

9. april 1940 angrep Tyskland Norge; med dette kom den europeiske storkrigen til norske byer, og er i dag kjent som andre verdenskrig.²²³ Angrepet var et overraskelsesangrep og forsvaret var dårlig forberedt, så etter to måneders kamp måtte de norske styrkene kapitulere.²²⁴ Norge ble i perioden under tysk styre en ettpartistat med Nasjonal Samling som eneste lovlige parti.²²⁵ Okkupasjonsmakten forsøkte iherdig å nazifisere norske samfunnsinstitusjoner.²²⁶ De fleste nordmenn deltok aldri aktivt i motstandsarbeid, de tilpasset seg derimot okkupasjonsmakten så godt de kunne.²²⁷ Andre samarbeidet åpent med tyskerne, uten at de nødvendigvis støttet nazismen.²²⁸ Konsekvensene av andre verdenskrig var omfattende på flere forskjellige plan; sosiale, politiske, økonomiske, kulturelle og teknologiske forhold ble påvirket. Disse varierte ut fra lokale, nasjonale og internasjonale perspektiv og forhold, og resulterte i at mange søkte arbeid i industrien, som i disse årene på ulike måter var under tysk styre.

Andre verdenskrig fremstår ikke på noen måte som en hendelse som direkte påvirket arbeidet rundt industriell forurensning, men krigen var med på å påvirke hendelsesforløpet og tankemønstre i lange linjene. Krigen påskyndet den teknologiske utviklingen og den økte etterspørselen ga mange arbeid. Industrien framsto dermed som en positiv tilførsel til folks hverdag i form av arbeid, penger og kjøpekraft. Dette skjedde på et internasjonalt, nasjonalt og lokalt nivå over hele verden.

²²² Ohman Nielsen, 2011.

²²³ Rovde, Skobba (red), 2014: *Telemarks historie 3 – etter 1905*. Fagbokforlaget Vigmotstad & Bjerke AS: 217

²²⁴ Rovde, Skobba 2014: 218-223

²²⁵ Rovde, Skobba 2014: 218-223

²²⁶ Rovde, Skobba 2014: 218-223

²²⁷ Skeie 2007.

²²⁸ Skeie 2007.

4.2 TYSK OKKUPASJON AV GRENLANDSOMRÅDET

Krigen og tyskernes okkupasjon av Norge kjentes på et nasjonalt plan, så vel som lokalt. Jon Skeie forklarer at det som satte Porsgrunn på kartet under krigen, var industrien på Herøya og byens mange havner.²²⁹ Det var også dette som beskrev den tyske virksomheten i Porsgrunn og Grenland. Tyskernes nærvær i området var betydelig ettersom de etablerte ulike leire som huset tyske soldater, samt i perioder krigsfanger og tvangsrekrutterte arbeidere som enten arbeidet i området eller skulle skipes ut av landet.²³⁰ Øystein Dalland hevder at det som først og fremst preget det tyske Porsgrunn i årene rundt 1942, var byggingen av det gigantiske lettmetallanlegget på Herøya.²³¹

Hydro sitt Herøya-anlegg hadde siden sin etablering blitt Norges største industriarbeidsplass. «Etter den tyske okkupasjonen av Norge konfiskerte og kjøpte tyskerne opp de franske aksjene i Norsk Hydro og gjorde selskapet om til et redskap for sin krigsproduksjon.»²³² Skeie forklarer at den tyske krigsmakten hadde et enormt behov for aluminium og magnesium.²³³ De opprettet derav selskapet Nordag som produserte aluminium, som særlig ble brukt i bombefly.²³⁴ «Nordag, I.G. Farbenindustrie og Norsk Hydro dannet i 1941 selskapet Nordisk Lettmetall.»²³⁵ Dette arbeidet preget Porsgrunn i disse årene, ettersom flere tusen arbeidere ble sysselsatt på dette anlegget. Skeie argumenterer for at det ikke så ut til at det var store motforestillinger mot å arbeide på selve anlegget, i hvert fall ikke i begynnelsen ettersom man jobbet for det lokale selskapet Hydro.²³⁶

Lettmetallanlegget førte til at det ble en samarbeidslinje mellom norske og tyske arbeidere. Samtidig ble dette starten på en klarere motstandslinje innenfor industrien og næringslivet i Grenland. Dette kom av at produksjonen var rettet mot den tyske våpenindustrien. 24. juli 1943 ble 1000–1500 bomber sluppet over fabrikkområdet på

²²⁹ Skeie 2007: 336

²³⁰ Skeie 2007: 336

²³¹ Dalland, 2001: 348

²³² Bryhn & Gram, 2021. 'Norsk Hydro' i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 01.02.21 fra https://snl.no/Norsk_Hydro

²³³ Skeie 2007: 346-347

²³⁴ Skeie 2007: 346-347

²³⁵ Bryhn & Gram, 2021.

²³⁶ Skeie 2007: 348

Herøya og Roligheten av de alliertes bombefly.²³⁷ Få steder i Porsgrunn slapp helt unna, og flere døde. Bombingen av Herøya var den viktigste krigshandlingen i Porsgrunn gjennom andre verdenskrig.²³⁸ Dette ble på mange måter et vendepunkt for det tyske nærværet i området, ettersom skadene på lettmetallanlegget var så store at prosjektet ble gitt opp.²³⁹ I løpet av noen måneder ble arbeidsstokken halvert.

Bilde: Bombingen av Herøya 1943.²⁴⁰

Rundt 1942 var krigen og alt som fulgt med den i fokus. På lokalt nivå preget dette folks hverdag gjennom varemangel og knapphet. Dette sees svært tydelig i aviser fra perioden. Andre tema som blir demonstrert er at etter tysk okkupasjon av Norge endres saker og måten avisene skriver på; det ble sensur på hva som kunne skrives om. Derfor var avisene varsomme med å ytre meninger angående tysk styre og okkupasjonsmyndighetene. Flere aviser ble også stoppet i krigsårene, og de som fortsatt var i omløp ble kortere og var ofte bare på to til tre sider.

²³⁷ Dalland, 2001: 348

²³⁸ Dalland, 2001: 348

²³⁹ Dalland, 2001: 348

²⁴⁰ Skeie, 2007: 342-243

4.3 AVISENES DEKNING AV PERIODEN – 1942

PORSGRUNN DAGBLAD (PD):

Porsgrunn Dagblad (PD) var den eneste avisen i utgivelse i hele denne perioden, ettersom Telemarksavisa ble stoppet av okkupasjonsmakten høsten 1940 og ikke kom ut igjen før etter mai 1945. Varden ble delvis utgitt, men det eldste arkiverte eksemplaret er fra 1948. Dette gjør det vanskelig å se en helhetlig linje i avisene, og hvordan disse skrev i perioden. Men PD demonstrerer en generell vinkling på hva som ble berørt i perioden. I tillegg til dette har jeg greid å oppdrive noen utgaver av Telemark Arbeiderblad (TA), som vil kunne støtte opp under hovedtematikken i perioden.

Perioden fra 1940 til 1944 har svært lite avisstoff om miljø og forurensning. Det lille som er skrevet er ofte notiser, noe som demonstrerer hvor lite temaet var i fokus i perioden. Et eksempel på dette er en kort notis i PD 3. mai 1940: «Olje i sjøen utenfor Langesund.»²⁴¹ Notisen forteller om hvordan sjøfugler dør som følge av olje i sjøen. Utover dette er det ikke kommentert noe om tiltak eller hvordan dette kan løses. Det er derav bare en notis om forholdene. Dette demonstrerer at miljøvernstanken var til stede, men at bevisstheten enda ikke var så sentral at man gjorde noen endringer.

Krig og industri

Artikler og notiser i perioden dreide seg hovedsakelig om krigen i en eller annen form. Industriens fokus var derav knyttet sterkt til dette, samt økonomi. Dette demonstreres i en artikkel fra PD 31. mai 1940: «Muligheter for oversjøisk varebytte.»²⁴² Dette vil ha stor betydning for blant annet Hydro. Fokuset er her på økonomi, industri og krigens konsekvenser for bedrifter. Miljø og forurensning er på ingen måter nevnt.

²⁴¹ PD: 03.05.1940: 2

²⁴² PD: 31.05.1940: 1

Okkupasjonsmakten og naturvern

Med andre ord er bevisstheten rundt miljøvern og forurensning ikke synlig i denne perioden. Årsakene til dette er som nevnt i hovedsak på grunn av krigen. Men sensur og nedstenging av avisene er også med på å kontrollere dette. Okkupasjonsregimet var opptatt av naturvern også i disse årene, noe som er mulig å se hvis man leter nøye gjennom avisene i perioden. Disse er ikke like direkte som i perioden før krigen, men demonstrerer en eksisterende tanke rundt tematikken. Et eksempel på dette er en spalte fra PD 22. januar 1941: «Fredning av sjøfuglen – større områder i skjærgården som nasjonalparker?»²⁴³ Her nevnes det at dette er noe som det jobbes for og er ønsket. Videre viser en kommentar i en spalte fra PD 15. februar 1941 at bevisstheten rundt utslippene er eksisterende: «Utendørs liv om vinteren.»²⁴⁴ «Når frosten binder jorden, er luften ren og livgivende som på ingen annen årstid (...) den frosne jorden binder alle urenheterne.»²⁴⁵ Dette er en beretning fra tiden som illustrerer omgivelsene og naturens tilstand, hvilket demonstrerer at det lokalt var bevissthet rundt utslippene.

Industriens onder

En annen sentral tematikk i perioden var arbeidsskader og ulykker, noe som er sterkt koblet sammen med forståelsen folk hadde av skade og risiko. Dette var en problematikk som var sterkt knyttet til industriell vekst, moderniseringsprosessen og den voksende bevisstheten rundt skadene fra utslippene og arbeidet som da ble gjort innenfor industrien. PD 17. april 1941: «Arbeidsulykke i Langesund.»²⁴⁶ PD 19. oktober 1942: «Ulykke på Herøya – falt ned fra 8 meter.»²⁴⁷ PD 25. november 1942. «Falt ned fra 32 meters høgd på Herøya – havnet med bena først på betonggulvet og lever.»²⁴⁸ PD 26. januar 1943: «Ulykke ved Dalen Portland – ung mann kom stygt til skade.»²⁴⁹ Overskrifter som disse var det flere av, men de fleste kommenterte bare på hva som hadde skjedd og hvordan det gikk med den skadde. Arbeidet var godt betalt, og mange tok det meste selv på bekostning av helsen.

²⁴³ PD: 22.01.1941: 1

²⁴⁴ PD: 15.02.1941: 2

²⁴⁵ PD: 15.02.1941: 2

²⁴⁶ PD 17.04.1941: 6

²⁴⁷ PD 19.10.1942: 1

²⁴⁸ PD 25.11.1942: 1

²⁴⁹ PD 26.01.1943: 1

TELEMARKS ARBEIDERBLAD (TA):

TA er en riksavis som dekker nyheter fra Telemark og omegn, i tillegg til dette tar avisen for seg nasjonale og internasjonale nyheter. I perioden rundt 1942 hadde avisen et mer nasjonalt og internasjonalt fokus ettersom krigen i Europa tok opp mye av avisplassen og var sentralt på dagsordenen. Krigs- og bombetrusler var svært sentralt, ettersom dette påvirket Norge og verden generelt i disse årene. Videre var det lokale fokuset til TA på yrkesoppføring, skattemeldinger, sport, priskontrollering og arbeidsforeningene. Dette viser et skille mellom den nasjonale redselen og de lokale interessene.

Arbeidsforeningene vokser frem

TA skriver i perioden generelt lite om lokale hendelser, annet enn lokale saker rundt skole, sport, priskontroll og lignende. Men én sak som kommer frem, er arbeiderforeningers fremvekst i Norge. Et eksempel på dette er fra TA 21. oktober 1939: «Arbeiderne i den kjemiske industri drøfter stillingen.»²⁵⁰ «45 utsendinger holdt møte i Porsgrunn i går (...) møtet krever økende lønninger og oppfordrer medlemmene til å slå ring om fagorganisasjonen (...) få en sterk, solid og handlekraftig fagbevegelse.»²⁵¹ Dette demonstrerer den nasjonale holdningen til arbeidsforeningene, og at arbeiderene nå har kommet til det punktet at de kan forlange bedre arbeidsvilkår enn tidligere. Et annet eksempel fra TA 20. oktober 1940: «Kommuneforbundet ber riksmeglingsmannen om å få felles avgjørelse for tariffen.»²⁵² Videre informeres det om at «bevilgingen til medlemmer i krigsherjede strøk godkjent».²⁵³ Dette illustrerer hvordan TA tok opp den voksende støtten som arbeiderklassen hadde i denne perioden. Dette kan kobles til forrige kapittel ettersom dette støttet opp om bedre arbeidsmiljø og krav til arbeidsplasser og arbeidere.

Industri

TA skriver ikke stort om industrien i perioden rundt 1942, det lille som er skrevet er hovedsakelig positivt og fremmer industrien ettersom den gav arbeidsplasser og hjalp kommunen økonomisk. TA 30. oktober 1939: «Hydros nye metoder vil skaffe oss

²⁵⁰ TA 21.10.1939: 1

²⁵¹ TA 21.10.1939: 1

²⁵² TA 20.10.1940: 1

²⁵³ TA 20.10.1940: 1

aluminium nok til eksport.»²⁵⁴ «Hydro er i gang med framstilling av aluminium-oksyd etter en metode som selskapet har uteksperimentert og som ligger i særdeles godt an for dets produksjon (...) dette har stor betydning for vår aluminiumsindustri.»²⁵⁵ Videre trekkes det økonomiske aspektet inn: «skulle metoden vise seg lønnsom, kan Norge ikke alene dekke sitt behov, men også eksporten.»²⁵⁶ Dette viser TA sin positive vinkling av industrien. En annen interessant observasjon er at det var dette anlegget på Herøya som senere ble konfiskert og kjøpt opp av tyskerne etter de hadde okkupert Norge i 1940.²⁵⁷ Dette ble gjort på bakgrunn av tyskernes behov for aluminium og magnesium.

Krig

TA sitt innhold bærer derfor preg av mellomkrigstiden, så vel som krigen som fulgte, før avisen ble lagt ned av okkupasjonsmakten i november 1940. Det er mulig å se at TA i større grad ble sensurert og formet etter tyskerens ønske etter hvert som man nærmer seg nedleggelsen. Artiklene fikk derfor et mer ideologiske rettet preg, fordi tyskerne fremmet nazismen. Et eksempel på dette TA 26. oktober 1940: «Quisling om fagorganisasjonen.»²⁵⁸ I denne artikkelen tar Quisling opp hva Nasjonal samling vil oppnå, og hvordan de vil kunne hjelpe Norge ettersom dette vil styrke den germanske rasen.²⁵⁹ «Industrien, jordbruk, skogbruk osv. representerer funksjoner i samfunnet som må organiseres fellesinteresse for å skape en samlet interesse (...) vi har ingen interesse av å ødelegge fagorganisasjonene.»²⁶⁰ «Vi har interesse av at den blir utbygd til å omfatte alle led i folket (...) vi vil ha en fagbevegelse som kan sikre arbeidets rettigheter.»²⁶¹ Videre har Nasjonal samling som mål å «sikre et organisert samfunn, ikke et tvangsorganisert, men i ordnet frihet og samarbeid (...) vi må overvinne kapitalismen og utbyttingen».²⁶² Dette demonstrerer hvordan tyskerne brukte avisene til å forme offentlighetens kunnskap, og til manipulasjon. TA ble kortere og mer avgrensede og synes å portrettere okkupasjonsmakten i et positivt lys, frem til sin nedleggelse. Et annet eksempel på dette: TA 29. oktober 1940: «Cellulosefabrikkene arbeider godt – men mindre å gjøre i

²⁵⁴ TA 30.10.1939: 1

²⁵⁵ TA 30.10.1939: 1

²⁵⁶ TA 30.10.1939: 1

²⁵⁷ Skeie 2007: 346-347

²⁵⁸ TA 26.10.1940: 6

²⁵⁹ TA 26.10.1940: 6

²⁶⁰ TA 26.10.1940: 6

²⁶¹ TA 26.10.1940: 6

²⁶² TA 26.10.1940: 6

papirfabrikkene.»²⁶³ Videre meldes det om at det produseres til Tyskland og Norge.²⁶⁴ Dette illustrerer hvordan okkupasjonsmaktens samarbeidspartnere på dette tidspunktet har tatt over avisen og til dels kontrollerer innholdet. Avisen legges ned etter dette.

En kontrast til dette er utgavene av TA som ble publisert fra 1945, når avisen igjen ble gitt ut i Telemark etter å ha vært stoppet av tyskerne i mange år. TA 11. mai 1945: «Avviklingen av Nazi styre har foregått helt knirkefritt.»²⁶⁵ Dette demonstrerer hvordan avisen var under tysk kontroll og sensur før den ble lagt ned november 1940.

Deloppsummering

For å konkludere, har det vært vanskelig å danne seg et bilde av perioden under andre verdenskrig ettersom det er lite relevant kildemateriale tilgjengelig fra de lokale avisene, og det som eksisterer har fokus på nasjonale og internasjonale konflikter, samt organisering og hendelser. Tilgjengeligheten av kun én avis i denne perioden gjør at det ikke er rom for en sammenligning av perioden innad. Men med det avismaterialet som er tilgjengelig, er det mulig å se en linje og danne seg et generelt bilde av avis-offentlighetens syn på miljøvern og forurensning, og hvilken tematikk som var i fokus i disse årene. Porsgrunn Dagblad er veldig informerende og generell i sin skrivemåte i denne perioden, med et mer nasjonalt enn lokalt perspektiv, noe som skiller seg fra tidligere perioder når fokuset var mer lokalt ettersom avisene var lokale og regionale aviser med fokus på Grenland og Telemark.²⁶⁶

Perioden rundt 1942 avdekker at hovedfokuset var på krigen, industriell vekst, arbeidsplasser og bedre levekår. Det er mulig å se at krigen var altoppslukende og påvirket de fleste områder i folks liv i denne perioden. Derav ble det skrevet lite rundt miljøvern og forurensning. Det er likevel mulig å se at synet på og tanker rundt temaet var eksisterende, ved at tematikken rundt vern på arbeidsplassen var i fokus i avisene. Likevel var det ikke noe som tydet på drastiske endringer fra tidligere perioder.

²⁶³ TA 29.10.1940: 1

²⁶⁴ TA 29.10.1940: 1

²⁶⁵ TA 11.05.1945: 1

²⁶⁶ Flo 2010: 362

4.4 ROMATRAKTATEN OG RØYKSKADERÅDETS TID - 1957

II	II	II
1947-1991	1957	1960-69
DEN KALDE KRIGEN	ROMATRAKTATEN, RØYKRÅDETS TID	ATOMVÅPEN OG AVKOLONISERING

Romatraktaten

25. mars 1957 ble traktatene om det Europeiske økonomiske felleskap (EØF/EEC) og det Europeiske atomenergifellesskap (EURATOM) undertegnet av representanter for de seks landenes regjeringer; Belgia, Nederland, Luxembourg, Frankrike, Italia og Vest-Tyskland.²⁶⁷ Det er traktaten om EØF som til vanlig går under navnet Romatraktaten.²⁶⁸ De to traktatene trådte i kraft i 1958.²⁶⁹ Den første tollreduksjonen i handelen mellom de seks EØF-landene ble foretatt 1. januar 1959, med 10 prosent på hver enkelt vare.²⁷⁰ Utenriksdepartementet forklarer videre at «avviklingen av tollene mellom de seks land og opprettelsen av en felles ytre tollsats for hele området skjedde raskere enn man hadde tatt sikte på da Romatraktaten ble undertegnet, og tollunionen var fullt opprettet 1. juli 1968».²⁷¹

Romatraktaten la grunnlaget for det som ble Den europeiske union (EU). Denne har senere blitt vedtatt av alle land som har sluttet seg til Det europeiske felleskap (EF) og EU.²⁷² Målet var å få en fastere europeisk økonomisk integrasjon, med en politisk samling som det endelige mål. ²⁷³ Traktaten slår fast de grunnleggende prinsipper innen EU, blant annet prinsippet om de fire friheter.²⁷⁴ Disse fire er en alminnelig betegnelse av EUs mål om fri flyt av personer, varer, tjenester og kapital i det indre markedet.²⁷⁵ Blant de

²⁶⁷ Phinnemore, Warleight-Lack, 2009: 1

²⁶⁸ Utenriksdepartementet, 2012. '1. Roma-traktaten blir til - EF'. Brukt 08.01.21, fra http://www.pdf-arkivet.no/eec/ud_orientering_01.pdf

²⁶⁹ Utenriksdepartementet, 2012.

²⁷⁰ Utenriksdepartementet, 2012

²⁷¹ Utenriksdepartementet, 2012.

²⁷² Phinnemore, Warleight-Lack, 2009: 2-3

²⁷³ Phinnemore, Warleight-Lack, 2009: 2-3

²⁷⁴ Phinnemore, Warleight-Lack, 2009: 2-3

²⁷⁵ Phinnemore, Warleight-Lack, 2009: 2-3

sentrale målene med avtalen var opprettelsen av en felles jordbrukspolitikk og nedbygging av tollmurer.

Landbruket inngikk i traktaten bare som en målsetting og en liste med prinsipper for det framtidige samarbeidet.²⁷⁶ En konkret ordning måtte derfor forhandles fram.²⁷⁷ Derfor ble landbruket sett på som en prøvesten for hvor langt det nye europeiske samarbeidet kunne komme.²⁷⁸ Traktaten var unik i verdenssammenheng; det de seks landene gjorde var å gi fra seg nasjonal suverenitet til fordel for samarbeid om en felles forvaltet suverenitet. Målet med EØF/EEC var å skape økonomisk vekst i hele samarbeidsområdet. Norge ble først medlem av EØS senere, og Romatraktaten påvirket ikke Norge i noe vesentlig grad i 1957.

Romatraktaten beskriver en overgangsperiode for å oppnå et felles marked innen 12 år fra og med 1957. Traktaten var grunnlaget til EU som vi kjenner det i dag.

Røykskaderådet

Naboloven av 1887 gjorde det mulig å sette krav om å redusere luftforurensning ved å gå til privat søksmål om erstatning for en dokumentert skade eller økonomisk tap.²⁷⁹ Men «helt frem til begynnelsen av 1960-tallet fantes det ikke noe offentlig instans for å forvalte disse bestemmelsene».²⁸⁰ «Det skjedde heller ingen konsesjonsbehandling av de aktuelle utslippene.»²⁸¹ «Den skadelidende hadde ingen annen mulighet enn selv å ta opp saken for retten og klage etter bestemmelsene i naboloven. Slike enkeltstående klager hadde i praksis lite mulighet til å føre fram.»²⁸²

Nøttestad forklarer at de økende problemene med luftforurensning utover 1950 og 60-årene, skapte midlertidige reaksjoner.²⁸³ Etter en interpellasjonsdebatt om fluorskadene

²⁷⁶ Fagerlund & Trondal, 2020. 'EUs historie' i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 28.02.21

²⁷⁷ Fagerlund & Trondal, 2020.

²⁷⁸ Fagerlund & Trondal, 2020.

²⁷⁹ Nøttestad, 2002. *SFT: fra forkynner til forvalter: SFTs historie fram til 1994*. Statens forurensningstilsyn: 26-30

²⁸⁰ NSD Forvaltningsdatabasen. 'Røykskaderådet', brukt 24.02.20, fra <https://www.nsd.no/polsys/data/forvaltning/enhet/2815/endringshistorie>

²⁸¹ NSD Forvaltningsdatabasen. 'Røykskaderådet'

²⁸² NSD Forvaltningsdatabasen. 'Røykskaderådet'

²⁸³ Nøttestad, 2002; 26-30

på skog og husdyr i 1955, ba Stortinget regjeringen om å nedsette «en kommisjon som skulle avklare hva som kunne gjøres for å hindre at røyk, gass og støv ved ymse slag verksemder kan verta helse- og livsfarlege for menneske og dyr, og eventuelt koma med framlegg om turvande lovregler».²⁸⁴

Februar 1956 ble Røykskadekomiteen oppnevnt. Regjeringen ga uttrykk for at problemene var svært alvorlige. I resolusjonen heter det: «Behovet for tiltak for å motvirke skadevirkningene av røyk, gass og støv fra industrianlegg m.v. er blitt mer og mer påtrengende etter hvert som industrireisningen m.v. er økt i omfang.»²⁸⁵ Komiteen ga sin innstilling i mai 1958, da ble det for første gang gitt en samlet oversikt over alt man visste om luftforurensningssituasjonen i Norge.²⁸⁶ På grunn av dette startet Helsedirektoratet å innhentet opplysninger fra Norges distrikts- og statsleger om situasjonen, og om hvilke bedrifter som var årsak til disse problemene.²⁸⁷ I tillegg til dette ble det samlet inn tilsvarende opplysninger hentet fra landbruksseksjonene, fylkesskogkontorene og distriktsveterinærene.²⁸⁸ Utenriksdepartementet hentet inn opplysninger om forholdene fra andre land i Europa, USA og Canada.²⁸⁹

Røykskadekomiteen kom frem til at det var behov for et offentlig tilsyn og medvirkning for å bekjempe luftforurensningene.²⁹⁰ Forslag til endringer i granneloven ble vedtatt av Stortinget 16. juni 1961.²⁹¹ Kort oppsummert var Røykrådet en norsk offentlig instans som avgjorde søknader om tillatelse til forurensede utslipp fra blant annet industrien.²⁹² I 1967 tok også Røykskaderådet initiativ til en større kartlegging av luftforurensningene i Norge. Røykskaderådet ble en del av statens forurensningstilsyn (SFT) da dette ble grunnlagt i 1974.²⁹³

²⁸⁴ Nøttestad, 2002; 26-30

²⁸⁵ Nøttestad, 2002; 26-30

²⁸⁶ Nøttestad, 2002; 26-30

²⁸⁷ NSD Forvaltningsdatabasen. 'Røykskaderådet'

²⁸⁸ Nøttestad, 2002; 26-30

²⁸⁹ Nøttestad, 2002; 26-30

²⁹⁰ Nøttestad, 2002; 26-30

²⁹¹ Nøttestad, 2002; 26-30

²⁹² Store Norske leksikon, 'Røykskaderådet' brukt 11.03.21.

<https://snl.no/R%C3%B8ykskader%C3%A5det>

²⁹³ Store Norske leksikon, 'Røykskaderådet'

4.5 NORGE OG DEN MODERNE VELFERDSSTATEN

Som nevnt ovenfor deltok ikke Norge i Romatraktaten, men traktaten var allikevel viktig i oppgavens tidslinje ettersom traktaten var med på å åpne opp for internasjonalt arbeid på tvers av landegrenser, samt satte industri, økonomi og handel på dagsordenen. Traktaten gjorde det lettere å satse på industri på tvers av landegrenser. Med økt industri ble også konsekvensene i forhold til miljø og forurensning mer synlige. Så selv om Romatraktaten ikke omfattet Norge rent juridisk, påvirket traktaten det politiske synet på industri og forurensning i Norge så vel som globalt. Dette avsnittet vil se på hva som skjedde med miljøpolitikken i årene rundt 1957.

På 1950- og 1960-tallet ble det norske velferdssystemet til ved at trygdesystemet og de offentlige tjenestene innenfor utdanning-, helse- og sosialsektorene ble utbygget.²⁹⁴ Mange trygdeordninger kom på plass i denne perioden, barnetrygden i 1946 og alderstrygden i 1957.²⁹⁵ Alle disse ble samlet i folketrygden i 1967, som er en av hjørnesteinene i den norske velferdsstaten.²⁹⁶ Den grunnleggende tanken er at innbyggerne gjennom staten har påtatt seg ansvaret for å sikre velferden til alle i samfunnet. Et eksempel på dette er at de som ikke er i stand til å forsørge seg selv, sikres livsopphold. Et annet hovedmål er å minske de økonomiske forskjellene i samfunnet, ved bruk av skattesystemet. Dette resulterte i at de med høyere inntekt betalte mer skatt, og de med lavere inntekt betalte lavere skatt. Slik fikk man en høyere grad av økonomisk likhet, og mindre fattigdom; noe som kjennetegner det norske samfunnet i dag.

Norge var på vei til å bli en moderne velferdsstat med ønsket om trygghet og utjevning. Det var også i disse årene at LO og NAF inngikk en avtale om dagpenger under sykdom. Det er her mulig å benytte Beck sin teori om risikosamfunnet, som jeg har referert til flere ganger tidligere i denne oppgaven. Tidligere perioder i oppgaven så langt har gått under første periode i Beck sin teori om «risikosamfunnet», men i perioden etter andre

²⁹⁴ Sejersted.. 'Norge i etterkrigstiden' fra store norske leksikon på snl.no. Hentet 21.01.21 fra https://snl.no/Norge_i_etterkrigstiden

²⁹⁵ Norgeshistorie.no, 'Velferdsordningene i utvikling' brukt 28.04.21 fra <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/1944-velferdsordningene-utvikles.html>

²⁹⁶ Norgeshistorie.no, 'Hovedavtalen mellom LO og NHO' brukt 28.04.21 fra <https://www.norgeshistorie.no/kilder/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/K1623-hovedavtalen-mellom-LO-og-NHO.html>

verdenskrig har samfunnet utviklet seg et skritt lenger.²⁹⁷ Nye risikoer ble påvirket av globale endringer, og radioaktivitet gav nye former for risikoer som påvirket kollektivt og globalt. Det var ikke lenger bare lokale begrensninger og risikoer som påvirket en gruppe, dette var i ferd med å endres. Risikoene var i fasen der de påvirket alle, rike som fattige. Det globale og lokale startet å se sammenhenger ettersom verden ble mindre og tankemønstrene endret seg.

4.6 FRA SMÅBY TIL STORKOMMUNE

«Byen i vekst» var slagordet da Porsgrunn feiret sitt 150-årsjubileum som kjøpstad i 1957.²⁹⁸ Skeie hevder at det kunne se ut som at byen hadde god dekning for dette, ettersom Herøya i 1950-årene ble landets desidert største arbeidsplass, og Porsgrunn ble landets tredje største havneby.²⁹⁹ Nye butikker og et moderne hotell ble bygget opp i sentrum, og i 1957 kunne byen ta i bruk ny bru og nytt vannverk.³⁰⁰ Byen og kommunen var i utvikling og det lokale var i ferd med å bli mer nasjonalt.

Byen var i ferd med å bli modernisert i disse årene, etter mange år med økonomisk kriser i mellomkrigstiden, arbeidsledighet og kommunegjeld, krigen og gjenreisningen. Før 1950–60 hadde grunnene nevnt ovenfor kommet i veien for byens tidligere ambisjoner om å bli et moderne bysamfunn, en velferdskommune og en rasjonell, planlagt by. På det tidspunktet lå store deler av Porsgrunn og Grenlands industriområder og handelshus vegg i vegg med vanlig bebyggelse.³⁰¹ Som et resultat av dette bodde mange mennesker midt i støyen, støvet og røyken fra industrien.³⁰²

Utviklingen etter krigen forsterket Grenlands rolle som industriregion, og i løpet av 1950- og 1960-årene ble Grenland landets fremste industriregion.³⁰³ De første årene etter andre verdenskrig var preget av økonomisk vekst, optimisme og økende velstand. Gjenreisningen etter krigen, gjenåpning av markedene og regjeringens prioritering av

²⁹⁷ Beck, 1992

²⁹⁸ Skeie, 2007: 440

²⁹⁹ Skeie, 2007: 440

³⁰⁰ Skeie, 2007: 440-441

³⁰¹ Skeie, 2007: 440-441

³⁰² Skeie, 2007: 440-441

³⁰³ Skeie, 2007: 502-504

eksportrettet industri ga gode betingelser for både Hydro og de gamle storbedriftene i Porsgrunn.

Bilde: Hydro-anlegget 1960 – Herøya har blitt et industrisamfunn.³⁰⁴

4.7 AVISENES DEKNING AV PERIODEN – 1957.

PORSGRUNN DAGBLAD (PD)

Jeg har identifisert og studert avismateriale fra nesten hele 1955, hele 1956 og 1957 og slutten av 1958. Porsgrunn Dagblad (PD) endret på mange måter fokuset sitt i perioden rundt 1957. PD hadde tidligere hatt fokus på lokale forhold og lokale hendelser, dette endret seg utover 50- og 60-tallet. Utgaver fra årene rundt 1957 viser at nasjonale og internasjonale hendelser og forhold var mer på agendaen enn lokale nyheter. Videre var utviklingen til den kalde krigen og atomkrig på dagsordenen. Dette demonstrerer en endring fra et tidligere lokalt perspektiv til et mer nasjonalt og dels internasjonalt perspektiv. Andre hendelser i fokus var økonomi, utdanning, priser, rasjonerings, inflasjon og oljerasjonering.

³⁰⁴ E24.no, 'Historien om Herøya: - et helt avgjørende tyngdepunkt.' Brukt 29.04.21 fra <https://e24.no/naeringsliv/i/VRnw8r/historien-om-heroeya-et-helt-avgjoerende-tyngdepunkt>

Modernisering

Som nevnt ovenfor så var årene rundt 1957 en periode hvor det skjedde forandringer, og moderniseringsprosessen var i full gang. Et eksempel på dette er en artikkel publisert i PD 05. juli 1955: «Herre fabrikker legger om til kraft-papir.»³⁰⁵ Artikkelen informerer videre om at det skulle kjøpes en ny maskin i England for 5 millioner kroner.³⁰⁶ Denne ombyggingen av fabrikken var en del av en moderniseringsplan for mer stabil drift i fremtiden.³⁰⁷ Dette demonstrerer fokuset media og offentligheten fortsatt hadde rundt industrien. Området var dermed i ferd med å bli modernisert i disse årene, etter mange år med økonomiske kriser i mellomkrigstiden, arbeidsledighet og kommunegjeld, krigen og gjenreisning. Avisene bærer preg av dette, i noen grad som optimisme. PD 11. oktober 1956: «Optimisme for jernbanen i Porsgrunn etter vellykket befaring i går.»³⁰⁸ PD 05. oktober 1956: «Ny stor papirfabrikk ved Frier til høsten.»³⁰⁹ Begge disse notisene demonstrerer hvordan industri, modernisering og bedre økonomiske levekår var aktuelt i denne perioden.

Miljøvern på dagsorden?

På tross av denne optimismen og fokuset på økonomisk vinning rundt industrien, er det mye som tyder på at miljøvern og forurensning var på vei inn på dagsordenen. PD publiserte følgende 12. juli 1955: «Silda minker i sørlige del av Nordsjøen.»³¹⁰ Dette er en notis som tar opp miljøproblematikken, men med fokus lagt på andre steder enn Grenland. I notisen utarbeides teorier om hvorvidt færre sild skyldtes overfiske eller oppvarming av Arktis.³¹¹ Dette viser at offentligheten hadde hentet inn ny kunnskap om skadeligheten fra forurensning. Det lokale og det globale får en kobling. En artikkel publisert 7. september 1955 støtter dette: «200 Japanske gruvearbeidere utsatt for radioaktiv stråling.» Saker som dette ble ofte publisert i disse årene, og demonstrerer en endring i avis-offentlighetens syn på og forståelse av forurensning og skade og risiko

³⁰⁵ PD: 05.07.1955; 1

³⁰⁶ PD: 05.07.1955; 1

³⁰⁷ PD: 05.07.1955; 1

³⁰⁸ PD: 11.10.1956; 1

³⁰⁹ PD: 05.12.1956; 1

³¹⁰ PD: 12.07.1955; 3

³¹¹ PD: 12.07.1955; 3

Skade og risiko

Skade og risiko var et område som fikk mye fokus i perioden; men det ble ikke gjennomført noen tiltak i perioden som kan vise til endring i praksis. PD 20. juli 1955: «Herre fabrikker herjet av voldsom brann i dag morges.»³¹² Arbeiderene på nattskiftet ble røykforgiftet og det var brannskader for rundt 2 millioner kroner.³¹³ Dette demonstrerer hvordan avis-offentlighetens syn på og forståelse av miljøvern og forurensning, samt skade og risiko, endres i disse årene, ettersom avisene tar opp disse sakene på dagsordenen og belyser de faktiske forholdene som eksisterte.

Nye risikoer – et skifte

Det er i denne perioden jeg mener at det oppstår et skille fra tidligere risiko, som var industrisamfunn med lokale begrensninger som påvirket befolkningen i stor grad.³¹⁴ Et eksempel på dette er arbeidsulykker, som nevnt ovenfor. Det skjer et skille når nye risikoer kommer inn; dette var globale endringer, radioaktivitet og atomkraft, typer risiko som er kollektivt påvirket i større grad enn tidligere.³¹⁵ Dette vil si at alle, uavhengig av inntekt, ble påvirket. Denne forandringen skjer i perioden rundt 1957 ettersom man i risikosamfunnet presenterer en ny modernitet som bryter ut fra det det klassiske industrisamfunnet. Industrisamfunnet er den første fasen (før 1957), etter dette vil jeg hevde at risikoene i samfunnet begynner å påvirke globalt.³¹⁶ Beck forklarer at samfunnet beveger seg fra et industrisamfunn mot et risikosamfunn.³¹⁷ Risikosamfunn beskriver ifølge Beck «hvordan nye risikoer, skapt av vitenskapelige og samfunnsmessige endringer, som atomulykker, klimaendringer og genetisk modifiserte organismer, siden andre verdenskrig delvis har overskygget de gamle eksterne eller naturlige farene som pest, jordskjelv, hungersnød og arbeidsulykker».³¹⁸ Beck hevder at «de nye risikoene er blitt en ny skjebne man ikke kan unndra seg man kan ignorere nød, men ikke

³¹² PD: 20.07.1955; 1

³¹³ PD: 20.07.1955; 1

³¹⁴ Beck, 1992

³¹⁵ Beck, 1992

³¹⁶ Beck, 1992

³¹⁷ Beck, 1992

³¹⁸ Nielsen, 2021.

atomalderens trusler».³¹⁹ De nye risikoene rammer i utgangspunktet alle.³²⁰ Som Beck formulerer: «Nød er hierarkisk, forurensning er demokratisk.»³²¹

Risikosamfunnet danner ifølge Beck «den andre moderniteten», som er et brudd innenfor den første moderniteten.³²² Dette bruddet kan sammenlignes med hvordan industrisamfunnet oppløste agrarsamfunnet på 1800-tallet (den industrielle revolusjonen).³²³ Videre var drivkraften i denne omformingen «uønskede men uunngåelige bivirkninger av den første modernitetens suksess, som undergraver dens egne institusjoner».³²⁴ Blant annet førte industrialiseringen til klimaendringer som følge av utslipp og forurensning, individualiseringen førte til usikkerhet og globaliseringen førte til terrorisme og andre ikke-statelige kriger.³²⁵

TELEMARK ARBEIDERBLAD (TA)

Jeg kartla og analyserte Telemark Arbeiderblad i perioden fra 1955 til 1957, og fant avismateriale fra første halvdel av 1955 og 1956, samt materiale fra siste halvdel av 1957.

Telemark Arbeiderblad (TA) var en regional avis for Telemark, som tok opp lokale, nasjonale og internasjonale hendelser. TA skriver i perioden rundt 1957 om flere hendelser, og har et bredt spekter av lokale, nasjonale og internasjonale nyheter. Avisen hadde tilsynelatende et mer internasjonalt fokus i denne perioden, sammenlignet med tidligere utgaver og andre lokalaviser fra samme periode. Det kommer tydelig frem i innhold og nyheter, noen eksempler på dette er Moskvakonferansen, Genèvekonferansen i 1954, Suezkonflikten, fokus på romferd og ikke minst atomkraft og industri. Videre er krigsfare et gjennomgående tema i avisen, etter verdenskrigene og mellomkrigstiden. Nasjonalt er fokuset derimot på poliovaksine, Norge generelt etter krigen, gjenoppbygning av samfunnet, industri og den nye kongen. På det lokale nivået er det derimot mindre fokus, ettersom dette ofte kobles med det nasjonale. Oppgaven vil videre se på fokusområder lokalt, som var med å forme offentlighetens syn på miljø og industri.

³¹⁹ Nielsen, 2021.

³²⁰ Nielsen, 2021.

³²¹ Nielsen, 2021.

³²² Nielsen, 2021.

³²³ Nielsen, 2021.

³²⁴ Nielsen, 2021.

³²⁵ Nielsen, 2021.

Gjenoppbygningen

Perioden rundt 1957 demonstrerer en nasjonal innsats rundt gjenoppbygningen av samfunnet. TA reflekterer godt hvordan regionen Telemark, og hele Norge var i ferd med å bli bygget opp igjen etter etterkrigstiden. De portretterer dette i et positivt lys, knyttet opp mot industrien, moderniseringen av samfunnet og økonomisk framgang. Et godt eksempel på dette er en artikkel postet i TA 1. april 1955: «Med god arbeidsinnsats og samhold står vi på trygg grunn.»³²⁶ Artikkelen omhandler Union Co, som produserte papir. Direktøren Michelet hevdet at de hadde god etterspørsel etter produkter selv om de måtte øke prisene. Gjenoppbyggingsarbeidet av fabrikken var godt i gang og han så lyst på fremtiden.³²⁷ Et annet eksempel fra TA 19. april 1955: «25-30.000 telemarkinger inn i nye leiligheter etter krigen.»³²⁸ Videre ble det trukket frem at det var god økonomisk framgang i de fleste kommuner, men «Telemark ligger på sisteplass blant 10 aust- og sørlandsfylker når det gjeler skattegang».³²⁹ Disse artiklene viser et optimistisk syn på gjenoppbygningen av Grenland, med fokus på industrien i området ettersom denne gav arbeidsplasser og gjorde at befolkningen ble boende.

Modernisering et gode

TA har på samme måte som PD et optimistisk syn på modernisering i perioden rundt 1957, fordi dette er med på å bygge opp regionen og landet etter krigene og mellomkrigstiden. Et eksempel på dette er en artikkel fra TA 17. november 1955: «90 millioner kroners moderniseringsplan legges fram på Unions generalforsamling.»³³⁰ Moderniseringsplanen og utbyggingsplanene av A/S Union skulle inkludere en papirmaskin til 50 millioner kroner og utbygning av 3 fosser.³³¹ Maskinen skulle bli kjøpt fra utlandet og det ville bli sikret en gunstig betalingsordning.³³² Dette er et godt eksempel på tidens optimisme og ønske om økonomisk vekst. Moderniseringen i samfunnet økte det teknologiske nivået og kunnskapsnivået til offentligheten, og kan derav knyttes opp til gjenoppbygningen av samfunnet. TA 22. april 1955: «Langesund har arbeidskraft og industritomter.»³³³ «Byen vil nå gå energisk inn for å skaffe mer industri

³²⁶ TA 01.04.1955: 1

³²⁷ TA 01.04.1955: 1

³²⁸ TA 19.04.1955: 1

³²⁹ TA 19.04.1955: 1

³³⁰ TA 17.11.1955; 1

³³¹ TA 17.11.1955; 1

³³² TA 17.11.1955; 1

³³³ TA 22.04.1955: 2-3

og flere av landets ledende industriforetakender er allerede kontaktet.»³³⁴ Dette får frem hvordan industrien, moderniseringen av samfunnet, samt gjenoppbygningen av Grenland blir sett på som en gode av TA.

Gryende miljøforståelse

Perioden rundt 1957 er formet av atomkraft og den kalde krigen, noe som gjør at fokuset til TA ligger internasjonalt og i noe grad omhandler internasjonale nyheter før det rettes fokus mot de industrielle utslippene og klagene. Et eksempel på dette er en artikkel fra TA 15. oktober 1957: «Atomkraftverk ga fra seg radioaktiv røyk – og melken fra distriktet ble radioaktiv.»³³⁵ Denne artikkelen omhandler London, hvilket er typisk for perioden ettersom TA tok for seg utenlandsnyheter i stort omfang.

Bilde 1 og 2: TA: 06.01.1956.³³⁶

Det ble funnet lite annet materiale om miljøvern, industri og forurensning, utenom noen notiser på «smog» og tett tåke. En interessant observasjon er at disse artiklene hovedsakelig omhandler andre land enn Norge, og det settes fokus på hvor ille «smogen» er der kontra i Grenland. Under vil jeg legge ved notiser fra samme avis, som omhandler «smog»/tåke i Storbritannia og Grenland. TA 6. januar 1956: «Storbritannia er lammet av uhyggelig tåketeppe.»³³⁷ Videre fortelles det om at «folk går rundt med masker for ansiktet og ovner bør ikke brukes».³³⁸ «Smog» forklares som en blanding av tåke og røyk, som

³³⁴ TA 22.04.1955: 2-3

³³⁵ TA 15.10.1957: 5

³³⁶ TA: 06.01.1956

³³⁷ TA: 06.01.1956: 1

³³⁸ TA: 06.01.1956: 1

hadde lammet all ferdsel i landet.³³⁹ Det legges vekt på hvor ille forholdene var i Storbritannia og hvordan befolkningen der led under dette. I samme utgave av TA er det trykket en lignende notis, denne omhandler Grenland. TA 06. januar 1956: «Tett tåke her også men trafikken har gått – om enn smått.»³⁴⁰ Værtypen var ustabil og kunne slå om på et blunk, sier notisen, og videre sies det at: «tåken har ligget tjukk over de nedre distrikter i over et døgn (...) den har skapt vansker for trafikken både til sjøs og til lands».³⁴¹ Denne notisen er lite detaljert sammenlignet med artikkelen om Storbritannia. Dette er interessant ettersom begge disse er plassert på forsiden av TA på samme tidspunkt. Begge demonstrerer en gryende miljøforståelse i og med at temaet blir tatt opp på dagsordenen, men fokuset på Storbritannia i stedet for på Grenland får meg til å stille spørsmål ved om avisen prøver å underdrive tilstanden i Grenland. Det at forholdene i Grenland blir definert som vanlig tåke og dårlige værforhold, mens det i London blir lagt vekt på at utslippene demonstrerer at forurensingen er synlig.

VARDEN

Avismaterialet fra Varden som har blitt jobbet med i dette avsnittet, er fra siste halvdel av 1955 og 1956, hele 1957 og begynnelsen av 1958. Varden er en regional avis utgitt i Telemark, derav tar avisen opp flere saker gjeldende kommunale, nasjonale og internasjonale nyheter. Varden skriver i perioden rundt 1957 om flere typer nyheter; hvorav en del internasjonale hendelser med fokus på de ulike konfliktene og krigene som pågikk, for eksempel den kalde krigen og Suezkonflikten. Videre har Varden også et nasjonalt fokus på politikk, oppbygningen av samfunnet, lønninger samt moderniseringen som pågår. På det lokale plan er lokale hendelser generelt i fokus, som skoler, politikk, arbeid, sport og diverse lokale nyheter. Dette kunne være alt fra en stjålet bil til lokale værhendelser. Varden var derfor var en avis som tok opp et bredt spekter av nyheter i denne perioden.

³³⁹ TA: 06.01.1956: 1

³⁴⁰ TA: 06.01.1956: 1

³⁴¹ TA: 06.01.1956: 1

Moderniseringen av samfunnet

Varden har i perioden rundt 1957 et stort fokus på nasjonal oppbygning av samfunnet. Varden reflekterer dette i sitt innhold gjennom å belyse blant annet oppbygning av industrien ved modernisering, utbygning av jernbane og stasjoner, og økt fokus på boligbygging. Et eksempel på dette er Varden 08. oktober 1955: «Neste høst kan vi på et kvarter dra opp til Gaustatoppen med tunnelbane.»³⁴² Videre fortelles det at «Nato sper på med 6-7 mill kroner til utbygging av jernbane og stasjon.»³⁴³ Dette illustrerer det positive synet som avis-offentligheten hadde på modernisering. En annen ting jeg vil bemerke er Norges medlemskap i Nato, som også blir kommentert i avisartikkelen. Norge søkte Nato-medlemskap i 1949, ettersom andre verdenskrig hadde synliggjort Norges utsatte strategiske stilling.³⁴⁴ I artikkelen er det mulig å se at Nato hjalp Norge med å bygge opp landet og militæret etter krigen. Ettersom dette blir presentert som et gode for samfunnet, er dette nok en gang støtte for avis-offentlighetens positive syn på Nato. En annen artikkel fra Varden tar opp at fjellbygdene i Telemark trues av stagnasjon. Varden 01. august 1956: «Stagnasjon truer fjellbygden i Telemark.»³⁴⁵ «Tiden er inne for å tilføre bygdene mer industri (...) Fjellbygdene har ikke makt til å følge med i utviklingen i de siste årene, og bygdene preges av stagnasjon og tilbakegang.»³⁴⁶ Dette demonstrerer avis-offentlighetens ønske om et modernisert samfunn, og Varden ytrer her et standpunkt om at industrien er veien å gå for å få til dette. Videre er fokuset på oppbygningen av landet gjennom lokale tiltak som boligbygging. Varden 01. februar 1957: «Snart tide å øke boligbyggingen – vi bør bygge 30 000 leiligheter om året mener boligdirektøren.»³⁴⁷ Dette viser nok en gang hvor avis-offentligheten har store deler av fokuset sitt i perioden rundt 1957.

Skade og risiko

Temaene skade og risiko blir tatt opp i større grad enn tidligere i denne perioden, men i form av mer generell informasjon rundt hendelsene enn av tiltak. Et eksempel på dette er

³⁴² Varden 08.10.1955: 1

³⁴³ Varden 08.10.1955: 1

³⁴⁴ UiO, 2015. 'NATO-medlemskap og blokkpolitikk'. Brukt 07.03.21 fra <https://www.norghistorie.no/velferdsstat-og-vestvending/1814-NATO-medlemskap-og-blokkpolitikk.html>

³⁴⁵ Varden 01.08.1956: 1

³⁴⁶ Varden 01.08.1956: 1

³⁴⁷ Varden 01.02.1957: 1-2

fra Varden 03. oktober 1956: «Skader for 50,000 kr ved brann på Stathelle i går.»³⁴⁸ Videre tas det opp at «Bunes Kalkfjells kompressor- og lagerhus på Stathelle brant til grunne (...) brannen var av eksplosjonsartet karakter, årsaken var at en sikkerhetsventil i lufttanken eksploderte og brannen fikk god næring av oljefat på tilsammen 150 liter sprang i luften.»³⁴⁹ Fokuset på skade og risiko lå primært på hendelsen og hvordan skaden oppsto, og det var ikke kommentert på om det ble gjort noen tiltak for å sikre dette for fremtiden, eller om noen ble skadet. Et annet eksempel fra Varden 18. oktober 1956: «Arbeider drept ved arbeidsulykke i Dalens Portlands Kalkutbrudd ved Bjørntvedt.»³⁵⁰ Her blir det informert om hvordan arbeideren døde, men det ble ikke gjort noen tiltak eller kommentert videre på forholdene. Saker som dette ble skrevet mer som notiser enn som artikler, og det ble ikke lagt mye vekt på disse hendelsene annet enn skaden som oppsto. Jeg vil nevne at industrien ofte ble portrettert i et positivt lys rundt 1957, og det virker som at skadene ble dysset litt ned. Videre vil jeg hevde at der var noe bevissthet rundt skade og risiko, men begrenset til skader på arbeidsplassen og ikke miljøet rundt.

Eksperimentering

I utgavene av Varden fra perioden rundt 1957 observerte jeg at dette var en tid hvor det ble gjort forsøk og eksperimentering innenfor forskjellige felt. Atomkraft var veldig sentralt i denne perioden. Varden tar opp dette, et eksempel fra Varden 4. februar 1957: «Norsk industrielt atomenergiselskap skal bli stiftet i nær fremtid.»³⁵¹ Videre skriver Varden: «Et norsk industrielt atomenergiselskap kan ventes stiftet i nær fremtid (...) Noratom A.S, tar sikte på å gi norsk industri innpass på atomenergimarkedet.»³⁵² Dette er typisk for sin tid, ettersom atomkraft var en ny type kraftverk som fremstilte elektronisk energi ved hjelp av kjernekraft. Videre ble det eksperimentert med kunstig regn, Varden skriver om dette 17. oktober 1956: «Kan kunstig regn føre større nedbørsmengde til kraftmagasinene våre?»³⁵³ «Norsk Hydro står bak eksperimenter med kunstig nedbør (...) vi foretok en del prøver i fjor vinter og kan si så meget at det kontrollapparatet vi har satt i gang for å registrere virkninger, virker meget bra forteller professor Høyland.»³⁵⁴

³⁴⁸ Varden 03.10.1956: 1

³⁴⁹ Varden 03.10.1956: 1

³⁵⁰ Varden 18.10.1956: 1

³⁵¹ Varden 04.02.1957: 3

³⁵² Varden 04.02.1957: 3

³⁵³ Varden 17.10.1956: 1-2

³⁵⁴ Varden 17.10.1956: 1-2

Eksperimenteringen demonstrerer et større fokus på teknologi og industri enn på miljøvern og forurensning, ettersom man nå prøver å endre det naturlige til å bli mer lønnsomt. En annen artikkel fra Varden 26. oktober 1957 tar opp hvordan «søppel og avfall omdannes til matjord».³⁵⁵ Videre fortelles det at «dansker har skapt en jordfabrikk som i løpet av 3 til 5 dager omdanner 25 tonn søppel til nesten like meget matjord».³⁵⁶ Det jobbes nå med å skaffe et slikt anlegg til distriktet.³⁵⁷

4.8 DELOPPSUMMERING

I periodene rundt 1942 og 1957 skjer det tilsynelatende lite med tanke på forurensning og miljøvern. Dette kom av at periodene var preget av krig, og konsekvensene av dette. Fokuset som avis-offentligheten hadde lå generelt på å fremme industrien i et positivt lys, ettersom man i periodene rundt 1942 og 1957 holdt på å bygge opp nasjonen igjen etter mange år med økonomisk krise, arbeidsledighet, kommunegjeld, kriger og modernisering av samfunnet.

Årene rundt 1942 gjenspeiler et samfunn preget av krig, lokalt som nasjonalt. Man kan se en utkiling i teknologiske mønstre og nivåer parallelt med at avisene demonstrerer hvordan industrien blir styrket i perioden. Videre er fokuset lagt på industrien som en gode ettersom den ga arbeidsplasser og styrket arbeiderne i en ellers økonomisk trang hverdag preget av varemangel. Videre er det mulig å se at PD og TA ble sensurert i perioden, ettersom avisene startet å fremme nazifisering av samfunnet, samt at TA ble lagt ned høsten 1940. På bakgrunn av dette er det lite informasjon å finne om lokale forhold i perioden fra ÅR TIL ÅR.

PD var den eneste avisen som ble utgitt igjennom hele perioden, noe som gir et generelt bilde av informasjonen som befolkningen leste. Men det er viktig å ha i bakhodet at denne informasjonen var sensurert, samt at informasjonen kan ha vært plantet i avisen for å styrke tyskernes posisjon i lokalsamfunnet den tiden Norge var okkupert. PD skrev likevel

³⁵⁵ Varden 26.10.1957: 1

³⁵⁶ Varden 26.10.1957: 1

³⁵⁷ Varden 26.10.1957: 1

notiser om miljø, med direkte informasjon om tilstanden til for eksempel fiske og naturliv. Dette demonstrerer at miljøvernstanken var eksisterende, men tankemønstre rundt dette er ikke synlig i avis-offentligheten i perioden. Okkupasjonsmakten var også opptatt av naturvern i disse årene, noe som kan forklare notisene i en ellers så kontrollert PD.

I perioden rundt 1957 ble Romatraktaten autorisert og Røykskaderådet dannet. For å forklare dette kort, la traktaten grunnlaget for EU som vi kjenner det i dag, samt det europeiske atomenergifellesskapet. Røykskaderådet tok opp luftforurensning og lovgivning rundt kontrollering av dette

Avisene hadde i denne perioden et mer utadvendt spekter av nyheter enn tidligere. Utgaver fra årene rundt 1957 viser at nasjonale og internasjonale hendelser og forhold var mer på agendaen enn lokale nyheter. Videre var utviklingen til den kalde krigen og atomkrig på dagsordenen. I tillegg til dette sto industrien sterkt og var hovedsakelig positivt portrettert i avisene. Dette kan ha vært på bakgrunn av den økonomiske krisen Norge hadde vært under siden den siste verdenskrigen. Fokuset nasjonalt og lokalt lå på gjenoppbygningen av samfunnet etter etterkrigstiden. Avisene portretterte dette i et positivt lys, tydelig knyttet opp mot industrien, moderniseringen av samfunnet og økonomisk oppgang.

I perioden rundt 1957 kan man se de første tegnene i avisene til interesse rundt miljøvern og forurensning, i form av notiser om utslipp fra industri, skader eller direkte plager hos befolkningen som for eksempel tåke, støy eller lukt. Dette blir belyst i noen grad, og koblet opp mot skade og risiko. Dette demonstrerer at offentligheten på dette tidspunktet hadde blitt klar over konsekvensene som industriutslipp hadde på miljøet og samfunnet. Miljø og forurensning var derav noe som var blitt eksisterende for befolkningen, og man kan se et skifte til det Beck referer til som risikosamfunnet.

For å oppsummere er det mulig å se at offentligheten gjennom de tre lokale avisene PD, TA og Varden har portrettert og skrevet noe rundt miljøvern og forurensning gjennom periodene 1942 og 1957. Det er mulig å se en gryende miljøforståelse vokse frem, noe som kan forklares av at avisene ikke lengre var preget av kun krig og industri. Romatraktaten hadde ingen direkte konsekvens på dette, annet enn at traktaten åpnet

opp for arbeid på tvers av landegrenser og gjorde at industrien blomstret mer opp en periode. Dette gjorde igjen at man så konsekvensene fra utslippene enda tydeligere enn før. Dette er synlig gjennom notisene og de få artiklene fra periodene. I perioden rundt 1957 ser man altså for første gang at de negative konsekvensene av industrien får en mer adekvat plass i avisene enn tidligere.

KAPITTEL 5 – 1972 OG 1987

I dette kapittelet vil det bli gjort en analyse av avis-offentlighetens syn på og forståelse av miljøvern og forurensning i avisene fra tiden rundt Stockholmkonferansen (1972) og Montrealprotokollen (1987). Denne analysen vil bli gjort ved å studere de lokale avisene Porsgrunn Dagblad (PD), Telemark Arbeiderblad (TA) og Varden. Hovedproblemstillingen i kapittelet vil være på hvilken måte avis-offentlighetens forståelse av og holdninger til forurensning og miljø endres gjennom disse periodene. Formålet er å analysere og kartlegge endringene og de ulike faktorene som kan ha bidratt til disse.

De periodene som oppgaven skal undersøke vil konsentrere seg om tiden rundt sentrale hendelser i historien som er knyttet til internasjonal miljøhistorie. Den første perioden vil fokusere på FNs miljøkonferanse i Stockholm i 1972, som ble viktig for det internasjonale miljøsam arbeidet.³⁵⁸ Den andre perioden som vil bli undersøkt er tiden rundt Montrealprotokollen fra 1987. Sistnevnte er en av tidenes mest vellykkede internasjonale avtaler og har ført til at mange av de mest skadelige utslippene fra industrien i de land som har implementert denne avtalen, nærmest har stoppet opp.³⁵⁹ Alle disse konferansene og avtalene var med på å sette miljøvern på dagsordenen, samt øke allmennhetens bevissthet om miljø og forurensning. Kapittelet vil undersøke hvordan avis-offentligheten gjennom de ulike avisene skrev om miljøvern og forurensning i disse periodene. Deretter analyseres hvordan konferansene og protokollen var med på å endre forståelsen og holdningene avis-offentligheten hadde til industri, miljø, forurensning og miljøvern. Til sist vil oppgaven se på om Stockholmkonferansen hadde noen direkte konsekvenser for Grenland.

³⁵⁸ Gulbrandsen, 2003: 9

³⁵⁹ FN-Sambandet, 2019. 'Montrealprotokollen'. Brukt 12.09.20 fra <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Miljoe-og-klima/Montrealprotokollen>

5.1 1972 – STOCKHOLM KONFERANSEN

II	II	II	II	II
1972	1974	1977	1975	1982
STOCKHOLM KONFERANSEN	UNWTO OPPRETTES	ARBEIDSVERN LOVEN	UN-HABITAT OPPRETTES	HAVRETTS- KONVENSJONEN

FNs miljøkonferanse i Stockholm var en reaksjon på et voksende problem rundt miljø og forurensning. Økonomisk sett hadde verden aldri vært rikere, men verdens ledere og regjeringene begynte å forstå at dette gikk på bekostning av naturen. I juni 1972 ble den første miljøvernkonferansen i FN holdt i Stockholm – *United Nations Conference on the Human Environment*.³⁶⁰ 113 land deltok og konferansen vedtok FNs miljøvernerklæring, der menneskets forpliktelse overfor natur og miljø ble slått fast.³⁶¹ Denne konferansen ble et vannskille i det internasjonale miljøsamarbeidet og var med å sette miljøvern på dagsordenen i årene som fulgte. Konferansen vedtok internasjonale miljølover og handlingsplaner, og opprettet FNs miljøvernprogram og miljøvernorganisasjonen UNEP.³⁶²

Videre skapte konferansen internasjonal oppmerksomhet om miljøvernproblemer i et helt nytt omfang, og bidro til en langt større bevissthet om behovet for å forebygge miljøskader og løse problemene. Nasjoner startet å jobbe sammen for å forebygge miljøproblematikk og skader. I tillegg ble det for første gang anerkjent av regjeringer og statsledere at teknologien kunne gjøre alvorlige skader på miljøet. Dette ledet til at alle involverte land ble enige om at hvert land hadde et ansvar for å ikke forurense hverandre, samt at utrydningstruede arter trengte internasjonal beskyttelse.

³⁶⁰ Gulbrandsen, 2003. 'FNs konferansediomat om miljø og utvikling: fra normdannelse til handlingsdannelse?', Internasjonal politikk, 61 (1) 203: 3-28: 9

³⁶¹ Gulbrandsen, 2003: 8

³⁶² Gulbrandsen, 2003: 8

I 1970 opprettet USA sitt miljøverndepartement EPA.³⁶³ Norge opprettet sitt miljøverndepartement i 1970, i forkant av Stockholmkonferansen, og ble etterfulgt av mange av de andre landene som opprettet miljøverndepartementer i 1972 og årene etter.³⁶⁴ Dette skal ha ledet til at det ble mer fokus på industrialisering og det ytre miljøet, istedenfor bare på arbeidsmiljø. Dette er med på å demonstrere at Stockholm startet noe viktig; konferansen plasserte miljø og miljøvern på den politiske agendaen.

5.2 MILJØVERN PÅ DAGSORDENEN

1970-årene bar preg av et voksende miljøengasjement på et internasjonalt, nasjonalt og lokalt nivå. Avisene skrev flittig om dette gjennom å belyse tiltak som ble satt i verk, sånn som luftkontrollmålinger, forskning på feltet, samt belysning av forurensningsproblematikken. I 1969 ble målinger av luftforurensning i Grenland igangsatt.³⁶⁵ Stige forklarer at fokuset på utslipp ble mer synlig i offentligheten og startet å ta mer plass på avisenes dagsorden.³⁶⁶ På samme tidspunkt opprettet Hydro en egen miljøvernavdeling i Porsgrunn. Sammen med det lokale Røykrådet drev disse to med automatisk overvåkning av industriell luftforurensing.

På et internasjonalt plan ble verdens naturvernår initiert av Europarådet i 1970; dette ble i Norge det første store statlige opplysningstiltaket viet til naturvern og miljø, og resulterte i at en rekke lover ble vedtatt og trådte til verks 1. juli dette året. Samme år startet også «Earth day» som har blitt markert 22. april hvert år siden.³⁶⁷ Dette symboliserer på mange måter det nye perspektivet til miljøvernbevegelsen, og bidro til at den første miljøvernkonferansen i FN ble holdt i 1972 i Stockholm, med miljøvern på programmet.

³⁶³ EPA, 'the origins of EPA', brukt 03.03.21 <https://www.epa.gov/history/origins-epa>

³⁶⁴ Berntsen & Hågvar 2015: 19

³⁶⁵ Stige 2005: 40-45

³⁶⁶ Stige 2005: 40-45

³⁶⁷ Rome, 2010: 194

5.3 SKIFTE I FORSTÅELSE OG HOLDNINGER?

Naturverninteressen økte i 1970-årene og det ble satt inn mange tiltak for å redusere de mest skadelige utslippene fra industrien. Miljøverninteressen økte også, noe som viste seg i økende medlemstall i miljøorganisasjoner og grupper, samt en voksende interesse blant befolkningen.³⁶⁸ Dette var med på å demonstrere et skifte i holdninger, kunnskap og den bevissthet befolkningen hadde rundt forurensning og utslippenes miljøkonsekvenser. I løpet av begynnelsen av 70-årene ble forurensningen i Norge redusert som et resultat av en ønsket politikk fra myndighetenes side.³⁶⁹ Etter hvert som industrien reduserte sine utslipp, presset samfunnet og myndighetene på for ytterligere reduksjoner.³⁷⁰

5.4 AVISENES DEKNING AV PERIODEN 1972

Offentligheten sett gjennom de lokale avisene Porsgrunn Dagblad (PD), Telemark Arbeiderblad (TA) og Varden, viste et voksende miljøengasjement i denne perioden, noe som er synlig i spaltene deres, samt i måten de skriver om og belyser miljøvern, industrien og forurensningene på.

PORSGRUNN DAGBLAD

Jeg har for denne perioden studert og analysert Porsgrunn dagblad (TA) fra 1969 til 1973. Jeg brukte videre aviser fra siste halvdel av 1969, hele 1970, første halvdel av 1971 og 1972, samt begynnelsen av 1973.

Tiltak for å takle forurensningen

Porsgrunn Dagblad (PD) publiserte 29. oktober 1969: «Hydro får egen miljøvernseksjon som den første bedriften i landet.»³⁷¹ Avisen skriver at Hydro ville satse hardere på å takle forurensningsproblematikken, og holde øye med alle former for utslipp.³⁷² Tiltak for å redusere utslippene i lokalsamfunnet ble satt i verk, og PD var raskt ute med å skrive om tiltak gjennom å belyse tilstanden, konsekvenser og tiltak satt for å redusere utslippene.

³⁶⁸ Berntsen & Hågvar 2015: 18-19

³⁶⁹ Berntsen & Hågvar 2015: 19

³⁷⁰ Berntsen & Hågvar 2015: 18-19

³⁷¹ PD 29.oktober 1969: 1,4

³⁷² PD 29.oktober 1969: 1,4

PD 2. juli 1970: «Nå skal Frierfjorden granskes! Etter initiativ fra utbyggingsavdelingen.»³⁷³ Videre skrives det om hvordan forholdene i fjorden skulle undersøkes, fordi man da ikke hadde nok kunnskap om i hvor sterk grad fjorden var forurenset.³⁷⁴ Dette demonstrerer et skifte i kunnskapsstatus hos journalistene, avisen og offentligheten. I tillegg viser denne artikkelen hvordan de ulike bedriftene satte inn tiltak for å redusere utslippene i lokalsamfunnet.

Bilde: PD 02. Juli. 1970.³⁷⁵

Skade og risiko

PD 14. juli 1970: «Skadene på skogen skyldes røyken.»³⁷⁶ Spesialister kom inn og forsket på ulike deler av lokalmiljøet. Holdninger til industrien og hvordan PD skriver om dette har endret seg drastisk de siste årene. Fra tidligere å unnskyldte utslippene og bare fortelle om dem, er det nå fokus på konsekvensene det har på miljøet, og hva som må gjøres for å stoppe eller redusere disse. PD 5. februar 1973: «Anlegg til 40 millioner på Herøya settes i gang: vil gi oss renere luft.»³⁷⁷ PD presenterer også industrien fra en positiv vinkling, ettersom de svært ofte skriver artikler som viser forbedringer som har skjedd og at

³⁷³ PD 02. Juli. 1970: 1

³⁷⁴ PD 02. Juli. 1970: 1

³⁷⁵ PD. 02.07.1970: 1

³⁷⁶ PD 14.juli 1970: 1, 4

³⁷⁷ PD 5.februar 1973: 1,14

utslippene ikke er så ille som man tror. Dette tilsier at holdninger til skade og risiko fortsatt henger igjen fra tidligere, og man fortsetter å omtale modernisering og industri som goder.

TELEMARK ARBEIDERBLAD

Oppgaven har studert Telemark Arbeiderblad i perioden fra 1969 til 1973. Jeg har analysert utgaver fra siste halvdel av 1969 og 1970, første halvdel av 1971, 1972 og 1973. Det er disse utgavene jeg har brukt til å analysere innholdet i avisen igjennom den aktuelle perioden.

Bevisstgjøring av forurensningens skade

Telemark Arbeiderblad (TA) skriver om forurensning på en annerledes måte enn PD; her blir drastiske overskrifter brukt for å beskrive hvordan utslippene og forurensningen fra industrien skadet lokalsamfunnet. Spaltene belyser de ulike aktørene som tok del i disse sakene, for eksempel lokalbefolkningen, industrien, forskere og organisasjoner. Dette illustrerer et større skifte i avis-offentlighetens syn og holdninger ettersom avisen nå belyser flere sider, samt et skifte i kunnskap. Et eksempel på dette er måten miljø og forurensning ble belyst og skrevet om, fra å være et sekundært problem til å bli primærproblemet.

Bilde: Forsiden av TA 06.08.1971³⁷⁸

³⁷⁸ TA 06.08.1971: 1

TA 6. august 1971: «Et tykt røykteppe fra Telemark som en bred elv over Skagerak – ofte tettere enn i Ruhr og det blir verre og verre sier flygeren Snorre Kjetilson.»³⁷⁹ Et annet eksempel er en artikkel fra TA 11. november 1970: «Et tidsspørsmål når grensen er nådd: Hydro pøser fortsatt tonnevis av gift ut i Frierfjorden.»³⁸⁰ I disse overskriftene demonstreres en synlig bevisstgjøring av utslippsproblematikken i perioden. Spaltene tar deretter for seg lovgivning og at en ny lov mot vannforurensning også vil omfatte giftstoffer. Dette illustrerer avis-offentlighetens ønske om tiltak, som igjen peker mot endringer i dens syn og forståelse.

Offentlighetens opplevelser

Telemarks Arbeiderblad (TA) går igjennom et synlig skifte i sitt syn på og holdninger til industri, miljøvern og forurensninger. Forskning og analyser blir ofte dratt frem i deres spalter, noe som illustrerer sakenes relevans og viser mer troverdighet, ettersom fagpersoner uttaler seg. TA 22. mars 1973: «Den gule faren fra Herøya gir også sure vann og fiskedød.»³⁸¹ Spalten tar opp hvordan Hydro sine utslipp bidrar til at vann ligger øde og andre konsekvenser. Konkrete tall på Hydro sine industrielle utslipp blir også presentert: «10-12 tonn i døgnet.»³⁸² Dette viser konsekvensene utslippene har på nærmiljøet. Et annet eksempel som viser et synlig skifte i miljøholdninger er fra TA 16. september 1973: «Folk ber om å få skrive under på protestlistene: Herre kampanjen mot Rafnes.» Spalten tar for seg forholdene som folk lever under i området: «verre og verre å bo der sier folk», «lukten verre i det siste, elva har blitt misfarget og lukter».³⁸³ Befolkningen uttaler seg her, noe som viser deres forståelse av utslippene, levekår, forurensningen og miljøvern.

³⁷⁹ TA 6. August 1971: 1

³⁸⁰ TA 11. November 1970: 1

³⁸¹ TA 22. Mars 1973: 1

³⁸² TA 22. Mars 1973: 1

³⁸³ TA 22. Mars 1973: 1

VARDEN

Avismaterialet fra Varden i denne perioden strekker seg fra 1969 til 1972. Oppgaven har analysert aviser fra første halvdel av 1969, 1970, 1971 og 1972.

Forurensningen i søkelyset

Varden har en ganske lik tilnærming til forurensning og miljøvernproblematikken som TA i denne perioden. Det som skiller disse to er at fokuset til Varden er mer på tiltak som er satt i verk, som for eksempel luftkontrollmålinger, forskning på feltet, miljøverntiltak på lokalt og nasjonalt nivå, samt opplysning rundt problematikken. Varden 21. februar 1970: «Forurensningen i søkelyset: skal vi få amerikanske tilstander i Telemarks industribyer?»³⁸⁴ Her er tematikken konsekvensene av forurensningen på miljøet. Målinger av luft og vann ble presentert, samt urovekkende meldinger fra lokalbefolkningen om blant annet fiskedød.³⁸⁵ Saker som denne er det flere av i avisen i løpet av disse årene, men de understrekte i flere tilfeller at man til dagens dato ikke hadde nok dokumentasjon til å si med sikkerhet at utslippene fra industrien i Grenland hadde skylden for forurensningen.³⁸⁶ Det har så langt bare vært spekulasjoner, mener avisene. Hva de legger i dette er ikke klart, men jeg tyder dette som at avisene fortsatt hadde sterk tilknytning til industrien og fremmet industri som et gode for befolkningen.

Tiltak satt i verk

Tiltak satt til verk forandrer seg litt etter hvert som offentlige organer kommer inn, og disse starter å spille en større rolle. Stadig nye forhold som man ikke kjente konsekvensene av dukket opp, og måtte forskes på. Varden publiserte 20. april 1971: «Full rensing av utslippene i Frier vil koste millioner.»³⁸⁷ Her skriver Varden om hvordan en ny lov om vern mot vannforurensning hadde trådt i kraft, og skulle redusere utslippene fra industrien.³⁸⁸ Artikkelen fokuserer videre på Norsk Hydro på Herøya som i de dagene måtte innlevere søknad om dispensasjon, ettersom ønskelig rensing av Hydro sine utslipp ville komme på 30-40 millioner kroner.³⁸⁹ Dette viser den type tiltak som ble satt i verk i perioden, på et nasjonalt nivå. En artikkel fra 30. mai 1972 illustrerer lokale tiltak på

³⁸⁴ Varden 21.februar 1970:1,13

³⁸⁵ Varden 21.februar 1970: 1,13

³⁸⁶ Varden 21.februar 1970: 13

³⁸⁷ Varden 20.april.1971: 1,3

³⁸⁸ Varden 20.april.1971: 1,3

³⁸⁹ Varden 20.april.1971: 1,3

området: «Unions syretårn i Skien en alvorlig forurensningskilde.»³⁹⁰ «Utslippene fra syretårnene ved union i Skien er periodevis slik at det er ønskelig å gjøre noe med saken, sier leder ved kontrollaboratoriet for luftforurensning.»³⁹¹ Videre skriver Varden at en ny målestasjon på bryggene i Skien viste til dels store overskridelser av korttidskonsentrasjoner i forhold til blant annet svenske normer.³⁹² Dette viste at industrien ville komme til å fortsette forurensningen, for på dette tidspunktet var ikke sanksjonene strenge nok.

Konsekvensene av forurensningen

Parallelt med at offentlige organer tok problematikken på alvor ved å prøve å kontrollere utslippene, dukket det stadig opp ny informasjon. 24. april 1971 publiserte Varden følgende artikkel: «Røyken som medvirkende årsak? Sytten tilfeller av hjertekrampe på herre på et år. Folk på stedet tror hydrorøyken har skylden.»³⁹³ Et lignende tilfelle er publisert 8. juli 1972: «Hvorfor får vi hodepine og kvalme av hydrorøyken?»³⁹⁴ Saker som disse er svært vanlige i dette tidsrommet og viser en endring i offentlighetens syn på og forståelse av konsekvensene som forurensningen hadde, og risikoen som fulgte med dette. Her er det helseproblemene som vektlegges, ettersom dette merkes på helsen til befolkningen.

Deloppsummering

For å konkludere er perioden rundt 1972 og Stockholmkonferansen et tidsrom fylt med en voksende oppmerksomhet rundt utslipp fra industrien og rundt miljøvern på et globalt, nasjonalt og lokalt nivå. Det er mulig å se at bekymringen for forurensningen ble en mer sentral del av avis-offentligheten og startet å ta plass på avis-dagsorden. Ulike vinklinger av denne problematikken sto på trykk i avisene i perioden, ettersom flere konsekvenser av forurensningen ble synlig på ulike arenaer. Videre ble industrien satt i søkelyset ved at det skjedde endringer i lovverket og ble stilt strengere krav til utslippene fra industrien. Gjennom mer forskning på feltet, lærte man om skadene som forurensningen hadde på miljøet og helsen til mennesker lokalt. Et bedre

³⁹⁰ Varden 30.mai.1972: 1

³⁹¹ Varden 30.mai.1972: 1

³⁹² Varden 30. mai.1972: 1

³⁹³ Varden: 24. april.1971: 1

³⁹⁴ Varden: 8. juli 1972: 1

kunnskapsgrunnlag ledet til bredere forståelsen av miljøvern i disse årene, og videre ble det endringer i folks holdninger.

5.5 1987: MONTREALPROTOKOLLEN, BRUNDTLANDKOMMISJONEN OG FNS BÆREKRAFTSMÅL

II	II	II
1983	1987	1992
VERDENSKOMMISJONEN FOR MILJØ OG UTVIKLING	MONTREALPROTOKOLLEN, VÅR FELLES FREMTID,	FNS KLIMAKONVENSJON

«... en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov ...» Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, 1987.³⁹⁵

Montrealprotokollen

Montrealprotokollen ble vedtatt 16. september 1987 og er en av tidenes mest vellykkede internasjonale avtaler, ettersom som den har ført til at mange av de mest skadelige utslippene nærmest har stoppet opp, for eksempel gasser som er skadelige for ozonlaget.³⁹⁶ Alle verdens land har skrevet under på denne protokollen, som forplikter dem til en betydelig reduksjon i utslippene sine av skadelige gasser. Dette resulterte i at det fra 1980 frem til 2015 var en reduksjon på 98 % av gassutslippene som ødela ozonlaget.³⁹⁷ Montrealprotokollen representerte en ny type internasjonal avtale; forpliktende tiltak ble vedtatt etter «føre-var-prinsippet», selv om fullstendig vitenskapelig dokumentasjon enda manglet på noen områder.³⁹⁸ Målet med protokollen

³⁹⁵ FNs økonomiske kommisjon for Europa

³⁹⁶ Malvik, 1998. *Ozonlaget: en solskinnshistorie: om gjennomføringen av Montrealprotokollen i Norge*. Oslo: Framtiden i våre hender: 9

³⁹⁷ FN-sambandet. 'Montrealprotokollen' Brukt 16.01.20 <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Miljoe-og-klima/Montrealprotokollen>

³⁹⁸ FN-sambandet. 'Montrealprotokollen' Brukt 16.01.20 <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Miljoe-og-klima/Montrealprotokollen>

var å stanse all produksjon og forbruk av stoffer som brøt ned ozonlaget.³⁹⁹ Protokollen ble ratifisert av Norge i 1988 og trådte i kraft i 1989.⁴⁰⁰

Brundtlandkommisjonen og FNs bærekrafts mål

I 1983 opprettet FN *Verdenskommisjonen for miljø og utvikling*, som var ledet av den tidligere norske statsministeren Gro Harlem Brundtland.⁴⁰¹ Kommisjonen skulle se på miljø- og fattigdomsproblemene i verden, samt foreslå utviklingsstrategier som kunne bidra til å løse dem.⁴⁰² I 1987 la Brundtlandkommisjonen frem sin sluttrapport *Vår felles framtid* som mer eller mindre endret måten verdenssamfunnet og mange stater og mennesker tenkte rundt miljøspørsmål.⁴⁰³ Det var i denne rapporten at begrepet «bærekraftig utvikling» ble brukt første gang. Hovedbudskapet var at verdenssamfunnet måtte innrette seg og gjøre det som krevdes for å sikre at behovene til dagens samfunn og mennesker skulle bli dekket, uten at dette svekket behovene for framtidige generasjoner.⁴⁰⁴

Bærekraftig utvikling er i dag et globalt begrep som baserer seg på «solidaritet med kommende generasjoner, i tillegg til alle de som lever i dag».⁴⁰⁵ For å skape bærekraftig utvikling må verdenssamfunnet jobbe på områdene klima og miljø, samt økonomi og sosiale forhold.⁴⁰⁶ Disse blir ofte referert til som de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling, og det er sammenhengen mellom disse tre som avgjør om noe vurderes som bærekraftig. FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene.⁴⁰⁷

³⁹⁹ FN-sambandet. 'Montralprotokollen' Brukt 16.01.20 <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Miljoe-og-klima/Montrealprotokollen>

⁴⁰⁰ FN-sambandet. 'Montralprotokollen'

⁴⁰¹ Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, 1987. *Vår felles framtid*. Norsk utgave Tiden Norsk Forlag: 14

⁴⁰² Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, 1987: 14-15

⁴⁰³ Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, 1987: 9-10

⁴⁰⁴ Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, 1987.: 13

⁴⁰⁵ FN-Sambandet, 'Bærekraftig utvikling', brukt 15.01.20, <https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>

⁴⁰⁶ FN-Sambandet, 'Bærekraftig utvikling'

⁴⁰⁷ FN-Sambandet, 'Bærekraftig utvikling'

5.6 NATUR OG MILJØVERNINTERESSE PÅ VIKENDE FRONT?

«Folk viser et stort engasjement (...) jeg føler virkelig at miljøbevissthet seiler i medvind for tiden», sa miljøaktivisten Frederic Hauge, medlem av Natur og ungdom og leder av miljøstiftelsen Bellona.⁴⁰⁸

Begynnelsen av 80-tallet kjennetegnes av laber interesse for forurensning og miljøvern.⁴⁰⁹ Det politiske klimaet endret seg kraftig i Norge i disse årene, noe som er tydelig på lokalt og nasjonalt nivå.⁴¹⁰ Gjerull hevder at «den grønne bølgen som hadde eksistert i begynnelsen av 70-årene var i ferd med å legge seg». ⁴¹¹ Dette gjorde at det ble vanskeligere for organisasjoner å få gjennomslag for miljøvern saker, og det måtte brukes mer krefter for å bli hørt. Dette var et resultat av politikernes skiftende fokus, som følge av den økonomiske krisen på 80-tallet med oljeprisfall, inflasjon og banker som gikk konkurs⁴¹² Konsekvensene var frykt for å miste arbeidsplasser og for å få redusert levestandard.⁴¹³ I tillegg til dette kom nyliberalismen på 1980-tallet, med tiltak som privatisering, avbyråkratisering og deregulering av økonomien.⁴¹⁴ De politiske og økonomiske endringene førte blant annet til konkurranseutsetting og delvis privatisering av offentlige virksomheter i Norge etter 1990.⁴¹⁵ Dette demonstrerer en endring i norsk politikk, samt at samfunnet ble mer privatisert.

Leif Stige argumenterte for at det var «laber interesse for forurensning og miljøvern» på 80-tallet. ⁴¹⁶ Videre hevdet han at dette skjedde fordi mange «iøynefallende miljøproblemer var løst, men mest kom det av konjunkturedgang og høy arbeidsledighet». ⁴¹⁷ En del av forurensningsreduksjonene hadde skjedd i forbindelse med nye produksjonsanlegg, eller ved at ny teknologi ble tatt i bruk. Industriutslippene var dermed tilsynelatende redusert eller forsvunnet etter disse forbedringene. Berntsen

⁴⁰⁸ PD, 17.02.1987:1,28

⁴⁰⁹ Stige 2005: 93

⁴¹⁰ Gjerull 2007: 20-21

⁴¹¹ Gjerull 2007: 21

⁴¹² NHH, 'Flaks for oss', brukt 30.03.21

⁴¹³ Sejersted (red), 1982. *Vekst igjennom krise – studier i norsk teknologihistorie*. Oslo: Universitetsforlaget: 301

⁴¹⁴ Det store norske leksikon, 'nyliberalisme', brukt 31.03.21, <https://snl.no/nyliberalisme>

⁴¹⁵ Det store norske leksikon, 'nyliberalisme'

⁴¹⁶ Stige 2005: 93

⁴¹⁷ Stige 2005: 93

og Hågvar hevdet derimot at miljøverndebatten stadig økte i styrke og omfang, og at nye lover og vedtak ble introdusert for å bearbeide ytterligere forurensning.⁴¹⁸ På et internasjonalt plan ble Montrealprotokollen laget i 1987, protokollen ble ratifisert av Norge i 1988 og trådte i kraft i 1989.⁴¹⁹ Dette resulterte i at en rekke lover ble vedtatt, og at tiltak trådte i verk lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

5.7 MILJØPAKKA GRENLAND

I 1982 ble fylkesmannens miljøvernavdeling opprettet, og der var vern av naturområder en sentral oppgave.⁴²⁰ I tillegg til dette så de på forurensning innenfor landbruk, kommunale utslipp og avfall, samt trafikkforurensning og enkelte områder innenfor industriforurensning.⁴²¹ Deres rolle var betydelig i Grenlandsområdet ettersom denne avdelingen ble en godkjenningsmyndighet for kommunale planer, derav påså de at de statlige miljøkravene ble fulgt. I 1985 utarbeidet kontrollseksjonen en målsetting for miljøet i Grenland, som en del av årsrapporten.⁴²² Målene var å forbedre luftforholdene ved reduksjon av svoveldioksid og industridis, kontrollere støvnedfall og støy, og redusere miljøgifter som ble sluppet ut i vann slik at det ikke ble nødvendig med restriksjoner for bruk av fisk og sjødyr som menneskeføde.⁴²³

Åttiårene var en spesielt hektisk periode i Grenlands forurensningshistorie, og det er mulig å se en voksende miljøvernbevissthet og engasjement i perioden. Industridisen var et høyst aktuelt problem både før og etter 80-årene, men det var i denne perioden at dette fikk oppmerksomhet og de store forbedringene startet å bli iverksatt innenfor industrien. Videre ble støy sett på som forurensning i noe grad, og ble et stort problem som krevde oppmerksomhet.

I 1987 ble enda strengere tiltak tatt i bruk ved at Miljøverndepartementet tok initiativ til at det skulle gjøres en ekstra innsats i noen av de mest miljøbelastede områdene i landet; Grenland var et av disse områdene. Lund forteller at dette prosjektet ble kalt

⁴¹⁸ Berntsen og Hågvar 2015: 19

⁴¹⁹ FN-Sambandet, 'Montrealprotokollen',

⁴²⁰ Stige 2005: 93

⁴²¹ Stige 2005: 93

⁴²² Stige 2005: 93

⁴²³ Stige 2005: 93-95

Miljøforvaltning i større industrikommuner (MIK) og omfattet 8 kommuner fra de tre største industriområdene: Nedre Glomma, Drammensvassdraget og Grenland.⁴²⁴ Stige forklarer videre at innsatsen skulle rettes mot forurensning, og hensikten var at lokale og sentrale offentlige instanser, bedrifter, frivillige organisasjoner og befolkningen skulle gå sammen om et bedre miljø.⁴²⁵ Dette tiltaket ble satt sammen til miljøpakke Grenland.⁴²⁶ Det er mulig å se at fokuset på miljøvern vokste frem ettersom mer kunnskap gjorde at konsekvensene ble klarere, noe som igjen påvirket folks holdninger og bevissthet rundt dette.

Disse tiltakene var høyst nødvendige fordi det eksisterte tildels motstridende oppfatninger av hvorvidt kommunene i Grenland hadde hatt noen spesiell miljøverninnsats før MIK- forsøket.⁴²⁷ Lund hevder at «kritikken mot kommunens miljøverninnsats rettet seg i første rekke mot at miljøvernet alltid hadde vært underordnet andre hensyn, arbeidsplasser, økonomi og næringsliv». ⁴²⁸ Denne prioriteringen ble beskrevet som typisk for Grenland.⁴²⁹ Det ble hevdet at kommunene åpnet for miljøvern hensynet for å protestere mot forurensende bedrifter i nabokommunene, men var mer tilbøyelige til å si ja takk til etablering av forurensende industri i egen kommune.⁴³⁰ Kritikerne var foreløpig enige i at miljøvernsbevisstheten i kommunene var utbredt før MIK-forsøket.⁴³¹ Miljøvernorganisasjoner var aktive i Grenland, men misnøyen rettet seg først og fremst mot industrien.⁴³² Enkelte informanter uttrykte skepsis mot miljøvernorganisasjonene og kritiserte for eksempel Greenpeace for manipulering i forbindelse med saltsyreanlegget på Rafnes.⁴³³ Andre roste Naturvernforbundet og Bellona og så disse som en verdifull ressurs å ha med på laget mot industriens fagkompetanse.⁴³⁴

⁴²⁴ Lund, 1990. *Miljøforvaltning i støpeskjeen: evaluering av miljøforvaltningen i større industrikommuner*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning: 2

⁴²⁵ Stige 2005: 148

⁴²⁶ Stige 2005: 148

⁴²⁷ Lund, 1990: 10

⁴²⁸ Lund, 1990: 10

⁴²⁹ Lund, 1990:78

⁴³⁰ Lund, 1990: 78

⁴³¹ Lund, 1990: 81

⁴³² Lund, 1990: 81

⁴³³ Lund, 1990: 81

⁴³⁴ Lund, 1990: 81

Grenland hadde en lang vei å gå når det gjaldt miljøverntiltak, ettersom industrien spilte en sentral økonomisk rolle i området. Det ble satt flere mål i miljøpakka Grenland, og en stor del av disse gjaldt virkningene av industriforurensningen.⁴³⁵ Industrien fikk pålegg som de måtte forholde seg til. Miljøpakka resulterte også i økt miljøbevissthet i befolkningen, offentligheten og kommunene, men disse industriområdene hadde enda en lang vei å gå. Situasjonen i området var konsentrert rundt teknisk etablering, både med tanke på organisering, innhold og tidkrevende enkeltsaker.⁴³⁶

Miljøvernforvaltningen syntes å drukne i enkeltsaker, noe som forhindret konsentrasjonen om planarbeidet som dannet grunnlaget for kommunenes miljøvernarbeid i fremtiden.⁴³⁷ I tillegg til dette kom faren for at den kommunale miljøvernforvaltningen ville få vansker med å hevde seg i forhold til fagekspertisen i industrien, som ble understøttet av arbeidsplasshensynets tradisjonelt sterke stilling i lokalpolitikken.⁴³⁸ Sett i forhold til de store forurensningsproblemene Grenland sto ovenfor, syntes tilliten til industriens evner og vilje til å prioritere miljøhensynet å være svært stort.⁴³⁹ Og jeg vil hevde at det var nettopp her mye av forurensningsproblematikken lå.

5.8 AVISENES DEKNING AV PERIODEN 1987

PORSGRUNN DAGBLAD

Avismaterialet er hentet fra perioden 1985 til 1988. Hele tidsperioden er studert og analysert.

Kampen mot forurensningen

Porsgrunn Dagblad (PD) skriver i denne perioden aktivt om miljø, utslipp fra industrien og kampen mot forurensningen gjennom tiltak og endringer som skjedde i disse årene. Dette demonstreres tydelig i måten PD skriver om miljøvern og forurensning, og derav er det mulig å se at syn på og forståelse av dette området har endret seg fra tidligere. PD

⁴³⁵ Stige2005: 148

⁴³⁶ Lund, 1990: 85-86

⁴³⁷ Lund, 1990: 86

⁴³⁸ Lund, 1990 86

⁴³⁹ Lund, 1990: 86

publiserte 1. mars 1985 følgende artikkel: «Grenlandsfjordene skal prioriteres i kampen mot forurensningen.»⁴⁴⁰ PD skriver videre at regjeringen la frem en melding mot forurensning, som sa at nye tiltak mot vann- og luftforurensning skulle settes i verk, samt arbeid for å forbedre kommunal behandling av avfall.⁴⁴¹ Stortingsmeldingen om den nye forurensningspolitikken skulle legges frem i statsråd den formiddagen, og gi en oversikt over hva som var gjort, dagens situasjon og forslag til tiltak for å få ned forurensningen.⁴⁴²

Offentlighetens opplevelse av Grenland

Saker om organisasjoner, grupper og lokalbefolkningens innblanding og tanker om dette var stadig på trykk, noe som viser at tanken rundt miljøvern og forurensning hadde vokst frem. PD publiserte 18. april 1985: «Åsen-elever i Brevik bak stort prosjekt – kampen for Dammane.»⁴⁴³ Artikkelen forteller om elevene på Åsen skole som i 2 år hadde jobbet med Dammaneområdet i Brevik som prosjekt i miljøgruppa på skolen. De hadde laget en stor modell av området og hadde klar en konklusjon: «Dammane må vernes.»⁴⁴⁴ Videre skrev PD 08. juli 1987: «Kloakkbadning.»⁴⁴⁵ Artikkelen er en beretning om hvordan Anne Bollingmo og sønnen Jørgen opplevde forholdene på Olavsberget den sommeren.⁴⁴⁶ Overskriften viser til problematikkens kjerne og demonstrerer forholdene folk levde under som konsekvens av utslipp og forurensningen. Videre informerer PD om at vannprøver tatt av helserådets inspektør viste 70 ganger mer kolibakterier der enn normen for badevann tilsier.⁴⁴⁷

Miljøaktivisme

19. august 1985 publiserte PD artikkelen: «Giftprotest» som viser hvordan miljøaktivismen vokste gjennom protester og etablering av miljøverngrupper.⁴⁴⁸ PD skriver videre at tre spesialtrente naturvernere hadde tatt seg inn på Hydro Rafnesanlegget en natt, og klatret til topps på et 45 meter høyt destillasjonsanlegg hvor de

⁴⁴⁰ PD 01.03.1985: 1,7

⁴⁴¹ PD 01.03.1985: 1,7

⁴⁴² PD 01.03.1985: 1,7

⁴⁴³ PD 18.04.1985: 1

⁴⁴⁴ PD 18.04.1985: 1

⁴⁴⁵ PD 08.07.1987: 1

⁴⁴⁶ PD 08.07.1987: 1

⁴⁴⁷ PD 08.07.1987: 1

⁴⁴⁸ PD 19.08.1985: 1,4

brettet ut et kjempestort banner med spørsmålet: «5 år med EDC – hva gjør SFT?»⁴⁴⁹ Disse aksjonistene tilhørte organisasjonen Natur og ungdom, som hadde rykket ut til Grenland for å rette søkelyset på giftlekkasjen.⁴⁵⁰

Artiklene demonstrerer hvordan miljøvern og forurensning hadde blitt dagsaktuelt, folk hadde blitt bevisste på hvilke skader forurensning skapte og at problemene måtte gjøres noe med. Dette passer med den fasen som Beck definerer som et risikosamfunn, hvor man lever i et samfunn med overflod av teknologi som resulterer i nye risikoer.⁴⁵¹ Det er derav mulig å si at risiko i denne perioden var blitt global istedenfor personlig.

VARDEN

Avismaterialet i Varden er fra perioden 1985 til 1988. Oppgaven har analysert hele 1985, første halvdel av 1986, hele 1987 og 1988.

Industriens goder

Varden demonstrerer i denne perioden en litt annen vinkling på miljø og forurensning enn PD, hvilket er forståelig ettersom disse to avisene har forskjellige målgrupper og fokusområder. PD er en mer lokal avis med hovedfokus på Porsgrunn og Bamleområdet, imens Varden tar for seg Telemark og et mer nasjonalt perspektiv. Varden skriver derfor ikke like mye om forurensning og miljø som PD. På den andre siden fremmer Varden et mer positivt syn på industrien enn PD, gjennom at de skriver om tiltakene som industrien har gjort og reduksjoner i utslippene. Varden publiserte 5. februar 1985: «Utbygging for 500 mill på Herøya?»⁴⁵² Artikkelen tar for seg Porsgrunn Fabrikkenes søknad til myndighetene om tillatelse til utbygging av fullgjødselanlegget på Herøya.⁴⁵³ I søknaden sendt til forurensningstilsynet het det at totalutslippene av luft for de fleste komponentene ville bli lavere enn de var; dette gjaldt ammoniakk, støv, nitrat og svoveldioksid.⁴⁵⁴ Dette demonstrerer at bevisstheten rundt utslippene var til stede, men at statens forhold til industrien fortsatt spilte en sentral rolle i avis-offentligheten. 6. februar 1985: «Porsgrunn Fabrikker med en halv milliard i overskudd: 1984 ble året da

⁴⁴⁹ PD 19.08.1985: 1,4

⁴⁵⁰ PD 19.08.1985: 1,4

⁴⁵¹ Beck, 1992

⁴⁵² Varden 05.02.1985: 1,5

⁴⁵³ Varden 05.02.1985: 1,5

⁴⁵⁴ Varden 05.02.1985: 1,5

alt klaffet.» Artiklene bygger opp om nasjonen, og fokuserer på økonomisk vekst og velstand.

Miljøbevissthet

Videre settes fokuset på nye typer forurensninger som dioksiner og drivhusgasser. Industrien ble undersøkt for å kunne gjennomføre nye tiltak for reduksjon av utslipp og dermed redusere problemet. Leif Stige, leder for røykrådet i Grenland, fortalte at det også ble gjennomført omfattende forskningsprosjekter på helsevirkninger av luftforurensningene i Grenland.⁴⁵⁵ Det er mulig å se endringer i befolkningen så vel som i medias og offentlige organers forståelse av hva utslippene gjorde med helsen og miljøet. 21. februar 1985 publiserte Varden: «Rekordartet klagestorm over Grenlands-lufta.»⁴⁵⁶ 02. oktober 1985: «Klagestorm mot luftforurensning i Grenland.»⁴⁵⁷ 21. oktober 1985: «Stinkende Hydro-dis forpestet helgeværet.»⁴⁵⁸ 08. mars 1986: «Brevik-husmødre ber om miljø-garanti.»⁴⁵⁹ Disse artiklene demonstrerer miljøbevissthet, samt at befolkningene så forurensningen og sa ifra at dette ikke var greit og noe måtte gjøres.

Det var mange overskrifter som de i avsnittet over i perioden, men på den andre siden tok noen saker opp mangelen på engasjement blant befolkningen. Varden skrev 11. mars 1986: «Naturvernforbundet skuffet: Grenlands-folk likegyldige til forurensningskampen?»⁴⁶⁰ Varden skriver at Norges naturvernforbund stilte spørsmål, etter at det ble klart at forbundets forsøk på å organisere en opinion mot forurensningen i distriktet i første omgang hadde gått opp i røyk.⁴⁶¹ Bare 60 mennesker hadde meldt seg som medlemmer en måned etter at forbundet distribuerte en egen folder til alle husstander i Bamle, Porsgrunn og Skien.⁴⁶² Dette gjør det mulig å argumentere for at mange var mer bevisste på skadene fra forurensningen og ønsket endring, men ikke alle ville organisere seg i miljøvernorganisasjoner.

⁴⁵⁵ Stige 2005: 152

⁴⁵⁶ Varden 21.02.1985: 1,3

⁴⁵⁷ Varden 02.10.1985:1,11

⁴⁵⁸ Varden 21.10.1985: 28

⁴⁵⁹ Varden 08.03.1986: 1,4

⁴⁶⁰ Varden 11.03.1986: 1,32

⁴⁶¹ Varden 11.03.1986: 1,32

⁴⁶² Varden 11.03.1986: 1,32

TELEMARKS AVISA

På grunn av få tilgjengelige kilder fra denne perioden har jeg valgt å dra inn det jeg har funnet som er fra 1990. Jeg velger å gjøre dette for å få en helhetlig oversikt over hva TA hadde fokus på i denne perioden, selv om jeg ikke har materiale fra 1987.

Telemark Arbeiderblad (TA) fortsatte på mange måter å skrive om miljø og forurensning slik som de hadde gjort hele veien, forskjellen er at de etter hvert belyser miljø og forurensning fra forskjellige perspektiver, og skriver om iverksatte tiltak og hvordan industrien skulle oppfylle disse. Videre er industrien i fokus og blir ofte portrettert som et onde, noe som er en overaskende kontrast til PD sine framstillinger. En mulig forklaring på dette er at TA hadde tilknytning til Arbeiderpartiet i denne perioden, og jobbet for at arbeiderenes stemme skulle bli hørt. Brundtlanddelen av Arbeiderpartiet var pådrivende på miljøpolitikken på forurensningsområdet.

Grønne bølger

TA publiserte 27. august 1990: «Grønne bølger i Grenlandskryssene.» Fokuset var på programmet «grønn bølge» i lyskryssene, hvor hovedveiene ville bli gitt større prioritet framfor sideveiene.⁴⁶³ «Telemark Vegkontor legger også vekt på at dette tiltaket vil bedre lufta i form av reduserte eksosutslipp og mindre støy.»⁴⁶⁴ Dette demonstrerer hvordan miljøvernstanken og forurensning hadde blitt en del av avis-offentligheten. Ordbruken «grønne bølger» viser til hvordan tanker og holdninger til miljøvern nå fikk oppmerksomhet.

Miljøaktivisme

Telemark Arbeiderblad belyser miljø og forurensning fra forskjellige perspektiver og skriver om tiltak satt i verk og hvordan industrien skal oppfylle disse. Et eksempel på dette er en artikkel publisert 18. juli 1990: «Politiet frifant Hydro.»⁴⁶⁵ «Samtlige anmeldelser i kvikksølvskandalen ved Hydro Porsgrunn er henlagt av politiet. Hydro selv er frifunnet for anklagene fra LO-forbundet og miljøstiftelsen Bellona. Kvikksølvskandalen i 1987 var ingen skandale, mener politiet. Derimot sier politiet at Hydro Porsgrunn har

⁴⁶³ TA 27.08.1990: 1,20

⁴⁶⁴ TA 27.08.1990: 1,20

⁴⁶⁵ TA 18.07.1990: 1, 6

brudt Arbeidsmiljøloven, men disse punktene er foreldet.»⁴⁶⁶ Denne artikkelen følges opp med denne notisen TA 18. juli 1990: «Bellona ut mot politiet.»⁴⁶⁷ «Miljøstiftelsen Bellona er sterkt kritisk til Porsgrunns politiets håndtering av kvikksølv-saken og vil ta kontakt med riksadvokaten etter henleggelsen av kvikksølv-anmeldelsen. I en pressemelding sier Bellona at Telemark Politikammer er inkompetent i miljø saker.»⁴⁶⁸ Artikkelen ovenfor viser hvordan TA setter fokuset på industrien og deres utslipp – de blir ofte portrettert som et onde for samfunnet og miljøet.

Bilde: Forsiden TA 18.07.1990.⁴⁶⁹

⁴⁶⁶ TA 18.07.1990: 1, 6

⁴⁶⁷ TA 18.07.1990: 1, 6

⁴⁶⁸ TA 18.07.1990: 1, 6

⁴⁶⁹ TA 18.07.1990: 1

Miljøvern og forurensning i søkelyset?

Videre er det tydelig å se at TA har en ny forståelse og kunnskap rundt miljø og forurensning ettersom de benytter seg av ny terminologi, referer til fakta og ny forskning, samt retter søkelyset på tiltak satt til verks av regjeringen. Et eksempel på dette er en artikkel publisert i TA 18. juli 1990: «Elve-eiere anmelder bedrift.»⁴⁷⁰ «Formannen i elveeierlaget i Kragerøvassgraget, Olav Hereid, vil anmelde bedriften NEA (Norsk Elektronisk Aktieselskap) for miljøkriminalitet.»⁴⁷¹ Dette er første gang jeg ser begrepet miljøkriminalitet bli brukt i en avis i denne studien, derav er det mulig å se endringer skje innenfor mentalitet, men også i praksis. I samme utgave som de to forrige artiklene publiserte TA 18. juli 1990: «Vil lagre 200 tonn spesial-avfall.»⁴⁷² «Selskapet Reno A/S har søkt SFT om å få lagre 200 tonn spesialavfall i jernbanevogner i Sunde grustak på Nordagutu.»⁴⁷³ De tre avisartiklene brukt i dette avsnittet er alle hentet fra samme avis 18. juli 1990, og ble brukt på forsiden. Dette demonstrerer hvordan bevissthet, mentaliteter, tankemønstre, kunnskap, samt forståelse av og syn på miljøvern og forurensning har endret seg i pressen fra 1912 til 1990.

5.9 DELOPPSUMMERING

I perioden rundt 1972 og 1987 skjer det en stor utvikling på flere forskjellige plan med tanke på forurensning og miljøvern. Globalt, nasjonalt og lokalt ser man at miljøvern vokser frem i form av miljøvernåret, FNs miljøkonferanse, miljøvernsgupper, etablering av kontrollorganer og departementer, samt at miljøvern blir satt på dagsordenen og er med å påvirke befolkningens hverdag.⁴⁷⁴ Dette er med på å skape endring i offentlighetens forståelse av og syn på forurensning og miljøvern, gjennom hva det er, hvordan det påvirker miljøet og hva som bør gjøres med dette.

Gjennom perioden endrer avisene måten de skriver om denne problematikken på, og viser samtidig hvordan offentlighetens forståelse vokser frem og endrer seg. Dette er godt synlig i alle de tre avisene i perioden, men på forskjellige måter. Dette har noe å gjøre med

⁴⁷⁰ TA 18.07.1990: 1, 3

⁴⁷¹ TA 18.07.1990: 1, 3

⁴⁷² TA 18.07.1990: 1, 7

⁴⁷³ TA 18.07.1990: 1, 7

⁴⁷⁴ Stige 2005: 56

de ulike avisenes politiske ståsted, måte å skrive på, samt deres valg av saker og hvordan de skriver om disse. Noen aviser benytter seg primært av industrien og offentlige institusjoner som kilder til sine artikler. Andre aviser benytter seg av disse kildene sammen med intervjuer eller bemerkninger fra lokalbefolkningen, noe som gir en mer variert fremstilling og viser forskjellige syn på problematikken.

KAPITTEL 6: KONKLUSJON OG AVSLUTNING

Dette avsluttende kapitlet av masteroppgaven har jeg valgt å dele i tre deler, for å gjøre kapitlet så oversiktlig som mulig. I den første delen vil jeg repetere problemstillingen min og underspørsmål, samt det teoretiske rammeverket. I den andre delen skal jeg presentere og oppsummere funnene, og komme med en endelig konklusjon. Avslutningsvis vil jeg diskutere styrker og svakheter i oppgaven.

6.1 PROBLEMSTILLING, INN FALLSVINKEL OG TEORETISK RAMMEVERK

I introduksjonskapitlet presenterte jeg problemstillingen:

På hvilken måte endret offentlighetens forståelse av og holdninger til forurensning og miljøvern seg i perioden mellom 1910 og 1990 i Grenlandsområdet gjennom de lokale avisene Telemark Arbeiderblad (TA), Porsgrunn Dagblad (PD) og Varden, slik at vi kan analysere om det skjedde noen endringer i avis-offentligheten.

For å svare på denne problemstillingen, stilte jeg flere underspørsmål som jeg gjennom teksten har svart på. Skjedde miljøvernreaksjonene og -endringene innenfor industrien på grunn av samtidige internasjonale hendelser? Var offentligheten sett gjennom de ulike avisene med på å sette tematikken på dagsordenen? Hvilken rolle spilte avisene i å skape forståelse av og holdninger rundt forurensning og miljøvern? Var internasjonale begivenheter på miljøfeltet med på å skape en nasjonal og internasjonal diskurs som kan spores i regionens aviser? I hvilken grad var ulike internasjonale hendelser og konferanser relatert til miljø og forurensning med på å farge offentlighetens syn på og forståelse av et slikt miljødebattert område?

For å kunne svare på problemstillingen, har jeg valgt å bruke Beck sin teori om *risikosamfunnet* som teoretisk rammeverk.

Jeg startet masteroppgaven med å sette opp et generelt rammeverk rundt situasjonen i Grenland og deres forhold til industrien, utslipp og forurensning. Videre tok jeg opp relevant terminologi som måtte defineres, samt avisene og deres rolle som offentlige

aktører. Kapittel 3, 4 og 5 presenterer undersøkelser av milepælene i oppgaven, som strekker seg fra 1912 til 1987, samt analyser av avismateriale fra de lokale avisene TA, PD og Varden. I disse kapitlene gransker jeg de store trekkene i avis-offentligheten, hva som var på dagsorden og i nyhetsbildet, samt hva som ble skrevet rundt blant annet industri, miljøvern, utslipp, samt skade og risiko. Disse kapitlene danner hoveddelen av masteroppgaven.

For å kunne bruke Beck sin teori *risikosamfunnet* som teoretisk rammeverk i denne undersøkelsen av industrisamfunnet i Grenlandsområdet, valgte jeg å dele perioden 1912–1989 inn i tre deler. Kapittel 3 går under industrisamfunnet, med lokale risikoer og lite kunnskap rundt skadeligheten som utslippene hadde på offentligheten. Kapittel 4 er fasen hvor de begynte å bli klare over konsekvensene, men på samme tidspunkt var verden i gjenoppbyggingsfasen etter krigene. En fase står midt imellom de to modernitetene, ettersom samfunnet var i utvikling og man startet å se risiko som noe globalt. I kapittel 5 vil jeg hevde at Grenland hadde blitt et *risikosamfunn* ettersom man på det tidspunktet hadde gått fra lokale risikoer som arbeidsulykker, til globale risikoer som forurensning, atomkraft og lignende. Ved å dele opp oppgaven på denne måten ble det mulig å se de lange linjene rundt miljøvernsvutviklingen i Grenlandsområdet, og det internasjonale perspektivet. På samme tidspunkt kan man se de korte linjene innad i hver periode, ved å ha fokus på det lokale i det nasjonale og internasjonale.

6.2 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

I denne delen skal jeg gå gjennom funnene som svarer på problemstillingen og underspørsmålene. Jeg vil først gå gjennom kapittel 2, som var nyttig for å forstå perioden i studien i relasjon til miljøvern og forurensning. Deretter skal jeg gå inn på hvordan miljøvern forståelsen vokste frem og om dette hadde noen påvirkning på lokalsamfunnet i Grenland. I denne delen tar jeg opp funn fra kapittel 3, 4 og 5 for å vise om det skjedde en endring i avis-offentlighetens oppfatning av miljøvern og forurensning. Jeg skal deretter vise hva som påvirket denne forståelsen av miljøvern og forurensning, og hvordan dette påvirket lokalsamfunnet Grenland.

I kapittel 2 tar jeg for meg oppgavens periodisering i 15 års intervaller, som tar utgangspunkt i en tidslinje av miljøhendelser og milepæler som har vært med å sette miljøvern og bevissthet i avis-offentligheten eller har bidratt til at dette har vokst frem over tid. Videre tar jeg for meg terminologi og begrepshistorie som har vokst frem på dette feltet. Denne terminologien er med på å definere periodene, samt å demonstrere hvordan meningen av begrepene har endret seg over tid etter hvert som man la ny mening i de eller ny kunnskap vokste frem. Til slutt tar jeg opp de ulike avisene for å få en forståelse av avisene og deres måtte å skrive på, samt hvordan disse var aktører. Gjennom dette kapitlet er det mulig å få en forståelse av oppgavens fokus, samt en grunnramme, før jeg går over på de neste kapitlene som omfatter analysedelen av oppgaven.

I kapittel 3 undersøker jeg perioden rundt 1912 og 1927. Dette er et analysekapittel som tar for seg perioden, analyserer de ulike avisene, samt bruker Beck sin teori for å skape forståelse av hvordan avis-offentligheten opplevde industrialiseringen av Grenland, og om det skjedde endring i deres mentalitet og tankemåter rundt miljøvern og forurensning. 1912 var en sentral periode innenfor miljøhistorie, ettersom det i denne perioden foregikk mye arbeid for å beskytte arbeidere mot skadelige stoffer på arbeidsplassen. I 1927 ble tålegrenser og tenkning rundt skadelige stoffer innført. Dette gjorde det lovlig å utsette mennesker for visse mengder skadelige stoffer, såkalte universelle «tålegrenser» som arbeidsgivere måtte holde arbeidsbelastningen under. Men på samme tidspunkt som dette skjedde var Norge under en industriell oppblomstring, ettersom industrialiseringen hadde gjort sitt inntog ikke mange tiår før. I tillegg til dette var begge periodene påvirket av første verdenskrig, mellomkrigstiden og de økonomiske svingningene dette førte med seg. Det er mulig å se i mine funn at avis-offentligheten derav skrev om et bredt spekter av nyheter i denne perioden.

Avis-offentlighetens fokus i 1912 og 1927

Ved å analysere avisene Porsgrunn Dagblad, Telemark Arbeiderblad og Varden sin forståelse av og holdning til miljøvern og forurensning gjennom en del av Beck sitt teoretiske rammeverk i kapittel 3, ble det tydelig at det var to temaer som gikk igjen i avisene i perioden rundt 1912. Dette var industriens goder og arbeidernes opplevelse og eksponering for ulike stoffer. I perioden rundt 1927 var hovedfokuset på mellomkrigstid; de økonomiske konsekvensene av første verdenskrig, industrien, skade og risiko.

Som nevnt tidligere i oppgaven var det lite relevant materiale tilgjengelig fra 1912 og 1927, sammenlignet med de andre periodene. Men det kildemateriale jeg hadde tilgjengelig demonstrerte et samfunn preget av økonomiske svingninger, industrialisering og endringer nasjonalt og lokalt. Funnene fra avisene i perioden viste at det ikke skjedde store endringer når det kom til tankemønstre og holdninger tilknyttet forurensning og miljøvern. Det som kom frem i avisene var ofte knyttet opp mot industrien og var positivt vinklet. Dette er ikke rart ettersom industrialiseringen av Norge var i full gang i denne perioden, i tillegg til dette hadde man ikke startet å se konsekvensene av forurensningen i like stor grad ennå. Man hadde altså ikke kunnskap rundt forurensningsproblematikk, noe som gjorde at mange trodde man måtte leve med lukt, røyk og skader. Industrien var sett på som et gode, og ble løftet opp og frem i alle avisene i studien, gjennom begge periodene. Jeg vil argumentere for at dette var av naturlige årsaker ettersom man ville bygge opp nasjonen, samfunnet, og teknologien, og slik sikre arbeidsplasser til folket. Både Norge som nasjon, men også regioner som for eksempel Grenland, var avhengige av industrien og dens arbeidsplasser. Befolkningen slet under dårlige levekår og arbeidsledighet, noe som påvirket avis-offentligheten til å skrive positivt om industrien i disse årene.

Grenlandsområdet var sterkt preget av industrien fordi en stor del av befolkningen jobbet i de ulike fabrikkene og var utsatt for ulike skadelige stoffer, dårlige arbeidsforhold samt skader og risiko. Det ble ikke skrevet stort om dette i perioden, men det var innslag av notiser som demonstrerte arbeidsforholdene. Arbeid og industri var likevel ofte sett på som viktigere, så dette var noe man måtte leve med. Avis-offentligheten belyste arbeidsforholdene, men gjorde ikke noe mer ut av det, og hvordan arbeidsforholdene var ble som regel dysset ned. Ettersom første verdenskrig brøt ut, etterfulgt av etterkrigstiden, ble fokuset lagt der. Dette gjorde at arbeiderbevegelsen og deres arbeid mot skadelige stoffer på arbeidsplassene var svært lite nevnt gjennom periodene. Jeg vil her argumentere for at avis-offentlighetens forståelse og dekning av dette enda var ikke-eksisterende, ettersom man på denne tiden så mer på godene industrien ga samfunnet enn hva utslippene gjorde med miljøet, eller risikoene som disse forholdene skapte for arbeiderne.

Det faktum at skade og risiko begynte å bli tatt opp i avisene, om enn som notiser, demonstrerer at tanker rundt dette var eksisterende. Saker rundt arbeidsskader ble ofte tatt opp og vurdert, og det ble ofte lagt vekt på om noen var skadet. Mine funn viser her at tanken og forståelsen som offentligheten hadde, sett gjennom media, var i ferd med å utvikle seg.

Jeg vil her trekke inn Beck sin teori rundt *risikosamfunnet* ettersom jeg vil hevde at man i perioden rundt 1912 og 1927 er i første modernitet, som er risiko i industrisamfunnet. Denne perioden styres av et samfunn som levde i fattigdom og knapphet, med et personlig forhold til risiko. Dette kom av at industrisamfunnet var styrt av lokale begrensninger, derav risikoer som arbeidsulykker eller naturlige farer som pest eller hungersnød. Men jeg vil hevde at man kan se små endringer i retning av et risikosamfunn mot slutten av perioden, eksempelvis ved at industrien og verdenskrigene brakte med seg nye former for risikoer.

Avis-offentlighetens fokus i 1942 og 1957

I kapittel 4 startet jeg å granske perioden rundt 1942, nærmere bestemt årene rundt andre verdenskrig, og 1957 som tar for seg årene rundt Romatraktaten og Røykskaderådets tid. Disse hendelsene var med på å forme det globale verdensbildet, politisk samarbeid og holdninger knyttet til industri og utslipp. Røykskaderådet og Røykskadekomiteen var også med på å dokumentere behovet for offentlig tilsyn av forurensningskilder og offentlig medvirkning for å bekjempe luftforurensningene. Jeg vil på bakgrunn av dette argumentere for at 1942 og 1957 var et skille fra industrisamfunn til risikosamfunn. Dette fordi det i perioden fra andre verdenskrig skjedde store endringer og tilkom nye risikoer, skapt av vitenskapelige og samfunnsmessige endringer, som for eksempel atomulykker eller genetisk testing og kloning. Disse tok over for gamle eksterne eller naturlige farer som jordskjelv og pest. Jeg vil hevde at risiko i denne perioden går fra å være personlig til å være global

Ved å analysere avisene Porsgrunn Dagblad, Telemark Arbeiderblad og Varden opp mot miljøvern og forurensning sett gjennom Beck sitt teoretiske rammeverk i kapittel 4, ble det tydelig at det var noen temaer som gikk igjen og kjennetegnet periodene. Årene rundt 1942 bar preg av andre verdenskrig. Videre var fokus på industri og økonomi knyttet til

krigen. I tillegg til dette skrev avisene noe om skade og risiko, gjennom ulykker av diverse art. I årene rundt 1957 var det derimot fokuset på gjenoppbygningen av landet gjennom modernisering. Skade og risiko var like aktuelt som tidligere, men nå innlemmet dette også nye risikoer som atomkraft, radioaktivitet og globale endringer i større grad enn tidligere. Det er i denne perioden mulig å se en gryende miljøvernforståelse vokse frem.

Jeg vil argumentere for at det skjedde mye rent historisk i perioden rundt 1942 og 1957, men med tanke på avis-offentligheten og avisenes rammer skjedde det tilsynelatende lite relatert til forurensning og miljøvern. Krigen og konsekvensene av den tok all oppmerksomheten. Fokuset som avis-offentligheten hadde lå generelt på å fremme industrien i et positivt lys, ettersom man i periodene rundt 1942 og 1957 holdt på å bygge opp nasjonen igjen etter mange år med økonomisk krise, arbeidsledighet, kommunegjeld, kriger og modernisering av samfunnet.

Avisene har i de aktuelle periodene et mer utadvendt spekter av nyheter enn i tidligere år. Utgaver fra årene rundt 1957 viser at nasjonale og internasjonale hendelser var mer på agendaen enn lokale nyheter, sammen med utviklingen av den kalde krigen og atomkrig. Dette demonstrerer en endring fra et tidligere lokalt perspektiv, til et mer nasjonalt og dels internasjonalt perspektiv. Det er mulig å hevde at den positive fremstillingen av industrien hang sammen med den økonomiske krisen som Norge hadde vært under siden den siste verdenskrigen.

I perioden rundt 1957 kan man se de første tegnene til interesse rundt miljøvern og forurensning i avisene, i form av notiser om utslipp fra industri, eller om skader eller direkte plager hos befolkningen som følge av tåke, støy eller lukt. Dette demonstrerer at offentligheten på dette tidspunktet hadde blitt klar over konsekvensene som industriutslipp hadde på miljø og samfunn. Miljø og forurensning ble derav noe eksisterende, og man kan se et skifte til det Beck referer til som risikosamfunnet.

For å oppsummere er det mulig å se at offentligheten gjennom de tre lokale avisene PD, TA og Varden har portrettert og skrevet noe om miljøvern og forurensning gjennom periodene 1942 og 1957. Det er mulig å se en gryende miljøforståelse vokse frem, noe som kan forklares med at avisene ikke lengre er preget av kun krig og industri.

Romatraktaten hadde ingen direkte konsekvens på dette, annet enn at ved traktaten åpnet opp for arbeid på tvers av landegrensener og gjorde at industrien blomstret mer opp en periode. Dette igjen gjorde at man så konsekvensene som utslippene hadde enda tydeligere enn tidligere. Dette er synlig gjennom notisene og de få artiklene fra periodene. I perioden rundt 1957 ser man for første gang at de negative konsekvensene av industrien får en mer adekvat plass i avisene enn tidligere.

Avis-offentligheten i 1972 og 1987

I kapittel 5 startet jeg å granske perioden rundt 1972, som tar for seg Stockholmkonferansen, og perioden rundt 1987, som tar for seg Montrealprotokollen, Brundtlandkommisjonen og FNs bærekraftsmål. I disse periodene skjedde det viktige endringer når det kommer til forurensning og miljøvern. Globalt, nasjonalt og lokalt vokste miljøvern frem gjennom miljøvernåret, FNs miljøvernkonferanse, miljøvernsaktivister og grupper, etablering av kontrollorganer og departementer, samt at miljøvern ble satt på dagsordenen i avis-offentligheten og var med på å påvirke offentlighetens hverdag. Dette var med på å skape endringer i avis-offentlighetens forståelse av og syn på forurensning og miljøvern, gjennom å sette søkelyset på hva dette var, hvordan det påvirket miljøet og hva som burde gjøres med denne problematikken. På bakgrunn av dette vil jeg påstå at Grenland ble et risikosamfunn i periodene rundt 1972 og 1987.

Ved å analysere avisene Porsgrunn Dagblad, Telemark Arbeiderblad og Varden sin forståelse av og holdning til miljøvern og forurensning gjennom en del av Beck sitt teoretiske rammeverk i kapittel 5, ble det tydelig at det var noen temaer som gikk igjen og kjennetegnet periodene. Årene rundt 1972 bar preg av et internasjonalt og nasjonalt voksende miljøengasjement. Avisene skrev flittig om dette i perioden gjennom å belyse miljøtiltak som luftkontrollmålinger, relevant forskning og annen måling av forurensning. Avis-offentligheten skriver om denne tematikken på en annen og ny måte enn tidligere, ved å benytte dramatiske overskrifter for å beskrive skadene som forurensningen fra industrien hadde påført lokalbefolkningen. I tillegg til dette tar avisene opp offentlighetens opplevelse av dette, ved intervju, leserinnlegg og forskning innenfor feltet. Dette demonstrerer et enda tydeligere skifte i holdninger til forurensning og miljøvern

enn tidligere. Videre tar avis-offentligheten opp tiltak og ny lovgivning knyttet til industrien og dens utslipp, ettersom man så konsekvensene av dette tydeligere.

Jeg vil argumentere for at perioden rundt 1972 og Stockholmkonferansen var en tid fylt av voksende oppmerksomhet rundt utslipp fra industrien og rundt miljøvern. Dette gjaldt både lokalt og internasjonalt. Verden ble på mange måter mindre i denne perioden, ettersom konsekvensene ble synlige på tvers av landegrenser. Det er mulig å se at bekymringene for industriutslipp nå ble en mer sentral del av avis-offentligheten og startet å ta plass på dagsordenen.

Årene rundt 1987 var fylt av mange hendelser som kom til å prege internasjonalt miljøsamarbeid og politikk i tiårene som kom. Montrealprotokollen er en av tidenes mest vellykkede internasjonale avtale, ettersom den har ført til at mange av de mest skadelige utslippene nærmest har stoppet opp. I 1983 opprettet FN Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, denne skulle se på miljøproblemene og fattigdomsproblemene i verden. I 1987 la Brundtlandkommisjonen frem sin sluttrapport *Vår felles fremtid* som endret måten man tenkte rundt miljøspørsmål. Befolkningen viste stort engasjement og nasjonale og internasjonale myndigheter tok grep for å redusere forurensningene.

Mine studier av avisene fra perioden viser en oppblomstring av miljøvern og aktivisme. Alle avisene i studien skriver aktivt om miljø, utslipp fra industri og kampen mot forurensning gjennom tiltak og endringer som skjedde i disse årene. Avis-offentligheten utvikler seg når det gjelder denne tematikken. Miljøbevisstheten som offentligheten viser tas opp i media fra flere forskjellige perspektiver. Industrien er fortsatt i fokus hos avisene, mulig på grunn av økonomiske årsaker. Men jeg vil argumentere for at saker knyttet til industrien fortsatt var sterkt i omløp rundt 1987, ettersom Grenland var bebodd av mange arbeidere, og avisene illustrerte denne tilknytningen sterkt. Brundtlanddelen av Arbeiderpartiet var pådrivere på miljøpolitikk på forurensningsområdet. Videre var det nå tydelig å se at ny kunnskap og forståelse rundt miljøvern og forurensning hadde vokst frem gjennom ny forskning, samt ved å rette søkelyset på tiltak satt i verk av regjeringen.

For å oppsummere er det mulig å se at avis-offentligheten i periodene rundt 1972 og 1987 endret sin tankegang rundt miljøvern og forurensning. Dette er synlig gjennom sakene på dagsordenen, sakene som lokalbefolkningen kjempet for og tiltakene som ble satt i verk av nasjonale og internasjonale myndigheter. Dette var en periode fylt av nye former for risikoer, men også med ny kunnskap om hvordan vi kunne ta vare på miljøet og helsen vår.

Endringer i avis-offentlighetens syn og forståelse fra 1912 til 1989

Avslutningsvis i denne oppgaven vil jeg kombinere de ulike tidsperiodene i studien for å kunne se endringene som skjedde innen miljøvern og forurensning, og om de internasjonale milepælene hadde noe å si for endringen i avis-offentligheten i Grenland. Endringene var mange – men det tok tid. "Forurensning har siden industriens inntog vært et omstridt spørsmål i Grenland. Omstridt fordi forurensningen i hovedsak skyldtes industrien som også var den viktigste næringen i området. De økonomiske konsekvensene og frykten for arbeidsplassene har satt begrensninger for hvilket tiltak det har vært vilje til å gjennomføre», sa Leif Stige, leder ved kontrollaboratoriet for luftforurensning i Nedre Telemark og ansatt ved Statens forurensningstilsyn frem til 2005.⁴⁷⁵ Jeg startet oppgaven med Stige sin vurdering av Grenlandsområdet, og jeg mener at den oppsummerer hvorfor endringer i offentlighetens forståelse av og syn på miljøvern og forurensning endret seg gjennom periodene. Veien til et renere Grenland var langsom, og veien til ny kunnskap og økt bevissthet var lang.

I perioden fra 1912–1989 ble ny kunnskap produsert, nye lover ble implementert, og befolkningen fikk sett og erfart utslippenes negative konsekvenser på miljø og helse. I tillegg til dette ble befolkningen gradvis mer utdannet, noe som økte det generelle kunnskapsnivået og gjorde flere mer politisk engasjerte. Flere ble med i arbeidsforeninger, fikk høyere utdanning og bedre betalte jobber. Samtidig med at samfunnet utviklet seg og ble mer modernisert, økte også bevisstheten til offentligheten seg. En annen faktor i denne utviklingen var konsekvensene industriutslippene hadde på helse og miljø. Ettersom man gradvis startet å se, lukte, høre og kjenne disse, startet en endringsprosess.

⁴⁷⁵ Stige, 2005.

I 1912 startet kampen mot skadelige stoffer, dette var en periode med svært lite relevant informasjon, rett og slett fordi det ikke ble skrevet om temaet direkte. Det skjedde endringer, men veldig sakte. Dette skyldes trolig at den industrielle revolusjonen nylig hadde gjort sitt inntog i landet, og var sett på som et gode; ved økt antall arbeidsplasser, modernisering i byene og bedre levekår. Avis-offentligheten skrev derav om industrien i et positivt lys, og miljøvernstanken var trolig derfor ikke synlig til stede. Men det er mulig å se at tanken rundt skade og risiko ble formet, gjennom synlige notiser i avisene om arbeidsskader og lignende. Vi flytter oss videre til 1927 når tålegrenser rundt skadelige stoffer blir innført. Dette er en periode preget av dårlig økonomi, gjeld og mangel på arbeidsplasser. I denne perioden finnes det heller ingen store funn, ettersom industrien var sårt trengt som hjelp til å bygge landet opp igjen etter første verdenskrig. Forandringene var fortsatt ikke synlige i de lokale mediene, utover at de dekket de lokale arbeidsulykkene eller eksplosjonene i nærområdet. Så kom andre verdenskrig, med nedleggelse av flere av de lokale avisene. Det lille som var å finne av avismateriale viste en avis-offentlighet som var kontrollert. Men utrolig nok tok avisene likevel opp noen miljøhendelser og konsekvenser for naturen i området.

Perioden fra 1912 til 1942 var ikke i tilsynelatende sammenheng med miljømilepælene jeg har brukt i oppgaven. Men i takt med dette så forandret samfunnet og offentlighetens forståelse rundt skade og risiko seg, det teknologiske nivået i samfunnet hadde utviklet seg og industrien hadde vært lenge nok i Norge til at man fysisk kunne merke utslippene i Grenland. I 1957 ble Romatraktaten stadfestet, forgjengeren til EU, og Norge var ikke en del av denne. Men avtalen var et politisk samarbeid som gjorde at grensene mellom land åpnet opp. Og denne kan tenkes å ha vært med på at man var mer åpen for internasjonale samarbeid. I årene rundt 1957 kan man se avisenes første tegn til interesse rundt miljøvern og forurensning. Den har derav ingen synlig effekt på Norge eller Grenland, men notiser om utslipp, skader eller direkte plager hos befolkningen ble nå rapportert. Utslippene ble nå synlige gjennom tåke, støy og lukt. Dette ble belyst i noen grad, men man hadde enda ikke kunnskap nok rundt dette til å gjøre noe med det. En annen faktor var arbeidernes og avisenes positive vinkling av industrien.

I perioden rundt 1972 fikk miljøvernstanken en oppblomstring, inspirert av FNs første miljøkonferanse i Stockholm. Årene rundt 1987 bærer preg av hendelser som kom til å prege internasjonalt miljør samarbeid. Avis-offentligheten endret seg drastisk i løpet av 20 til 30 år. «Grenland var en gang sterkt forurenset, nå er stedet sterkt rensset. – Men uten press fra de som bor her og myndighetene, hadde ikke forvandlingen funnet sted», hevder Leif Stige.⁴⁷⁶

6.3 STYRKER, SVAKHETER OG VIDERE FORSKNING

Masteroppgaven min har, som alle vitenskapelige arbeid og studier på dette nivået, både styrker og svakheter som jeg ønsker å gjøre leser oppmerksom på. Denne masteroppgaven mener jeg er som nybrottsarbeid å regne. Det er ikke tidligere gjort tilsvarende studier rundt avis-offentlighetens syn på og forståelse av miljøvern og forurensning, verken i Grenland eller Norge, som jeg vet om.

Ettersom oppgaven bygger på avis-materiale fra lokale aviser fra Telemark, som nå enten har blitt arkivert eller blitt borte med tiden, har det til tider vært vanskelig å finne relevant avis-materiale fra hele perioden, i større grad enn jeg forventet før jeg startet på denne oppgaven. Dette gjelder spesielt årene før 1950, ettersom krigen gjorde at flere aviser ble nedstengt i perioder, eller ikke bevart. Til tross for dette har det vært mulig å studere et vanskelig tema, nettopp fordi det har blitt historie. Gjennom å ha studert de ulike avisene i perioden – PD, TA og Varden – har jeg benyttet en vinkling av miljøhistorie som ikke tidligere har blitt studert.

En av svakhetene med oppgaven er at det ikke har vært mulig å presentere alle de de aktuelle dokumentene og artiklene. Oppgaven har blitt begrenset til 15 år intervaller på grunn av tidsrom og omfang, så det eksisterer fortsatt mye materiale fra periodene som jeg ikke har studert. Jeg har heller ikke brukt noe av industriens kilder og arkiver, ettersom dette ikke har noe med avis-offentligheten å gjøre. Det materialet kunne gitt et bredere spekter av informasjon. Jeg har heller ikke lagt vekt på én spesifikk type forurensning, ettersom fokuset var om avisene i det hele tatt skrev noe om miljøvern og

⁴⁷⁶ Telemark Avis, 2005.

forurensning. Derfor er ikke alle sidene av industrisamfunnet i Grenland dekket i denne oppgaven.

Jeg valgte et langt tidsspenn fra 1912 til 1987. Det å skulle romme 75 år i en masteroppgave har ført til at jeg har måtte konsentrere meg om de største endringene og trekkene, noe som har gått på bekostning av mindre endringer i samfunnet gjennom periodene. Om jeg skulle ha skrevet en mer detaljert oppgave med større omfang, ville det ha vært vanskelig innenfor masteroppgavens tidsrom og omfang.

Arkivmaterialet har vært begrenset, ettersom bare deler av de ulike avisene var å oppdrive i noen perioder av studien. Porsgrunn bibliotek hadde et komplett arkiv av PD gjennom hele perioden, imens for TA og Varden har jeg måtte lete i ulike arkiver for å finne et utvalg av artikler fra årene før 1950. For årene etter 1950 har jeg et mer fullverdig arkiv på disse avisene også. For å veie opp for lite primærkilder i perioden før 1950, har jeg forsøkt å supplere med andre kilder.

Jeg vil avslutningsvis få frem at jeg gjennom denne oppgaven har søkt å bidra til ny kunnskap rundt miljøhistorie, og hvordan aviser som aktører har endret sin tilnærming til miljøvern og forurensning gjennom 1900-tallet i Grenland. Oppgaven har hovedsakelig satt søkelyset på hvilke endringer som skjedde i perioden med tanke på holdninger og syn på miljøvern og forurensning, og hvordan avis-offentligheten har skrevet om dette. Videre har jeg prøvd å få frem hvilken betydning disse endringene hadde, ikke bare lokalt, men også nasjonalt og internasjonalt.

Bibliografi

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. 1999. *LO 100 år*. Oslo: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, 'Dagen i dag 16. desember 1957' brukt 09.05.21 fra <https://www.arbark.no/Kalender/Kal1216/kal.htm>

Arbeidsgruppen for miljøspørsmål, 1989. *Miljøvern og EFs indre marked*. Otto Falch A/S

Arbeidsretten 'Arbeidsrettens historie'. Hentet: 10.01.20
<https://www.arbeidsretten.no/historie>

Arbeidsretten 'Arbeidstvistloven'. Hentet 10.01.20:
<https://www.arbeidsretten.no/historie>

Asdal, 2011. *Politikkens – naturens politikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Beck, Ulrich. 1992. *Risk Society – towards a new modernity*. London: SAGA Publications

Beck, Ulrich (ed). 2014. *Ulrich Beck – Pioneer in Cosmopolitan Sociology and Risk Society*. Springer, Cham.

Berntsen, Bredo. 2013. 'Bredo Berntsen'. Hentet 12.10.20
<https://norla.no/nb/books/454-dead-as-a-dodo-and-other-stories-about-threatened-species.pdf>

Berntsen., Bredo & Håhvar., (red) Sigmund. 2015. 'Norske miljøkamper: hundre års historie og dagens frontlinjer'. Hentet 01.06.19 fra
https://naturvernforbundet.no/getfile.php/1392773-1453116216/Natur%20og%20Milj%C3%B8/Norske%20miljoekamper_e-bokversjon.pdf

Bjerke, Siri 1994. *Norge og EU i et sikkerhetsperspektiv*. Oslo: Det norske atlantehavskomite. Bonilla, Fernandez, Jemaiel, Mwebaza, Zhandayeva, 2004. 'An Environmental Law in Developing Countries – selected issues Vol II', *IUCN Environmental Policy and Law Paper No. 43. Vol II*. Cambridge: IUCN

Bryhn & Gram, 2021. 'Norsk Hydro' I Store Norske Leksikon på snl.no. Hentet 01.02.21 fra https://snl.no/Norsk_Hydro

Cambridge Dictionary, 'culturally', (accessed: 10.10.20)
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/culturally>

Carson, Rachel. 2000. *Silent spring*. Harmondsworth: Penguin Books.

Dahl, Oddvar 1987. *Vår felles framtid*. Tiden norsk forlag.

Dahlgren, Kennth & Næss, Hans Erik (red.) 2012. *Tanker om samfunn (196-212)*. Oslo: Universitetsforlag.

Dalland, Øystein. 2001. *Telemark – i lyset av vannet*. Landbruksforlaget.

Deadly Dreams, environmental humanities research project. Universitetet i Agder.

EPA, 'The origins of EPA.' Brukt 03.03.21 fra <https://www.epa.gov/history/origins-epa>

E24.no, 'Historien om Herøya: - et helt avgjørende tyngdepunkt.' Brukt 29.04.21 fra <https://e24.no/naeringsliv/i/VRnw8r/historien-om-heroeya-et-helt-avgjoerende-tyngdepunkt>

Fagerlund & Trondal, 2020. 'EUs historie' i Store Norske Leksikon på snl.no. Hentet 28.02.21 fra https://snl.no/EUs_historie

Flo, Idar, (red). 2010. *Norsk presses historie: 1.4 (1660-2010): B. 4: Norske aviser fra A til Å*. Oslo: Universitetsforlaget.

FN-sambandet. (15.01.19) 'Bærekraftig utvikling' Brukt 15.01.20 <https://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Baerekraftig-utvikling>

FN-Sambandet, 2020. 'Demokrati og medborgerskap'. Brukt 16.09.20, <https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter/demokrati-og-medborgerskap>

FN-sambandet. (17.06.2019) 'Montrealprotokollen' Brukt 16.01.20 <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Miljoe-og-klima/Montrealprotokollen>

Næringslivets hovedorganisasjon. 1989. *Forurensning og miljøvern*. Oslo: Næringslivets hovedorganisasjon.

Gjerull, Ole Andreas. 2007. *Fra miljøversting til miljøleder Norsk Hydros miljøstrategi 1985-1990*, Oslo: Universitetet i Oslo. Hentet 01.06.19 fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/23609/Fraxmiljoverstingtilxmi ljolederxnorskxhydroxmi ljostrategix1985-1990.pdf?sequence=1>

Gulbrandesen, Lars H. 2003. 'FNs konferansediplomati om miljø og utvikling: fra normdannelse til handlingsdannelse?', *Internasjonal politikk*, 61 (1) 2003: 3-28, ISSN 0020 – 577X

Hagelia, 1990. *Romatraktaten – en kortfattet presentasjon*. Oslo: Landbrukets utredningskontor

Hauff (ed), 1987. *Our common future*. Oxford: Oxford University Press.

Husum & Wergeland, (red) 1975. *Kampen mot helsefarlig arbeid – Handbok for arbeidere*. Forlaget Oktober A/S.

Hydro '1914: Krig og vanskelige veivalg', brukt 28.04.21 fra <https://www.hydro.com/no-NO/om-hydro/var-historie/1900-1917/1914-krig-og-vanskelige-veivalg/>

Idowu, Samuel & Louche, Celine, (ed) 2011. *Theory and Practice of Corporate Social Responsibility*. New York: Springer Heidelberg Dordrecht.

Jenssen, Valen, (red) 1995. *Brussel midt imot: folkeavstemningen om EU*. Oslo: Gyldendal.

Khalili, Nasrin. 2011. 'Theory and Concept of sustainability and sustainable development', in *Practical sustainability*. New York: Palgrave Macmillan.

Kildal, 1995. *Sluttrapport Miljøpakka – Grenland: 1988-1994*. Telemark: Fylkesmannen i Telemark, Miljøvern avdelingen.

Kjeldstadli, Knut. 1994. *Et splittet samfunn: 1905-35*. Aschehoug.

Lange, 2015. 'Verdenskrise og økonomiske omstillinger', Norgeshistorie.no. Hentet 09.03.21 fra <https://www.norgeshistorie.no/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/1609-verdenskrise-og-okonomisk-omstilling.html>

Larsen., Henning Even, (red) 1991. *Natur og miljøleksikon*. Oslo: Kunnskapsforlaget.

Lund, 1990. *Miljøforvaltning i støpeskjeen: evaluering av miljøforvaltningen i større industrikommuner*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning

Malvik, Håvard Vaggen. 1998. *Ozonlaget: en solskinnshistorie: om gjennomføringen av Montrealprotokollen i Norge*. Oslo: Framtiden i våre hender.

Meadows, Meadows, Randers og Behrens III, 1972. *The limits to growth*. Potomac Associates – Universe Books.

NHH, 'Flaks for oss'. Brukt 30.03.21 fra <https://www.nhh.no/nhh-bulletin/artikkelarkiv/eldre-saker/2014/oktober/flaks-for-oss/>

Nielsen, 2021. 'Ulrich Beck' i store norske leksikon på snl.no. Hentet 09.05.21 fra https://snl.no/Ulrich_Beck

Norderhaug, Magnar. 2002. *Miljøvernet i går, i dag og i morgen*. Trondheim: Tapir akademiske forlag.

Norgeshistorie.no. 'Hovedavtalen mellom LO og NHO'. Hentet 28.04.21 fra <https://www.norgeshistorie.no/kilder/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/K1623-hovedavtalen-mellom-LO-og-NHO.html>

Norgeshistorie.no, Benum. 'Velferdsordningene utvikles'. Hentet 28.04.21 fra <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/1944-velferdsordningene-utvikles.html>

NSD Forvaltningsdatabasen. 'Røykskaderådet'. Brukt 24.02.21 fra <https://www.nsd.no/polsys/data/forvaltning/enhet/2815/endringshistorie>

Nystad, Jaminon og Jakobsen (ed), 4/2008. 'En målsetning om økonomisk vekst forenlig med kravet om bærekraftig utvikling', i *MAGMA, Econas tidsskrift for økonomi og ledelse*. Brukt 07.10.20. <https://www.magma.no/er-maalsetningen-om-oekonomisk-vekst-forenlig-med-kravet-om-baerekraftig-utvikling>

Næringslivets hovedorganisasjon, 1989. *Forurensning og miljøvern*. Oslo: Næringslivets hovedorganisasjon.

Nøttestad, 2002. *SFT: Fra forkynner til forvalter: SFTs historie fram til 1994*. Statens forurensningstilsyn.

Ohman Nielsen, 2011. *Norge 1840-1914*. Aschehoug.

Ohman- Nielsen & Seines (2018) 'Poison to the Beasts: Changing Poisons and Poisoning in Campaigns to Kill Norwegian Birds and Mammals, 1845-1967' in *Environment and history*, Vol 25, number 3. White Horses Press ISSN: 0967-3407.25

Ohman Nielsen, 2020. Synthesising Scandinavia: The Introduction of Synthetic Pesticides to Scandinavian Gardens, 1945-1952. *HoST – Journal of History og Science and Technology*. ISSN: 1646-7752

Peet and Hartwick, 2009. *Theories of development – contentions, arguments, alternatives*. (2nd ed). New York: the Guildford Press

Petersen, Erling. 1950. 'Norsk arbeidsgiverforening: 1900-1950.' Oslo: Grøndahl & Sønn's Boktrykkeri.

Phinnemore, Warleight-Lack, (red) 2009. *Reflections on European Integration – 50 years of the treaty of Rome*. Hampshire: Palgrave Macmillian.

Radkau., Joachim. 2014. *The age of ecology*. Polity Press

Regjeringen (04.09.2018) 'Utviklingen av arbeidervernlovgivningen'. Hentet 10.01.20 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/arbeidsliv/arbeidsmiljo-og-sikkerhet/innsikt/arbeidsmiljolooven/utvikling-arbeidervernlovgivning/id448286/>

Regjeringen 'klima- og miljødepartementet', brukt 01.06.19 <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere-regjeringer-og-historie/ks/dep/miljoverndepartementet/id426283/>

Rome., Adam. 2010. 'the genius of earth day'. *Environmental history*, vol.15, no.2.

Rovde og Skobba (red). 2014. *Telemarks historie etter 1905*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Sagafos, Ole Johan. 2017. *Historier fra Herøya gjennom 90 år*. Skien: Bokbinderiet Johnsen as.

Schrumpf, Ellen. 2006. *Porsgrunns historie. Bind II. Byen ved elva. Porsgrunn, Porsgrunn kommune*.

Sejersted.. 'Norge i etterkrigstiden' fra store norske leksikon på snl.no. Hentet 21.01.21 fra [https://snl.no/Norge i etterkrigstiden](https://snl.no/Norge%20i%20etterkrigstiden)

Sejersted (red), 1982. *Vekst igjennom krise – studier i norsk teknologihistorie*. Oslo: Universitetsforlaget

Skeie, Jon. 2007. *Porsgrunns historie. Bind III. Storindustriens havneby*. Porsgrunn, Porsgrunn kommune.

Smeland, Halvor. 1990. *Forurensninger: miljøvern*. Oslo: Universitetsforlag.

Stige, Leif. 2005. *Langsomt ble Grenland renere*. Porsgrunn: Norgesforlaget.

Gram & Isaksen, 2020. 'Industri' i store norske leksikon på snl.no. Hentet 05.10.20 fra <https://snl.no/industri>

Store norske Leksikon på snl.no. 'offentlighet' hentet fra <https://snl.no/offentlig>

Store norske Leksikon på snl.no. 'Røykskaderådet' brukt 11.03.21 fra <https://snl.no/R%C3%B8ykskader%C3%A5det>

Store norske Leksikon på snl.no. 'Wall Street-krakket i 1929', brukt 09.03.21 fra [https://snl.no/Wall Street-krakket i 1929](https://snl.no/Wall%20Street-krakket%20i%201929)

Telemark Avisa, 2005. 'Grenlans renselse' brukt 12.11.20 fra <https://www.ta.no/pulsen/grenlands-renselse/s/1-111-1830224>

Thaulow, Halleraker, Andersen, 2021. 'Forurensning' i store norske leksikon på snl.no. Hentet 10.10.20 fra <https://snl.no/forurensning>

Thoresen. 'Nyliberalisme' fra store norske leksikon på snl.no. Brukt 31.03.21 fra <https://snl.no/nyliberalisme>

University at Buffalo, 'Adam Rome', brukt 09.11.20 fra <http://www.buffalo.edu/news/experts/adam-rome-faculty-expert-environmental-history-movement.html>

UIO, 'Fabrikktilsynsloven' brukt 03.03.21, Uio, 'Fabrikktilsynsloven' brukt 03.03.21
<https://www.norghistorie.no/kilder/industrialisering-og-demokrati/K1548-fabrikktilsynsloven.html>

UIO, 2015. 'NATO-medlemskap og blokkpolitikk.' Brukt 07.03.21 fra
<https://www.norghistorie.no/velferdsstat-og-vestvending/1814-NATO-medlemskap-og-blokkpolitikk.html>

UN, 'United Nations Conference on the Environment, 5-6 June, Stockholm', brukt 04.11.20, fra <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>

UN Environment Programme, 'Theory of change' brukt 04.11.20 fra
<https://www.unenvironment.org/about-un-environment/evaluation-office/our-evaluation-approach/theory-change>

UN, 'United Nations Conference on the Environment, 5-6 June 1972, Stockholm', brukt 04.11.20 <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>

Universitetet i Sørøst-Norge, 'Ellen Schrumpf', hentet 05.08.20 fra
<https://www.usn.no/om-usn/kontakt-oss/ansatte/ellen-schrumpf>

Utenriksdepartementet. 1993. *Traktat om opprettelsen av det Europeiske økonomiske felleskap: (Roma-traktaten) med endringer*. Oslo: Utenriksdepartementet.

Utenriksdepartementet, 2012. '1. Roma-traktaten blir til – EF.1 Brukt 08.01.21, fra
http://www.pdf-arkivet.no/eec/ud_orientering_01.pdf

Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, 1987. *Vår felles framtid*. Norsk utgave Tiden Norsk Forlag

Ward, Robin og Sörlin, 2018. *The Environment – a history of the idea*. John Hopkins University Press

VEDLEGG:

Arkiver benyttet til å studere PD, TA og Varden i perioden 1912-1989 er:
Nasjonalbiblioteket.
Porsgrunn bibliotek.
Notodden Historielag.

Vedlegg 1912:

PORSGRUNN DAGBLAD 1914 –17:

Avis/ publisert	Artikkel og innhold	relevans
PD: 5.12.1914	'Porsgrunds fremtid – havnen, industrien og banen'. <ul style="list-style-type: none">- Store muligheter i forhold til industri etablering i området.- Byen ligger godt til i forhold til anlegg av industri territorium.- Havner og tomter.	- Middels relevant.
Pd: 9.12.1914:	'gode utsigter for kraftselskapet – fra 800 til 2000 hk i første driftsaar.'	- Middels relevant. - Fokus på industrialisering og inntekt.
Pd: 12.12.1914:	'anlægget paa meenstad.' Syreplager. Mer arbeidsplasser.	- Middels relevant.
Pd: 23.12.1914	En lyn-trip til herre. En industri som arbeider tungt – tømmerprisene – et norsk ton 30kr fyrrere end et svensk. For mange fabrikker – Bamle fabrikkens utvidelse maa vente. 'luften syntes ikke riktig god paa Herre den dag jeg var der.' 'man kunde næsten tvile paa at man hadde en virksom sundhetskommision her. Luften fra cellulose fabrikk. Hadde man ikke denne lugten saa blev der ikke stort igjen av herre lød opplysningen. – de fleste	- Relevant. - Men fokus på den økonomiske siden og arbeid.

	mennesker i området knyttet til denne bedriften – så derfor må man bare tåle lukten.	
Pd: 8.01.1915	Langesundsfjordens kraftselskap – nye bedrifter under oppseiling. Utbygging.	<ul style="list-style-type: none"> - Lite relevant. - Industri, fokus på arbeid og penger.
Pd: 30.01.1915	Porcellænsfabriken utvidet og modernisert. <ul style="list-style-type: none"> - En av byens største severdigheter. - Utbygging og nye maskiner de siste årene. - Støyplager fra maskinene som knuser materialet. - Jobber med sanitære fremskritt i forhold til dette. - Øke produksjon med 50%. 	<ul style="list-style-type: none"> - Relevant.
Pd: 5.08.1916	Cementfabriken i dalen – de forberedende arbeider. 4-500 ved juletid. <ul style="list-style-type: none"> - Utvidelse. - Arbeid. 	<ul style="list-style-type: none"> - Middels relevant.
Pd: 10.08.1916	<ul style="list-style-type: none"> - Skiansfjordens kom. Kraftselskap. – 550 a 600,000 i aarlig kraftleie. - Stor fordel – økonomisk vinning. 	<ul style="list-style-type: none"> - Middels relevant.
Pd: 07.12.1916	<ul style="list-style-type: none"> - Industrien og landbruket – en uttalelse av statsminister Gunnar Knudsen. - Begge parter har interesse av hverandre. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lite relevant.

	<ul style="list-style-type: none"> - Mangel på arbeidere i landbruk, skyldes ikke bare industrien, men også intensiteten av arbeid som trengs for øyeblikket. - Disse har en felles interesse, så må jobbe sammen. 	
Pd: 18.08.1917	<ul style="list-style-type: none"> - Porsgrunns cementstøperis første betonskib gaar av stabelen. - Denne typen industri først blitt tatt opp i de siste årene. - Betydning for fartøy. 	<ul style="list-style-type: none"> - Økonomisk vinning. - Industrialisering. - Middels relevant.

Vedlegg 1927:

PORSGRUNN DAGBLAD 1925 – 1929:

Avis/publisert	Artikkel og innhold	relevans
PD: 09.01.1925	<p>Elektisitetens utnyttelse paa landsbygden.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Heldige forsøk med drivhus oppvarming. - Driftsingeniør Jacobsen ved akser elektricitetsverk og gartner Gabr. Paulsen uttaler seg for vaart blad. - Stor betydning. 	Lite relevant.
Pd: 02.02.1925	<p>La glomfjordkraften fruktbar gjøre Norges jord!</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nasjonal industrialisering. - Økonomisk vinning. - Arbeidsplasser. 	Relevant.
Fant ingenting i 1926		
Pd: 25.01.1927	Cementindustrien.	Lite relevant.

	<ul style="list-style-type: none"> - Har hat et vanskelig år. - Dårlig økonomisk. 	
Pd: 03.02.1927	<p>Cementindustrien og trustkontrollen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konkurransen med internasjonalt marked. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lite relevant.
Pd: 18 juli.1927	<p>Kampen om oljen: de store oljegruppers makt og deres innbyrdes styrkeforhold.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Olje har avløst kull som verdens kraft kilde. - Stor verdi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Middels relevant. - Økonomi.
Pd: 02.01.1928 s. 2	<p>Hydros nye anlegg.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fellesmøte i Porsgrund i dag. - Utvidelse. 	<ul style="list-style-type: none"> - Middels relevant.
Pd: 04.01.1928 s.2	<p>Herøya eller Larvik?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hydros avgjørelse faller sannsynligvis neste uke. - Ulike krav – økonomisk vinning. 	<ul style="list-style-type: none"> - Middels relevant.
Pd: 05.01.1928 s.2	<p>Omkring Hydros nyanlegg. Kan tunnelbanen gjennom st. Hansaasen til Herøya undgaaes? – man har også andre alternativer, deriblant en havnebane i tilknytning til bryggesporet. Larvik: den første begeistringen lagt seg.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Middelsrelevant.
Pd: 06.01.1928 s.2.	<p>Forhandlingene med Hydro fortsetter fremdeles. Hydro opprettholder sine krav til Larvik – også om betaling av fraktdifferansen fra Menstad til Larvik. Anbud.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Middels relevant. - Økonomisk.
Pd: 16.01.1928 s.2	<p>Hydros store anlegg paa Herøya. Henimot 1000 mann vil i alt faa arbeid i anleggstiden – arbeidet vil bli satt hurtig igang.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Middels relevant. - Økonomi.

	<ul style="list-style-type: none"> - Store beløp Porsgrunn kommune må ut med. - Hydro vil skape jobber. - Økonomisk vinning i det lange løpet. 	
Pd: 17.01.1928	Norsk Hydros produksjon. Salpeterfabrikk. Store anlegg. Stor betydning for kommunen.	- Middels relevant.
Pd: 18.01.1928	Herøya prosjekt – det eneste rette. Glede og fortjeneste i fremtiden.	-
Pd: 14.03.1928	Støien i industrien – dens skadelige virkninger. <ul style="list-style-type: none"> - Årsaken til ødelagte nerver og svekket hørsel, liksom ulykker, dårlig moral og lignende. - Urlimelig larm innen industrien. - Problemer med å fjerne støyen. 	- Relevant.
Pd: 03.01.1929	Eidanger salpeterfabriker. <ul style="list-style-type: none"> - Kommer i drift i år. 	- Lite relevant.
Pd: 04.01.1929 s.2	Kraftstasjonen paa Herøya. <ul style="list-style-type: none"> - Bygging ferdig – et stort anlegg. - Bygget for kullfyring. 	- Lite relevant.
Pd: 10.01.1929	Hydro. <ul style="list-style-type: none"> - Går et rykte om at Hydro vil fremskynde den planlagte utbyggingen av fabrikanleggene paa Herøya slik at man var ferdig med de nåværende anleggene. 	- Lite relevant.
Pd: 16.01.1929	Livet i Porsgrund! En oslo-journalists inntrykk. <ul style="list-style-type: none"> - 'en uvitende vil neppe synes at byen er noe forandret etter at Hydro 	- Middels relevant.

	<p>satte i gang med sine bygge arbeider, men for dem som kjenner Porsgrund som den lille livlige sjøfartsbyen vil det nye preg virke fremmedartet og snakker man litt med folk merker man straks at tankegangen har begynt aa ta en ny retning.’</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nye framtidsutsikter har dukket opp og talen dreier sig ikke lenger om seilskutenes spennende utferder, nei nu er det et større og ennu videre hav man legger ut paa, industrien. - Gullgruvementalitet – økonomisk. 	
Pd: 04.03.1929	<p>Hydro gaar til nye, store utvidelser.</p> <p>Produksjonen ved ammoniakfabrikken paa Notodden fordobles.</p> <p>Nyanlegget paa Herøya blir innstilt paa omlegning til produksjon av 100,000 tonn kalkammonium.</p> <p>En ny fabrikkavdeling paa Herøya til noen hundre tusen kroner.</p> <p>Gjødselstoffet blir nu fremstillet i hagleform – en ny tysk metode som stilles til Hydros disposisjon.</p>	- Økonomisk.
Pd: 15.03.1929	<p>Cementfabriken i dalen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Må betale havneavgift. 	- Økonomisk.
Pd: 24.09.1929	<p>Befaring av norsk Hydros bedrifter – for å finne grunnlag for lønssatsene i de nye avdelinger.</p>	- Økonomisk.

	<ul style="list-style-type: none"> - Forbundet krever høyere lønn i de nye avdelinger. 	
Pd: 24.09.1929	<p>Kalkesensdrift i Eidanger ved Porsgrund? – Hydro har planer.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ikke enda avgjort. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lite relevant.
Pd: 30.09.1929	<p>Ulykke paa Herøya – mistet benet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mann klemt mellom 2 vogner, må amputere bein. 	<ul style="list-style-type: none"> - Middels relevant.
Pd: 01.10.1929	<p>Kraft til Herøya – Notoddens bystyre behandlet i gaar Hydros konsensandragende. Overføre kraft til Herøya.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -
Pd: 14.10.1929	<p>Norsk Hydro – lønnsforhandlingene i Oslo tilendebragt.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Saken går til avstemning. 	<ul style="list-style-type: none"> - Økonomisk.
Pd: 17.10.1929	<p>Kraft til Herøya – Notodden deputasjonen i Oslo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lite relevant.
Pd: 14.11.1929	<p>Hydro har vel 4 millioner kroner i nettooverskudd for det siste driftsaar.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Året før var overskuddet 1,31 millioner. - Dette skyldes nybyggingen på Herøya. 	<ul style="list-style-type: none"> - Økonomisk. -
Pd: 16.12.1929	<p>En ulykke paa Herøya.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mann fikk noe over benet og ble særdeles skadet. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lite relevant.

TELEMARK ARBEIDERBLAD 1926 – 1928:

Avis/ publisert:	Artikkel og innhold:	Relevans:
23.11.1926. s.1	Vi har ikke råd – sier borgerskapet. - Vi har ikke råd til å komme de arbeidsløse til hjelp, - vi har i det hele tatt ikke råd til å arbeide, til å skape nye verdier! -	Relevant.
21.12.1926. s.1	4000 til de arbeidsledige. - Gjerpen herredstyre bevilget etter en lengre debatt est. 4000kr til utdeling før jul blant de arbeidsløse.	Middels relevant. Beskriver arbeidssituasjonen.
21.12.1926. s.2	Avdeling 14. (skiens papirfabrikk.) - Har behandlet stillingen til fagopposisjonen av 1926. - Saken skal behandles på ny.	- Lite relevant.
21.12.1926. s.3	5000 kr til de arbeidsledige i Solum. - Videre blev der bevilget 2000 kr som bidrag til vedhugst.	- Middels relevant.
23.12.1926. s.1	Den arbeidsløses jul. Notat på forholdene og at mange står uten å kunne feire jul pga økonomi.	- Middels, beskriver forholdene folk levde under.
28.12.1926. s.1	De kommunale lønninger på Notodden. - Der må nå en større reduksjoner til de høyeste lønnede.	Middels relevant, forholdene som eksisterer i perioden.
28.12.1926. s.2	De arbeidsløse i Drammen. - Søker drammens sparebank om bidrag til utvandring.	- Middels relevant.
28.12.1926. s.2-3	Ordning av biltrafikken i Vest-Telemark. Etter forslag av lensmann kjær har Fyresdal enst. Besluttet at henstilles til fylkets veivesen at foranstalte møte avholdt til regulering av biltrafikken i Vest-Telemark i 1927.	Middels relevant
30.12.1926. s.3	Skiens forskoler for metallarbeidere og smeder, snekkere og hjulmakere begynner nytt kurs 2. februar. - Kurset varer ca 3 mnd.	Middels relevant. Viser oppbygningen av samfunnet.

	<ul style="list-style-type: none"> - Skolen er gratis. Innskrivningspenger kr 2000. - 15 år eller eldre. - Stipend til trengende. 	
06.10.1928. s. 6	<p>Fagbevegelsen i Skiensfjorden står foran en oppgangsperiode.</p> <ul style="list-style-type: none"> - En levende organisasjonstrang overalt – stadig nye grupper av arbeidere vinnes for fagorganisering. - Medlemstall er betraktelig høyere n. 	Middels relevant.
09.10.1928. s.1	<p>De fagorganiserte arbeidere i skien drøfter spørsmål om arbeidsnedleggelse.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvis rettsakene mot arbeidere som støttet bygningsarbeiderne foresatt blir fremmet. 	Middels relevant.
09.10.1928. s.2	<p>Arbeiderbevegelsen i fremvekts i Lunde.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Utsiktene for kommunevalget er de beste sier partiavdeling ingens formann Thor hogga. 	Lite relevant.
16.10.1928. s.1	<p>Porsgrunnsarbeiderne og inntagelserne ved vannverkverket.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vannverkskomiteen i et eiendommelig lys. - Har ansvar for inntagelse av alle de utenbys arbeidere ved Porsgrunns nye vannverk. - Utbredt misnøye over forholdene. - Fortsatt mange arbeidsledige i porsgrunn. 	Middels relevant.
16.10.1928. s.3	<p>Hydros nyanlegg på Rjukan. 800 mann er i arbeid og arbeidet skrider hurtig frem.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hydros anlegg skrider frem med amerikansk fart, ikke bare på Herøya, men også på Rjukan. - Nytt elektronisk anlegg. 	<p>Relevant.</p> <p>Positiv holdninger til industri.</p>
17.10.1928. s.1	<p>Vil det tørre og kolde vær medføre driftsinnskrenkninger?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Møsvann har visstnok aldri hatt så lav vannstand senhøstes. Industrien bekymret. 	Relevant.
12.11.1928. s.1	<p>Ulykke ved klosterfossen. Fikk benet mellom to skjærstokker.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Risiko og skade. - Relevant.

	<ul style="list-style-type: none"> - Under losning av en kullbåt. - Ingen varig men av ulykken. 	
14.11.1928. s.1	1,9 million i korntrygd siste år. Fordelt på 84,000 gårdsbruk.	Lite relevant.
23.11.1928. s.2	Union co. Mot finansdepartementet. <ul style="list-style-type: none"> - Departementet dømt til å betale erstatning til spritfabrikken. - Medisin sprit. 	Middels relevant.

VARDEN 1931 – 1932:

Avis / publisert	Artikkel / innhold	relevans
Varden: 29.02.1931	Herøya arbeiderforening går med på innskrenking av arbeidstiden. <ul style="list-style-type: none"> - Rasjonering av arbeid. - For å ikke si opp for mange folk. - Bære preg av dårlige tider. - Porsgrunns metallurgiske as. - Arbeiderene bærer samfunnets byrder i disse tider. - Vil Hydro vise den samme viljen? 	<ul style="list-style-type: none"> - Økonomi. - Lite relevant. -
Varden: 04.03.1931	Hydro vil ikke gå inn på arbeidernes krav om rasjonering av arbeid.	<ul style="list-style-type: none"> - Økonomi. - Lite relevant.
Varden: 11.04.1932	Eksplosjon på Notodden salpeterfabrikk i går – flere hundre vindusruter sprang. <ul style="list-style-type: none"> - Ingen mennesker skadet. 	<ul style="list-style-type: none"> - Skade og risiko. - Middels relevant.
Varden: 25.04.1932	Hel stopp ved union bruk om 14 dage. Driftsstansen begrunnes med overfylte lagre, men man mener at den ikke vil bli lang.	<ul style="list-style-type: none"> - Lite relevant.

Vedlegg 1942:

PORSGRUNN DAGBLAD 1940 - 1944

Avis/tidspunkt:	Innhold:	Relevans:
PD: 3.05.1940 S. 2	'Olje i sjøen utenfor Langesund'. Sjøfugler døde som følger av olje i sjøen. Driver i land. Fiske også tiltatt.	- Middels relevant. - Notis på forholdene.
PD: 21.05.1940 S.1	'kystens problemer. Trafikken langs kysten – makrellfisket.' - Skip kan på grunn av forholdene bare gå om dagen, overlastede. - Vansker med å skaffe brensel til skipene. - Makrellfiske er vanskelig å drive pga krigsforholdene. - Mat verdien i fisken på lokalt nivå.	- Lite relevant.
PD: 23.05.1940 s. 1.	'den nye direktør i skiens fjordens kom. Kraftselskap er tiltrådt.' - Nye oppgaver for elektrisitetsforsyningen, krafttilførsel og forbruk, vannforhold og selskapets nye anleggsarbeider. - Kjøre alle anleggene på Østlandet sammen nå. - Vannforholdene ugunstige. - Magasinene fra høsten var greie.	- Fortsatt under utredning. - Finne løsninger på problemene og for å forbedre forholdene. - Lite relevant.
PD: 31.05.1940: s.1.	'muligheter for oversjøiske varebytte.' - Varebytte kan få betydning bl.a. for Norsk Hydros produkter. - Tilførsel som søkes.	- Økonomisk.
PD: 01.06.1940 S. 1	'Foreløpig halv drift ved dalen Portland – man skal begynne igjen mandag den 10 juni.' - Cementfabrikk. - Har vært mangel på kull.	- Industri og økonomi.
PD: 01.06.1940 S. 1	'full drift igjen ved Trosvik verksted – det er nok arbeide for tiden.'	- Økonomisk, industri.
PD: 20.06.1940: s. 2	'Hydros kraftoverføring i orden – arbeidet begynner straks.'	- Notis.
PD: 22.01.1941: s.1	'fredning av sjøfuglen – større områder i skjærgården som nasjonalparker?'	- Notis.

	- Jobbes for.	
PD: 15.02.1941. s. 2	'utendørs liv om vinteren.' - Når frosten binder jorden, er luften så ren og livgivende som på ingen annen årstid. - 'den frosende jorden binder alle urenheterne, føler vi riktig hvordan luften kvikker opp.'	- Notis.
PD: 17.02.1941: s.6	'en rotte-lov på trappen?' krigen mot rottene er tatt opp i flere og flere kommuner men forutsetningene for at den skal lykkes må være en ordentlig organisering. For å bli effektiv må det stå under offentlig kontroll.	- Notis. -
PD: 17.02.1941: s.6	'cellulose til smågris.' Når grisene holdes rene, vokser de fortere. Cellulose i små mengder.	- Notis.
PD: 04.03.1941. s.2	'union CO. I året som gikk.' Aarsmelding og regnskap – de nye moderniseringsplaner. - Vanskelig driftshold i 1940. - Teknologiske forandringer.	- Økonomi og industri.
PD: 06.03.1941. s. 3	'Herøya vel gjennom 10år.' Vann og kloakk, søppeltømming og skorsteinsfeiling, posthus og lægeførhold, busskjøring og badeplasser – er spørsmål som foreningen har arbeidet med. Da Hydros anlegg på Herøya kom i gang sommeren 1929 ble det etter hvert en omfattende byggevirkosmhet på og omkring Herøya. Var ikke få vansker i starten – vann og kloakk. Var bare noen gamle brønner her fra før – resulterte i stinkende pøler like inn mot husveggene.	- Mer oppsummering av hva de har fått til og valget enn hva som skjer nå. - Lite relevant. -
PD: 21.03.1941 s.2	' driftsutsikter for union CO – cellulosefabrikkene er i år fullt opptatt med produksjon av forcellulose.' - Beholdningene av råvarer og ferdigvarer har en verdi av over 10 millioner kroner – der er avsluttet en global kontrakt med Tyskland.	- Lite relevant.
PD: 17.04. 1941 s.1	'arbeidsulykke i Langesund' - Under arbeidet ved Langesunds mek. verksted i går var maskinist ole Olsen utsatt	- Notis. - Relevant. - Sikkerhet og helse.

	for det uhell å få en jernstang på 1200 kilo over sen ene foten.	
PD: 19.10.1942	'ulykke på Herøya – falt ned fra 8 meter.' - Elektronisk montør Sverre berg – falt på arbeidsanlegget.	- Notis. - Relevant. - Helse og sikkerhet.
PD: 25.11.1942 s.1	'falt ned fra 32 meters høgd på Herøya – havnet med bena først på betonggulvet og lever.' Arbeider på Herøya.	- Notis.
PD: 08.01.1943 s.1	'krigssituasjonen setter store krav til skogdriften.' - Arbeidshjelpen og transportspørsmålet – neste år må alle gjøre sin innsats for selvforsyning med brensel. - - små beholdninger.	- Mer økonomisk, krigsrettet.
PD: 11.01.1943 s.1	'brann i porsgrunn i dag – tjærepappfabrikken til Thorsen & Johannessen A.S, ødelagt av ild i dagmorges.'	- Notis.
PD: 26.01.1943 s.1	'Ulykke ved Dalen Portland.' Ung mann kom stygt til skade. - John odden, arbeidet i knuseriet med losing av gips, han var så uheldig å falle over transportbåndet. - Kom alvorlig til skade.	- Notis. - Relevant. - Sikkerhet og helse.
PD: 08.03.1943 S.1	'Kan måkene spre smitte? – en distriktsveterinær foreslår organisert masseutryddning.' - Måker økt aktualitet den siste tiden, fordi de viser seg å være en utmerket matreserve. - Men blir nå pekt på at måker kan være spredere av farlige smittsomme husdyrsykdommer, særlig munn og klovsyke.	- Middels relevant.
PD: 28.04.1944 S.3	'En rottelov på trappene.' - Det vil bli pålagt huseierne å sikre sine bygg mot invasjon av rotter. – husdyrholdet i byene har gitt rotene bedre livsbetingelser.	- Notis. - Middels relevant.

TELEMARKS AVISA 1939-1945:

Avis/publisert:	Artikkel/innhold:	Relevans:
11.01.1939. s.7	<p>Framlegget til nytt arbeidsprogram.</p> <ul style="list-style-type: none">- Det norske arbeidsparti politiske arbeid og kamp tar sikte på – i samarbeid med arbeidsfolkets faglige og økonomiske organisasjoner – å fremme og trygge det arbeidende folks interesser og gjennom demokratisk erobring av samfunnsmakten gjøre det mulig opp et sosialistisk samfunn.- Grunnlaget for ethvert samfunn er arbeidslivet, den produktive verdiskapning og økonomiske bæreevne, som betinger rekkevidden av sosiale og kulturelle reform- og framskrittsarbeid.- Ting de vil ha fokus på: industri og elektrisitets utbygning.- Industrireisning for å dekke behov som ikke blir tilfredsstillende dekket av nåværende industri.- Hjelp til finansiering og bedre organisering av håndverket og den mindre industri.	Middels relevant.
13.01.1939. s.1.	<p>212 millioner kr. Til arbeid.</p> <ul style="list-style-type: none">- Regjeringens største og viktigste arbeidsbudsjett hittil.- Ingen nye skatter eller avgifter – bortsett fra at restaurantskatten blir avløst av en skjenkeavgift for vin og brennevin.- Budsjettet tar som sikte på å bygge ut landet vårt og å sette folk i arbeid.	Middels relevant. Situasjonen Norge er under. Nasjonalt.
14.01.1939. s.2.	<p>Norsk næringsliv og dets problemer.</p> <ul style="list-style-type: none">- Hovednæringer: jordbruk, skogbruk, fiskeriene, hvalfangst,	Notis.

	bergverk, industri og skipsfart.	
21.10.1939. s.1.	Arbeiderne i den kjemiske industri drøfter stillingen. <ul style="list-style-type: none"> - 45 utsendinger holdt møte i Porsgrunn i går. - Møtet krever økede lønninger og oppfordrer medlemmene til å slå ring om fagorganisasjonen. - Få en sterk, solid og handlekraftig fagbevegelse. 	Middels relevant. Fagforeninger. Nasjonalt.
30.10.1939. s.1	Hydros nye metode vil skaffe oss aluminium nok til eksport. <ul style="list-style-type: none"> - Hydro i gang med gramstilling av aluminium-oksyd etter en metode som selskapet har uteksperimentert og som ligger i særdeles godt an for dets produksjon. - Stor betydning for vår aluminiumindustri. - Som råstoffer skal brukes norsk labrador. - Denne vil bli behandlet bl.a. med salpetersyre for å trykke ut innholdet av aluminium. - Derav framkommer oksydet, hvorav man igjen kan framstille aluminium i ren form. - Skulle metoden vise seg lønnsom, kan Norge ikke alene dekke sitt behov, men også eksporten. - Av bauxitt, som det nye produktet kan erstatte importerer Norge for over en million kroner i året. 	Relevant.
15.10.1940. s.1	Norsk Hydro har hat et godt år. <ul style="list-style-type: none"> - Inntektene har vært 13,64 – utgiftene 7,24 mill. Kr. - 6 % utbytte til de ordinære og 8 % til preferanseaksjene. - Selskapet har hat et godt år. 	Middels relevant.
18.10.1940. s.1.	Omlag 40,000 arbeidsløse i Norge i dag. <ul style="list-style-type: none"> - På samme tid i fjør var tallet 130,000. - I telemark er det 1624 arbeidsledige menn og 226 kvinner. 	Middels relevant.
20.10.1940. s.1.	Kommuneforbundet ber riksmeglingsmannen om å få felles avgjørelse for tariffene.	- Middels relevant. - Krig.

	- Bevilningen til medlemmer i krigsherjede strøk godkjent.	
23.10.1940. s.1.	To stygge arbeidsuhel ved Notodden Salpeterfabrikk.	Middels relevant. Skade og risiko.
26.10.1940. s.6.	<p>Quisling om fagorganisasjonen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Industri, jordbruk, skogbruk osv. representerer funksjoner i samfunnet som må organiseres i fellesinteresse for å skape en samlet innsats. - Vi har ingen interesse av å ødelegge fagorganisasjonen. - Vi har interesse av at den blir utbygd til å omfatte alle led i folket. - Vi vil ha en fagbevegelse som kan sikre arbeidets rettigheter. - Vi vil sikre et organisert samfunn, ikke tvangsorganisert, men i ordnet frihet og samarbeid. - Vi må overvinne kapitalismen og utbyttingen. 	Nasjonal samling. Tyskerne tar over Norge. Relevant.
29.10.1940. s.1.	<p>Cellulosefabrikkene arbeider godt.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Men mindre å gjøre for papirfabrikkene. - Til Tyskland og Norge. 	Middels relevant.
11.05.1945. s.1.	Avviklingen av Nazi styre har foregått helt knirkefritt.	

Vedlegg 1957:

PORSGRUNN DAGBLAD 1955-58:

Avis/dato:	Artikkel/innhold:	Relevans:
PD: 05.07.1955 S.1	<p>'Herre fabrikker legger om til kraft-papir.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kjøper ny maskin i England for 5 mill. kroner. - Ombygging og modernisering. - Mer stabil drift i fremtiden. 	<ul style="list-style-type: none"> - Modernisering, økonomi, industri. - Middels relevant.
PD: 12.07.1955 s.3	<p>'silda minker i sørlige del av Nordsjøen.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Et beklagelig faktum – skyldes det overfiske eller kan det være oppvarming av Arktis? 	<ul style="list-style-type: none"> - Notis.

	<ul style="list-style-type: none"> - Fangst avtar og fisken blir mindre. - Teorier blir utarbeidet. 	
PD: 20.07.1955: S.1	'Herre fabrikker herjet av voldsom brann i dag morges – ilden oppstod i papirlageret og bredte seg til store deler av fabrikkkanlegget – arbeidere på nattskift ble røykforgiftet – brannbilen fra porsgrunn kolliderte på herrebrua – brannskade for om lag 2 millioner kroner.'	<ul style="list-style-type: none"> - Relevant. - Skade og risiko.
PD: 21.07.1955: s.1	'skadene på herre fabrikker går opp i millionbeløp – arbeiderne overføres til andre bedrifter midlertidig – nå bør bedriften flyttes ned til frier.' - Industribrann.	<ul style="list-style-type: none"> - Relevant. - Skade og risiko.
PD: 27.07.1955. s.1	'skade for minst 2 millioner ved storbrann på borgestad-jordet i natt.' Bare ved Quenilds fabrikker ble verdier for 1 million ødelagt – Kristian Raflund mistet møbler for 3-400,000 kroner og Heistad fabrikker syltetøy og emballasje for omtrent samme beløp. Brannen begynte i en sagflis haug og skyltes trolige varmegang i en trommel. - Snakker om skadene og hvordan dette skjedde.	- Relevant, skade og risiko.
PD: 07.09.1955 S.1	'200 Japanske gruvearbeidere utsatt for radioaktiv stråling.' - Det gikk ut over de hvite blodlegemene – farlig å drikke vann fra en underjordisk elv.	<ul style="list-style-type: none"> - Middels relevant. - Viser endringer.
PD: 08.09.1955 s.1	'Norsk Hydro har hatt stort produksjonstap i Glomfjord.' Nå går produksjonen normalt. Tap på ca 3-4000 tonn ammoniakk på grunn av vannmangel og redusert drift i vår.	<ul style="list-style-type: none"> - Notis. - Industri, økonomi.
PD: 02.10.1956 S.2	'Stortrafikk ved Hydro – 45 båter på havna torsdag.' - Rene storbyhavna ved Hydro sier tollbetjent. - De fleste kommer for å laste salpeter.	- Notis.
PD: 03.10.1956. S. 3	'Industrien krever 45 meter høy Breviksbru.' - Kommentarer fra flere industrier. - Ingen ting bestemt.	- Notis.
PD: 9.10.1956 s.3	'Gjerpen vil kreve septiktanker for alle klosettavløp.'	- Middels relevant.

	<ul style="list-style-type: none"> - Unntak gjøres bare for kloakker som renner ut i skiens elv – vedtaket vil bli meget kostbart for de som skal bygge hus. 	
PD: 11.10.1956 s.1	<p>'optimisme for jernbanen i Porsgrunn etter vellykket befarings i går.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - I første omgang blir trolig planovergangene i kjølnes gata flyttet og undergangen bygget i Grenmars gata. 	<ul style="list-style-type: none"> - Modernisering.
PD: 11.10.1956 s.1	'ny Hydro by reiser seg på flåtten – ny type blokkbygg under oppførelse.'	<ul style="list-style-type: none"> - Notis. - Bedre levekår, modernisering.
PD: 15.10.1956 S.2	<p>'Ekstraordinært landsmøte for papir krever fagforeningene i Telemark.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Avd 17. Union forlanger at tillitsmennene skal gå og vil ha nye lønnsforhandlinger. 	Lite relevant.
PD: 03.11.1956 s.1	<p>'oljeraffineri i Sør-Norge? Et prosjekt på nesten 250 mill. Kroner.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Behandling i regjeringen i nærmeste fremtid. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lite relevant. - Modernisering, industri, økonomi.
PD: 27.11.1956 S.2	<p>'Kvelstoff-produksjonen i glomgjord økes med 10,000 tonn når sundfjordvassdraget blir bygget ut – Hydro får trolig halvparten av kraften ved utbygging.'</p> <p>Omkostninger på 50 millioner kroner.</p> <p>Foreløpige planer.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Notis. - Modernisering. - Økonomi.
PD: 05.12.1956 S.1	<p>'Ny stor papirfabrikk ved frier i drift til høsten.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Herre fabrikker må utvide arbeidsstokken – ingen rettsak med fellesfløtningen. - Ny utvidelser. Mer arbeidskraft og arbeid. 	<ul style="list-style-type: none"> - Middels relevant. - Økonomi, industri, modernisering.
PD: 03.03.1957 s.1	'atomkraft gjennom kabel kragerø-Jylland?' elektrisk kabel 120km lang til 50 mill kr planlegges lagt på 5-600 meters dyp.	<ul style="list-style-type: none"> - Notis.
Pd: 09.04.1957: s.1	'union eksporterte for 107 mill kroner i 1956 – konsernet har nå 2167 ansatte – markedssituasjonen god, heter det i selskapets beretning.'	<ul style="list-style-type: none"> - Økonomisk vekst, industri, arbeid. - Middels relevant.
PD: 16.04.1957 S.1	'Kranselag på unions nye papirfabrikk i skien – avisapirmaskinen er 100 meter lang og lager 5 meter bredt papir.'	<ul style="list-style-type: none"> - Økonomisk, industri.

	Norges største.	
PD: 28.05.1957 s. 2	'Snekker i livsfare etter ulykke i unions nybygg – fikk planke i hodet – opererte på rikshospitalet.'	- Notis. - Middels relevant.
PD: 29.05.1957 S.1	'Hydro-program på 330 millioner i løpet av 6 år.' - Betydelige beløp til kraftutbygging i Røldal, Suldal – karbidfabrikken på Herøya ferdig neste år. - Moderniserings og utvidelsesarbeid.	- Middels relevant. - Modernisering. - Økonomi.
PD: 01.07.1958 s.1	'Hydro har avsluttet nedbørs-eksperimentene – men vil fortsette antagelig til vinteren igjen.' - Eksperimentalt stadium.	- Lite relevant?
PD: 07.07.1958 S.1	'10-12 arbeidere sies opp ved herre fabrikker – mulig produksjonen blir ytterligere nedsatt.'	- Økonomi.
PD.6.08.1958 S.2	'Union drøfter nye utbyggingsplaner – ekstraordinær generalforsamling sist august.' Kraftutbygging.	- Industri, økonomi.
PD: 14.08.1958 S.1	'refinansiering og ny ledelse ved herre fabrikker.' Kreditorene går inn som aksjonærer – Bamle garanterer for 500,000 kr. Store økonomiske vansker. For å redde fabrikken.	- Økonomi, industri.
PD: 17.09.1958 S.1	'Saltsyreovn eksploderte på Herøya i går kveld – skienmann fikk skader i ansiktet.'	- Middels relevant. - Skade og risiko.
PD: 24.09.1958 S.2	'Produksjonen ned til det halve ved metallurgen – dårlig marked med dumpingpriser.' - Innskrenkninger.	- Økonomi, industri.

TELEMARK ARBEIDERBLAD 1955 – 1957:

Avis/ publisert	Artikkel og innhold:	Relevans:
TA: 01.04.1955. s.1.	<p>‘Med god arbeidsinnsats og samhold står vi på trygg grunn’.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Men en må tenke seg om to ganger før en setter nye tiltak i gang, sier direktør Michelet i Union Co. - God etterspørsel etter produkter. <ul style="list-style-type: none"> - Økte priser. - Gjenoppbyggingsarbeid i gang. 	- Middels
19.04.1955. s.1.	<p>25-30.000 telemarkinger inn i nye leiligheter etter krigen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bra økonomisk framgang i de fleste kommuner, men telemark er på sisteplass blant 10 aust- og sørlandsfylker når det gjeld skattegong. 	Middels. Modernisering og oppbygning etter krigen.
20.04.1955. s.1-2	<p>Union må regne med skjerpet konkurranse i året som kommer. Men foreløpig har konsernet nok med å skaffe papir til sine kunder.</p>	Middels relevant. Industri, økonomi.
22.04. 1955. s.2-3	<p>Langesund har arbeidskraft og industritomter. Byen vil gå energisk inn for å skaffe mer industri og flere av landets ledende industriforetakender er allerede kontaktet.</p>	- Middels, industri, økonomi, modernisering.
23.04.1955. s.1	<p>Det koster Brevik 300.0000 kroner å få bedre vannforhold. Arbeidet med ledningen fra Stathelle til stokkevannet ferdig i juni i år.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bedre drikkevann. 	Notis.
12.05.1955. s.1	<p>Truende råstoffmangel preget Union Co. s stilling i dag. Men selskapet står sterkt og har stadig planer om videre utbygning. Stor betydning i næringslivet i skien og kommunene rundt.</p>	Middels relevant.
04.01.1956. s.1-2	<p>Bra med grønnsaker og poteter i fylket ennå.</p>	Lite relevant. Økonomisk
06.01.1956. s.1	<p>Union forbereder reising av ny stor papirfabrikk i skien. En del bolighus på klosterøya må rives og eller må det skaffes dekning for økt boligbehov.</p>	Middels relevant. Økonomisk, modernisering, industri.
06.01.1956. s.1	<p>Storbritannia er lammet av uhyggelig tåketeppe. Folk går rundt med masker for ansiktet – og ovner bør ikke brukes. ‘smog’- en blanding av tåke og røyk – har lammet all ferdsel i landet.</p>	Relevant.

06.01.1956. s.1	Tett tåke her også men trafikken har gått – om enn smått. <ul style="list-style-type: none"> - Værtypen ustabil og kan slå om på et blunk. - ‘tåken har ligget tjukk over de nedre distrikter i over et døgn. Den har skapt vansker for trafikken både til sjøs og til lands.’ 	Relevant.
09.10.1956. s.4	Smog – en helsemessig fare i USAs storbyer. <ul style="list-style-type: none"> - Røyk og bileksos holder ofte siktbarheten i Los Angeles under 200 meter. - ‘smog’ er betegnelsen på et av de mest fremtredende problemer for flere av verdens storbyer i dag, kanskje særlig i USA og England. - Smog er en blanding av tåke og industri røyk. 	Relevant. Notis.
15.10.1957. s 5.	Atomkraftverk ga fra seg radioaktiv røyk – og melken fra distriktet ble radioaktiv. London: teknisk feil – utslipp.	Middels relevant.

VARDEEN 1955 – 57:

Avis/publisert:	Artikkel og innhold:	Relevans:
08.10.1955. s.1.	Union håper stadig å få samvirkeanlegget i gang i oktober måned. <ul style="list-style-type: none"> - Forsinkelser av forskjellig utstyr. 	Middels relevant.
08.10.1955. s.1.	Neste høst kan vi på et kvarter dra opp til Gaustatoppen med tunnelbane. Nato sper på med 6-7 mill kroner til utbygging av jernbane og stasjon.	Middel relevant. Modernisering, økonomi.
01.08.1956. s.1.	Stagnasjon truer fjellbygden i Telemark. <ul style="list-style-type: none"> - Tiden er inne for å tilføre bygdene mer industri ... - Fjellbygdene har ikke makt til å følge med i utviklingen i de siste årene, og bygdene preges av stagnasjon og tilbakegang. 	Middels relevant.
02.10.1956. s.1.	Union går til nye utvidelser – kraft sikret i klosterfossen. <ul style="list-style-type: none"> - Planer om enda en ny stor papirfabrikk. 	Relevant. Modernisering Gjenoppbygning Industri.
03.10.1956. s.1.	Skader for 50,000 kr ved brann på Stathelle i går.	Relevant. Skade og risiko

	<ul style="list-style-type: none"> - Bunes Kalkfjells kompressor- og lagerhus på Stathelle brant ned til grunne. - Brannen var av eksplosjonsartet karakter, årsaken var at en sikkerhetsventil i lufttanken eksploderte og brannen fikk god næring av to oljefat på tilsammen 150 liter sprang i luften. 	
10.10.1956. s.1	<p>Tariffavtalen ugyldig hevder styret i Avd 17. (union)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Avstemning det siste tariff forslaget. - Avstemningen har foregått i uriktig måte, og man anser forslaget for å være forkaster. 	Middels relevant. Arbeidsorganisasjoner.
11.10.1956. s.1.	<p>Jernbanespørsmålene i Porsgrunn nærmere sin løsning.</p> <ul style="list-style-type: none"> - I første omgang ny undergang i Grenmars gate – og havnesporet som gate. - Positiv jernbanebefaring i Porsgrunn. 	Middels relevant. Modernisering.
15.10.1956. s.1.	<p>Avdeling 17 union krever at det tas opp nye lønnsforhandlinger i papir.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mener tillitsmennene i forbundet er kompromittert. - Industriarbeidergruppen går inn for ekstraordinært landsmøte. 	Middels relevant. Arbeidsorganisering. Industri.
17.10.1956. s.1-2	<p>Kan kunstig regn føre større nedbørmengder til kraftmagasinene våre?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Norsk Hydro står bak eksperimenter med kunstig nedbør. - Vi foretok en del prøver i fjor vinter og kan si så meget at det kontrollapparatet vi har satt igang for å registrere eventuelle virkninger, virker meget bra forteller professor Høyland til Varden 	Relevant.
18.10.1956. s.1	<p>Arbeider drept ved arbeidsulykke i Dalens Portlands kalkutbrudd ved Bjørntvedt.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Drept ved en ulykke under arbeid. - Han hadde som oppgave å passe beltet som fører 	Relevant Skade og risiko.

	<p>stenen fra knuseren til siloen innerst i bruddet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kommet inn under det store beltet og han ble drept på stedet. 	
05.12.1956. s.1	Den nye fabrikken på Herre under tak før påske.	Notis. Middels relevant. Industri og modernisering.
06.12.1956. s.1	Norsk Hydro hadde 13 millioner i netto overskudd siste budsjettår. <ul style="list-style-type: none"> - Driftsoverskuddet redusert med over 40 millioner sammenlignet med forrige budsjettår – vannmangelen var årsaken. 	Middels relevant Industri Modernisering.
01.02.1957. s.1.	Snart på tide å øke boligbyggingen – vi bør bygge 30 000 leiligheter om året mener boligdirektøren.	Middels relevant. Modernisering. Nasjonalt.
04.02.1957. s.3	Norsk industrielt atomenergiselskap skal stiftet i nær fremtid. <ul style="list-style-type: none"> - Et norsk industrielt atomenergiselskap kan ventes stiftet i nær fremtid. - Noratom A.S, tar sikte på å gi norsk industri innpass på atomenergimarkedet ved en samlet presentasjon av komponenter til reaktorer eller andre atomenergianlegg. 	Relevant. Atomkraftverk Modernisering. Industri.
13.02.1957. s.2.	Vel 4,5 millioner lånt til Porsgrunn Vannverk. <ul style="list-style-type: none"> - Gjeldfritt om ti år og da vil det gi en halv mill. I overskudd. 	Middel relevant. Modernisering. Oppbygning av samfunnet.
16.02.1957. s.1.	Porsgrunnsbroen åpnes 14. juli. <ul style="list-style-type: none"> - Finansieringen overskredet med 400. 000 kroner. - Men arbeidet har gått etter planen. 	Middels relevant.
14.10.1957. s.1	Verdig innvielse av prektig bro – Porsgrunnsbroen har gjort Norge større sa samferdselsminister Varmann. <ul style="list-style-type: none"> - Enorm interesse for det nye bindeleddet mellom de to bydeler. 	Middelsrelevant. Modernisering.
24.10.1957. s.1	Kobber-tyverier i stor stil på Herøya. <ul style="list-style-type: none"> - To arbeidere på E.S. stjal hele billass. 	Lite relevant
26.10.1957. s.1.	Sjøppl og avfall omdannes til matjord. Jordfabrikk i nedre Telemark med investering av ca 1 million kroner.	Middel relevant.

	<ul style="list-style-type: none"> - Dansker har skapt en jordfabrikk som i løpet av 3 til 5 dager omdanner 25 tonn søppel til nesten like meget matjord. - Jobbes med å skaffe et slikt anlegg til distriktet. 	
28.10.1957. s.1.	Norsk jordbruk taper 81 mill kr årlig pga arbeidsulykker. -	Relevant Skade og risiko Notis.
14.10.1957. s.1.	Ingen stemplings-ordning! – sier Union-arbeiderne. <ul style="list-style-type: none"> - Konflikt under oppseiling? - Direktør Michelet forhandlet med fagforeningslederne i Skien i går. - Vakt motstand blant arbeiderne – imot stemplingen. - Oversendt til LO og arbeidsgiverforeningen. 	Middels relevant Arbeidsorganisering.
22.10.1957. s.1.	Sannidal-mann drept ved arbeidsulykke i Kragerø. arbeidsulykke i den nye meieribyggjet i Kragerø.	Middels relevant Skade og risiko
23.10.1957. s.1	Hydros lønssystem blir justert-læringsplan for håndverksarbeidere innføres. <ul style="list-style-type: none"> - Lykkes å justere de forholdene som man mente var mest åpenbart skjeve i det nye lønssystemet. 	Relevant
08.02.1958. s.1	Unions nye papirmaskin kan dekke hele Norges behov for avisepapir – og bruker like mye elektrisitet som hele Skien. <ul style="list-style-type: none"> - 100 mann med i innspurten på anlegget, den ferdige maskinen skal drives av 5 mann. 	Middels relevant. Industri

Vedlegg 1972:

PORSGRUNN DAGBLAD 1969 – 73:

<p>Pd: 22.november.1969 s. 1+12.</p>	<p>'endringer i ledelsen på ES: bjøtveit sjef for miljøvern-saker.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Siv. Ingeniør Ragnv. Hage sjef for plasten. - Hydro oppretter en egen seksjon for miljøvern i Oslo og det er tydelig at konsernet vil ta disse sakene alvorlig. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nasjonalt + lokalt. - Miljøtiltak + vern. - Relevant.
<p>Pd: 24.oktober.1969: s. 1+7.</p>	<p>'han kontrollerer grenlands-lufta'.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leif stige, kontrollaboratoriet for luftforurensning. - Første rapport kommer før nyttår. - Intervju: - 'er vi i ferd med å puste oss til døde?' - nei, men ennå ikke nok materiale til å trekke en helt sikker konklusjon. - Foreløpige tall peker mot at svoveldioksiner i luften er relativt lave. - Men dannes sammen med ammoniakk = røykteppet som henger over distriktet. - Her ligger hovedproblemet. - Grenlandsområdet kan sammenlignes med ruhr-distriktet. 	<ul style="list-style-type: none"> - Svært relevant. - Lokalt. - Viser holdninger til avis, bedrift, allmenheten. - Miljøvern, tiltak og politikk. - Enderinger.
<p>Pd: 25.oktober.1969 s.1</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 'bort fra røyken'. <p>Åfoss i Solum, nytt boligbyggområdet folk flytter til for å komme bort fra røyken i skien/Porsgrunns området.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Notis. - Middels relevant.
<p>Pd: 29.oktober.1969: s. 1+4</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 'Hydro får egen miljøvernseksjon som den første bedriften i landet.' - Vil satse sterkere på å takle forurensningsproblemene. - Vil holde øye med alle former for utslipp fra våre fabrikker, enten de skjer i luft, vassdrag eller i sjøen. - Miljøvernseksjonen skal komme med råd og anvisninger for bedriftsledelsen og 	<ul style="list-style-type: none"> - Lokalt. - Miljø, miljøvern, tiltak. - Relevant.

	<p>samtidig foreta økonomiske beregninger over kostnader ved ulike tiltak.</p>	
<p>d: 11.november.1969 s. 1+4</p>	<p>'ukjente virkninger av grenlands-gassene: ingen ekspertise til å ta fatt på alvorlige problem'.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fylkeslegen vil sende biologer til utlandet for utdannelse. 	<ul style="list-style-type: none"> - Middels relevant.
<p>Pd: 17 februar.1970: s.1</p>	<ul style="list-style-type: none"> - luft i Grenland forpestes: 'men Herøya-fabrikken er ikke kilden' sier direktør Bjørgum: - Avviser helse faren og at Hydro har noe med det å gjøre. 	<ul style="list-style-type: none"> - Viser til holdninger og forståelse som eksisterer i forhold til miljø og vern. - Middelsrelevant.
<p>Pd: 2.juli.1970 s. 1</p>	<p>'nå skal Frierfjorden granskes! Etter initiativ fra utbyggingsavdelingen.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Undersøke forholdene i Frierfjorden, vannforskning. - Ikke nok kunnskap om hvor sterk grad fjorden er forurenset. 	<ul style="list-style-type: none"> - Forurensning, naturvern, miljøverntiltak. - Relevant. - Forskning.
<p>Pd: 14.juli.1970 s.1+4.</p>	<p>'skadene på skogen skyldes røyken'. Herøya-tilfellene levner ikke tvil, sier spesialisten.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Helt opplagt at det er røykskader – skadene er sterkere enn de vi finner andre steder hvor det er industri sier forstkandidat Rickard Horntvedt. - Tror Hydro bidrar mest til dette, men også anen industri. - Finner ikke noe tilsvarende tilfelle andre steder i landet. 	<ul style="list-style-type: none"> - Relevant. - Ser konsekvensene av forurensningen. - Spesialisters uttalelse. - Skade og risiko.
<p>Pd: 21.august.1970: s. 1+3.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 'folk forgiftes av es-gasser?' - sterkt innlegg av porsgrunnsmann blir imøtegått av bedriftsledelsen. - Rolf Wergeland spør om hvor store mengder giftige gasser norsk Hydro har fått konsesjon på å slippe ut. - Han hevder at folk som bor i nærheten av es til daglig er mer eller mindre 	<ul style="list-style-type: none"> - Offentligheten. - Leser som stiller spørsmål til forurensningen og utslipp. - Viser holdninger og syn på dette. - Relevant.

	bevisstløse på grunn av gassforgiftninger.	
Pd: 27.august.1970 s.1	<ul style="list-style-type: none"> - 'mot slutten på telemarks-ørret?' - surhetsgraden i vannet så høy at den ikke er registrerbar. - Vannet blir surere pga svoveldioksid-innholdet i nedbøren. - Driver kontroll målinger hver uke og etter nedbør. 	<ul style="list-style-type: none"> - Målinger, forskning. - Middelsrelevant. - Konsekvensene av forurensningen.
Pd: 27. Oktober.1970 s.1	<ul style="list-style-type: none"> - 'alt liv dør ut i Frierfjorden: død og sårbar fisk over alt.' - Utrolig at ekspertene kan benekte forurensning, sier erfaren arøya-fisker. 	<ul style="list-style-type: none"> - Offentligheten. - Leser som uttaler seg. - Relevant. - Synlige konsekvenser.
Pd: 12.november.1970 s. 1+4.	<ul style="list-style-type: none"> - 'deler av eidangerhalvøya ubeboelig.' - Undersøkelser av den gule røyken fra es ser ut til å bekrefte observasjoner. - Leif stige: - Kan bekrefte at enkelte steder ikke egner seg for boligbebyggelse – tett røyk. 	<ul style="list-style-type: none"> - Relevant. - Miljø og utslipp. - Hvordan dette påvirker befolkningen. - Forskning og målinger.
Pd: 24.april. 1971: s.1	<ul style="list-style-type: none"> - 'tåler vi mer svoveldioksid over porsgrunn?' - folks tålmodighet satt på en hard prøve, mener menigmann. - Hydro søker om utvidelse av magnesiumproduksjonen. - Skal vi tåle mer? 	<ul style="list-style-type: none"> - Relevant. - Stiller spørsmål ved utslippene og hvordan befolkningen føler og tenker rundt dette.
Pd: 27.april. 1971 s. 12	<ul style="list-style-type: none"> - 'eidangerfjorden uegnet til bading.' - Forurensningsgraden må ned, mener friluft utvalget. - Økende forurensningsgrad – må reduserer i forhold til i dag for at fjorden skal kunne benyttes. 	<ul style="list-style-type: none"> - Relevant. - Ser forurensningens konsekvenser og stiller krav til reduisering.
Pd: 3.mai.1971: s.1	<ul style="list-style-type: none"> - 'kvikksølvmengden i fisk fra sjøområdene har ikke tiltatt.' - Resultater fra undersøkelser av fisk fra vassdrag, elv, sjø i fra i fjor høst – analysert ved instituttet for næringsmiddelhygiene. 	<ul style="list-style-type: none"> - Undersøkelser, forskning. - Resultatet viser lite nedgang. - Middelsrelevant.

	<ul style="list-style-type: none"> - Prøvene viser at kvikksølvforurensningen viser en liten nedgang. 	
<p>Pd: 5 april.1972 s. 15</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 'nytt syretårn med stor effekt på Herøya' - utviklingen av gjødsel behovet har i den senere tid gått i retningen av mer fullgjødsel og mindre kalksalpeter – dette krever en sterkere salpetersyre. - Trenger nye og større fabrikker. - Skal være av slik kvalitet at utslippet av nitrogengass til atmosfæren kunne reduseres vesentlig. - Mindre utslipp. 	<ul style="list-style-type: none"> - Relevant. - Utbygning av industri, men fokus på mindre utslipp.
<p>Pd: 10.april.1972 s.1</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 'optimisme på industriforbundets seminar: forurensningene i Grenland kan løses i løpet av 10 år'. - Avhengig av statelig medvirkning og internasjonale avtaler. - Lokale problemer under kontroll og kan ventes å bli mindre. - Intensjonalt samarbeid nødvendig. 	<ul style="list-style-type: none"> - Relevant. - Fokus på forurensning og hvordan dette kan løses.
<p>Pd: 14.april.1972 s. 28</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 'ny Hydro søknad om utslipp: 50 kilo svovelsyre pr time ut i frier.' - Stoffet vil ikke gjøre skade – nøytraliseres fordi det er overskudd av alkaliske stoffer. 	<ul style="list-style-type: none"> - Middels relevant. - Forklarer bort utslippene.
<p>Pd. 6.juli.1972 s.12</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 'Hydro med ny søknad om vannforurensninger: vil prioritere fjerningen av kvikksølv i Frierfjorden.' - Ny lov om vannforurensning – Hydro ny søknad om fortsatt tillatelse til å slippe ut de avfallsstoffene som bedriften i dag skiller ut i frier og gynneklevfjorden. - Vil begrense utslippene, nytt anlegg, nye tiltak for begrensninger. 	<ul style="list-style-type: none"> - Relevant. - Viser tiltak bedriften må gjennomføre i forhold til ny lovgivning. - Miljørettet.

<p>Pd: 6.juli.1972 s. 24</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ” drittluft” på Herøya i formiddag’. - Luktet gammel utedo – lukten kom fra porsgrunn fabrikker. - Svovelvannstoff skal være uheldig sluppet ut. 	<ul style="list-style-type: none"> - Notis. - Kommentar på lukt. - Lite relevant.
<p>Pd: 7.juli.1972. s. 24</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ’neste vår minsker røykplagen fra porsgrunn fabrikker: men akkurat nå er det trivsels-ødeleggende, sier direktør Bjørgum.’ - Beklager røykplagene. - Lukt og sikten er dårlig. - Trivsels ødeleggende. - Fra neste vår vil fabrikkene redusere utslipp av nitrose gasser til 2/3 av det det er i dag. - Prøver stadig å gjøre mer fremskritt. - Bedring vil det bli, men fjerning av alle former for utslipp i luft kan jeg ikke love. 	<ul style="list-style-type: none"> - Middelsrelevant. - Lukt, sikt, røyk – konsekvenser av utslipp. - Hvordan dette påvirker offentligheten. - Hva fabrikkene vil gjøre med dette.
<p>Pd: 12.januar.1973 s. 1+13</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ’miljøforbedringer ved pf.: kvikksølvutslipp betydelig redusert.’ - Fabrikkene har i disse dager tatt i bruk 2 nye tiltak for miljøforbedringer. - 1. I klorfabrikken – fundafilter som gir med effektiv renseprosess av natronlut for kvikksølv. - Anlegget kostet ca. 1 mill – vil kunne redusere utslippet av kvikksølv ned til 1/10. - Annet er kutt i svovelutslippet. 	<ul style="list-style-type: none"> - Miljøforbedrings tiltak ved fabrikkene. - Middels relevant.
<p>Pd: 3 februar.1973: s.1 + 8</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ’nytt fra kontrollaboratoriet i Grenland: renere luft’. - Utrolig med sant: grenlandslufta er blitt bedre! - Overføringen av so₂ fra luft til vann ingen fare for Frierfjorden sier havforsker Karsten palmork. - Luftforurensningen avtatt de siste årene. Skogskadene stoppet opp. - Ikke fastslått hva som er årsakene til denne positive utviklingen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Positiv utvikling – renere luft. - Forurensning avtatt. - Forskning, målinger. - Middels relevant.

<p>Pd: 5 februar.1973: s.1+14.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 'anlegg til 40 millioner på Herøya settes i gang: vil gi oss renere luft.' - Pf redusert utslipp av svoveldioksid og nitrogenoksyd og også ammoniakk, men det er grunn til å tro at det er de to først nevnte reduksjonene som har hatt størst betydning. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tiltak for å redusere utslipp.
<p>Pd: 6 februar.1973: s. 2.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 'miljøvern og dobbeltmoral.' - Grenland og forurensning synonyme begreper. - Industri = forurensning, før gjort lite for å gjøre noe med dette. - De siste årene har miljøvernspørsmålet kommet inn. - Men ikke snargjort å gjøre bot på flere decenniens forsømmelser. - Ikke råd til å gjøre en engangs stor rengjøring av naturen. - Arbeid som må bli gjort på lang sikt. - Tiltak satt til verks – og innbyggerne begynner å se positive innvirkninger av dette. - Men statsmyndighetene gjør ikke en slik innsats, det er bedriftene som må finansiere dette selv. - Staten snakker varm for kampen mot forurensning, men når en bedrift følger oppfordringen blir de straffet økonomisk. 	<ul style="list-style-type: none"> - Leserinnlegg. - Befolkningen uttaler seg. - Relevant, viser til eksisterende holdninger i offentligheten.

TELEMARK ARBEIDERBLAD 1969 -73:

<p>10.juli.1969 s.1</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kjempeinvestering kreves mot kloakkforurensningene: 100 mill kr til klokker og renseanlegg bare i Grenland. - I tillegg til dette kommer industrien som slipper ut mange ganger denne folkemengden i området gjør. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sanksjoner – renseanlegg. - Utslipp. - Relevant.
<p>19.juli.1969 s.1</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Hvem tar initiativ til telemark naturvern? - Trenger egen naturvernforening, vårt eget ansvar å drive naturvern i fylket. - Sammen vil vi kunne løse en rekke viktige problemer for fylket og verne om jorden, luft og vann. 	<ul style="list-style-type: none"> - Naturvern forening. - Økt bevissthet. - Middels relevant. - Leserinnlegg.
<p>20 september 1969 s.1</p>	<p>'store skogområder i Porsgrunn i ferd med å bli ødelagt: mye tyder på at vegetasjonen som omkranser storindustrien i Porsgrunn er i ferd med å brytes ned av industrirøyken og i første rekke av svoveldioksidene.' Ved befaring av skogområdet, ble det registrert at nål skogen er blitt angrepet.</p> <p>-</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Svært relevant. - Miljø, miljøvern. - Industri. - Endringer av holdninger.
<p>1970 – 9 oktober.1969 s.1</p>	<p>Farlig å spise fisk fra kammerfosselva. Kvikksølv i fisken. Frarådes å spise fisk fanget her.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Konsekvenser av utslipp på fisken. - Middels relevant.
<p>11.november. 1970 s.1</p>	<p>Et tidsspørsmål når grensen er nådd.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hydro pøser fortsatt tonnevis av gift ut i freierfjorden. - Ny lov om vern mot vannforurensning vil nå omfatte giftstoffer i form av klorerte hydrokarboner som Hydro sliper ut sier fiskeridirektoratet. <p>Hydro har ikke tenkt å gjøre noe med dette utslippet på det nåværende tidspunktet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lovgivning. - Fiskeridirektoratet. - Relevant.
<p>3.juli.1971 s.1</p>	<p>Vannet rundt Kragerø like skittent som Oslofjorden – millioner må</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Investering i renseanlegg. - Forurensning. - Middelsrelevant.

	<p>investeres i renseanlegg for å få skikk på forholdene.</p> <p>Krever million investeringer.</p> <p>Tåler ikke mer forurensning.</p> <p>Nådd sitt metningspunkt.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Må anlegges renseanlegg for å holde forurensningen 	
6 august 1971: s.1	<p>et tykt røykteppe fra telemark som en bred elv over Skagerak. Ofte tettere enn i Ruhr og det blir verre og verre sier flygeren Snorre kjetilson.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Relevant. - Viser hvor ille tilstanden er.
22.mars 1971 s.1	<ul style="list-style-type: none"> - 'den gule faren fra Herøya gir også sure vann og fiskedød.' - Store mengder nitrat i syrerester som er analysert. - Det er nok ikke bare langtransport av svoveldioksid fra det europeiske kontinentet som gir sur nedbør og fiskedød i telemark. - Prosjektleder lars overrein sier at det i syrerestene som er analysert vises både sulfat og nitrat og at det er mye nitrat i syrerestene. - Dette indikerer etter vår mening at den gule røyken fra norsk Hydro på Herøya som slippes ut i en mengde av 10-12 tonn i døgnet også er medvirkende til at vann ligger øde, og at det oppstår andre skader. 	<ul style="list-style-type: none"> - Forskning, analyser. - Relevant. - Konsekvenser av utslippene.
16.september.1971: s.1	<ul style="list-style-type: none"> - folk ber om å få skrive under på protestlistene: herre kampanjen mot Rafnes: - Kampanje mot Hydros utbygning på Rafnes. - Forurensning nok som det er allerede. 	<ul style="list-style-type: none"> - Befolkningens meninger om utbyggingen. - Middels relevant.
5 juli.1971 s.1	<ul style="list-style-type: none"> - Herre får mye svineri fra Bamle cellulose – elva brun som kaffe og forferdelig stank fra mefa-anlegget. - Verre og verre å bo der sier folk. - Lukten verre i det siste. - Elva har blitt misfarget og lukter. 	<ul style="list-style-type: none"> - Befolkningen uttaler seg. - Forholdene i området. - Luft og farge. - Relevant.
6 juli.1971 s. 16	<ul style="list-style-type: none"> - Lite industrirøyk i skien i sommer. 	<ul style="list-style-type: none"> - - leserinnlegg. - - relevant.

	<ul style="list-style-type: none"> - Bank i bordet, men forholden bedre enn på mange år. - Leserne som forteller. - Pleier å være pakket inn i gul tåke når solgangsbrisen setter inn. - Produksjons mønstret er meldt å være det samme. - Kan se til å være spesielle klimatiske forhold som spiller inn. 	
16.juli.1971 s. 16	<ul style="list-style-type: none"> - Bare for ekspertene: menigmann vil ikke skjønne et kvekk av Elkems søknad om utslipp i vann. - Spillfekteri å legge saken til offentlig gjennomsyn. - PEA har søkt om utslippstillatelse for industrielt avfallsvann i porsgrunnselva. - NVE som må foreta vurdering siden det er snakk om kjemiske utslipp 	<ul style="list-style-type: none"> - offentlig institusjoner. - Middels relevant.
16.juli.1971 s. 16	<ul style="list-style-type: none"> - Statsstøtte til miljøvern for forurensede bedrifter? - Spigerverket ønsker en vurdering av myndighetene. - Støtteordning for miljøverntiltak innen industrien. 	<ul style="list-style-type: none"> - - statens rolle innenfor miljøvern. - - Miljøverntiltak. - Middels relevant.
1972.10 april s.1	<ul style="list-style-type: none"> - Sjøfugltragedie av dimensjoner: oljesøl har tatt livet av titusener. - Oljeutslipp. 	<ul style="list-style-type: none"> - - notis. - - utslipps konsekvenser. - - middels relevant.
1972.10 april s.1	<ul style="list-style-type: none"> - Optimistisk påstand på seminar: forurensningene over Grenland løst eller vesentlig redusert innen 10år! - Industrien arbeider aktivt for miljøvern men det offentlige må være med på å finansiere. - Industriforbundet har ansvarsbevisst holdninger til miljøvern, selv om det er et klart uttalt krav at staten i sterk grad må medvirke til å løse industriens forurensningsproblemer. - Norge ligger godt an i forhold til å løse luftforurensninger, men kort ovenfor vannforurensninger. 	<ul style="list-style-type: none"> - - relevant. - - industriens arbeid innenfor miljøvern. - - tiltak.
11.april.1972 s.1	<ul style="list-style-type: none"> - Ørreten i Vest-Telemark i fare: surhets-døden truer de mindre fiskevann. - Surnedbør = fisken kan ikke leve i vannet. 	<ul style="list-style-type: none"> - Notis. - Middels relevant. - Konsekvenser av utslippene.

<p>26.april.1972: s.1</p>	<p>Hydros planer om utslipp av kalsium i frier – meningsløst sløseri med natur-ressurser. Staten må gripe inn sier utvalget for renere vann i Skagerak. Frierfjorden en forgiftet tarm av Oslofjorden. Ytterligere utslipp av stoffer kan føre til en akselererende forstyrrelse av fjordens biologi. Kan ikke tillattes.</p>	<p>- bevissthet rundt forurensningens konsekvenser. - - relevant.</p>
<p>14.juni.1972 s.1</p>	<p>Kvikksølvkonsentrasjonen begynner å bli høy – spis ikke fisk mer enn 2 ganger i uka! Regelmessig kontroll av fjordene i skien-porsgrunn.</p>	<p>helse og risiko. - kontroller og analyser. Middels relevant.</p>
<p>1973: 25.april s.1+8</p>	<p>Spredning av plantegift fra lufta må stoppes! - Fra helikopter eller fly må stoppes, sier Porsgrunn arbeidssamfunn styr til helsedirektoratet. Slik spredning medfører generell helserisiko av alvorligste karakter.</p>	<p>- lite relevant.</p>
<p>27.april. 1973 s.1</p>	<p>Hellefjorden er truet av forurensningskatastrofe – har myndighetene mistet kontroll over kloakkutslippene? Mye nye bygg = mer kloakk. Undersøkelser foretatt av NIVA kan ikke fjorden bli tilført mer forurensning før disse utbygningene skjer.</p>	<p>- Offentlige organer. - Rapport om forurensningen. - Tiltak mot dette. - Middels relevant.</p>
<p>26.mai.1973 s.1+12.</p>	<p>Søppelfylling for hele Grenland på kjørbekk? - Plan om å blande vanlig søppel med slam fra septiktanker. Ikke avgjort.</p>	<p>- - lite relevant.</p>
<p>8.juni.1973 s. 1+10</p>	<p>Ubehagelig kalkyle på landbruksselskapets årsmøte.: luftforurensningen vil øke med 70 prosent innen 1980. Uansett hva som skjer vil vi oppleve en kraftig økning i luftforurensningen. Opplyses av prosjektleder dr. Lars overrein.</p>	<p>- prognose i forhold til forurensning. - Relevant.</p>
<p>13.juni.1973 s.1</p>	<p>Stadig kamp mot sota fra Herøya. - Men ennå intet probat middel sier dr. Bjørgum. - Ingen konkrete resultater med hensyn til reduksjon av sotutslipp fra pf. - Det arbeides med det, og det vises at mot sommeren vil det dukke opp ting som kan se lovende ut og som vi derfor setter ut til videre bearbeiding.</p>	<p>- arbeides med forbedring av problemet. - Middels relevant.</p>

	Håper å komme frem til en virkningsfull løsning i fremtiden.	
22.juni.1973 s. 1+10	Til tross for at Hydro satser begrensning av utslipp: 200 tonn avfall i døgnet ut i frier og gunneklev. Dose på ca. 200 tonn avfallsstoffer i døgnet i avfallsvann til fjordene fra pf.	- relevant. - - tall på utslippene.
22.juni.1973 s.10	Like mye gul røyk fra Herøya som før. - Nitrøse gasser, like store mengder som tidligere – 12 ton per døgn, enkelt ganger mer. - Skulle reduseres til 9 tonn ved ombygningen – foretatt ombygning men anlegget fungerer enda ikke som det skal. - Barnesykdommer som de regner med skal bli borte om ikke lenge. Regner med å bli redusert om ikke lenge.	- tall på utslippene. - Relevant.

VARDEEN 1969 -72:

13 januar.1969 s.1+3.	Luftforurensning setter folkehelsen på spill. Et alvorlig problem. Teknologi og høy levestandard har skapt forurensningene. Men vi kan også bruke dette til å bøte skadene. Det vil koste, men det er intet mindre enn vår helse som står på spill.	helse og risiko. - Relevant.
14.januar. 1969 s.1+19	Alt klart for luftkontrollmålingene i Grenland. - Leif stige følger forholdene dag for dag, - Laboratoriet kan få stor betydning. - Betegnes som en gledelig og viktig begivenhet. - Analyse av den luften Grenlands befolkningen puster. Omfattende arbeid, men viktig å gjøre.	- Relevant. Målinger av forurensning, analyse.
25.oktober 1969 s.1	'røykteppe på Klyve selv med klarvær ellers i byen – protestaksjon bebudes blant innbyggerne.' - Det klages over røykforholdene. - Innflytter: forundrer han at det ikke gjøres noe mer systematisk fra innbyggerne sin side.	- Modernisering, teknologisk, økonomisk.

	Hydro vil satse stort på miljøvern og opprette kontrollinstanser for å bekjempe røykplager.	
1970. 28.januar. s. 1+2	Luftforurensningen i enda alvorlig lys: svoveldioksid kan fremkalle kreft, mener kjemiprofessor. - Fører til drastiske forandringer i arvestoffer. Amerikansk forsker.	Relevant. Helse og risiko. - Forskning.
30 januar.1970 s.1	Endelig har vi våknet. – positiv debatt om luftforurensning i tv. - Tema kveld om forurensning på tv, nå klar over konsekvensene. Pengespørsmål – økonomisk spørsmål.	internasjonalt. holdninger. relevant.
20.februar. 1970 s.1	Ren fabrikkrøyk – ikke tåke i skien. Skiensfjorden peker seg ut som det verste røykområdet i Europa. - Tykk og grisete industritåke. - Sikt på 2-300 m. - Ruteflyene kan ikke gå ned under slik sikt. - Ikke en gang Ruhr områdene er like ille. Noe må gjøres for å forbedre dette.	relevant. konsekvenser og forhold.
21.februar.1970 s.1+4	Friluft valg for grenlandsregionen: forurensningen av eidangerfjorden må reduseres. - Streng regulering av hyttebygging og sikring av fellesområder foreslåes. - Naturvernår. Fjorden viser en økende forurensning.	redusering av utslipp nødvendig. Reguleringer. Naturvernåret. Relevant.
21.februar.1970 s. 13	Forurensningen i søkelyset: skal vi få amerikanske tilstander i Telemarks industri-byer? - Mindre røykplager. - Har oppigjennom skapt ramaskrik. - Urovekkende meldinger om fiskedød. - Hittil stort sett bare vært spekulasjoner o m skadevirkningen av forurensning. - Nå målinger av forurensningen I(luft). Må skaffe dokumentering.	Urovekkende forhold. Spekulasjoner. Relevant. Leserinlegg.
5 mars.1970 s.1	Eksisterende bedrifter kan få fem år til å bli kvitt røyken. Forutsetter lån eller statsbidrag til bedriftene og styrkelse av røykskaderådet. Luftforurensningsutvalget av 1967.	Middels relevant.
16.mars.1970 s.1	Lege sjokkert over klorklukten: røyken ødela nok en solskinsdag for skiensfolk. Forferdelige luftforhold.	forholdene befolkningen lever under. Relevant.
14.april.1971 s.1	Norsk Hydro med nye storanlegg på Herøya – satser på nytt salpetersyreanlegg og fullgjødselabrikk.	Nytt anlegg på fabrikk – reduksjon av utslipp. Middels relevant.

	Konsernet lover 30% reduksjon i nitrogenutslippene.	
21.august.1971 s.1	Alvorlig frykt for nye forurensninger fra Herøya: generalplan for sanering før nye konsesjoner gis. - Glede at Hydro vil satse og styrke virksomheten. Dyp bekymring rundt forurensningen.	Bekymring rundt forurensningen. Nye konsesjoner. Middels relevant.
24.april.1971 s.1	Røyken som medvirkende årsak? Sytten tilfeller av hjerteinfarkt og hjertekrampe på herre på et år. Folk på stedet tror hydrorøyken har skylden.	Helse og risiko. Forurensning skylden? Relevant.
6 januar.1971 s.1	- ammoniakk-teppe over porsgrunn: - Eksempel på uhell: vond ammoniakklukt la seg i kveldstimene over store deler av porsgrunn. - Stanken var til sine tider så skarp at beboerne i de mer høytliggende områdene i byen hadde pustevansker. Årsaken til ammoniakklukten var at det ved 21 tiden oppsto en fortetning i rørsystemet i ureafabrikken på Hydro.	lukt, pustevansker. Befolkningens opplevelse av dette. Relevant.
30.april.1971 s.1+3	Full rensning av utslippene i frier vil koste millioner. - Hydro må innlevere søknad om dispensasjon i dag. - Ønskelig rensning av Hydro sine utslipp kommer på 30-40 mill kr. - Ny lov om lov om vern mot vannforurensning.	- Redusere utslipp. - Ny lov om vern. Relevant.
Varden 30 mai.1972: s.1	- unions syretårn i skien en alvorlig forurensningskilde. - Gir kortidskonsentrasjoner av svoveldioksid over svenske normer. - Utslippene fra styrketårene ved union i skien er periodevis slik at det er ønskelig å gjøre noe med saken, sier leder ved kontrollaboratoriet for luftforurensning. - En ny målestasjon på bryggene i skien viser til dels store overskridelser av korttidskonsentrasjoner i forhold til bl.a. svenske normer. - Disse konsentrasjonene kan bare skrive seg fra denne bedriften.	Målinger. Kontroller. Konsesjoner. - Middels relevant.
30 mai.1972: s.1	- unions syretårn i skien en alvorlig forurensningskilde. - Gir korttidskonsentrasjoner av svoveldioksid over svenske normer.	Målinger. Kontroller. Konsesjoner. Middels relevant.

	<ul style="list-style-type: none"> - Utslippene fra styrketårene ved union i skien er periodevis slik at det er ønskelig å gjøre noe med saken, sier leder ved kontrollaboratoriet for luftforurensning. - En ny målestasjon på bryggene i skien viser til dels store overskridelser av korttidskonsentrasjoner i forhold til bl.a. svenske normer. - Disse konsentrasjonene kan bare skrive seg fra denne bedriften. - 	
6.juli.1972 s.1+3	<p>Samme mengde utslipp til sjøen ber Hydro om i konsesjonssøknaden.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konsesjonssøknad for samtlige utslipp fra pf fabrikker i frier og gunneklev og søker om å fortsette å slippe ut de mengder stoffer som man i dag fører i sjøen. 	<p>Konsesjonssøknad.</p> <ul style="list-style-type: none"> - For utslipp. <p>Lite relevant.</p>
7 juli, 1972 s. 1+8	<p>Porsgrunn fabrikker ikke så viktige at den skal få ødelegge omgivelsene.</p> <p>Vaktmesterpar flytter fra klyvebyen – mener det er uforsvarlig å leve i all industrirøyken.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kvelningsfornemmelse, hodeverk. <p>Føler forurensningen øker.</p>	<p>relevant.</p> <p>leserinnlegg.</p> <p>offentlighetens opplevelse av forurensningene.</p>
8.juli.1972 s.1	<p>Hvorfor får vi hodepine og kvalme av hydrorøyken?</p> <p>Skjer når røyken ligger over området.</p> <p>Vil stille hydroledelsen dette spørsmålet i forhold til forurensningen.</p>	<p>relevant.</p> <p>leserinnlegg.</p> <p>offentlighetens opplevelse av forurensningene.</p>
9.september. 1972 s. 1+12	<p>Konsesjonsgrensene for utslipp fra Herøya fabrikker redusert.</p> <p>Ammoniakkfabrikkene skal ned på 4,2tonn svoveldioksid i døgnet.</p>	<p>konsesjon på utslipp.</p> <p>Redusering.</p> <p>Middels relevant.</p>
19.september.1972 s.1	<p>Mens ny giftlast på vei mot dumping i havet: klorerte hydrokarboner fra Herøya snart ved veis ende – forbrenningsskip kan gi totaldestruksjon uten forurensninger?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dumper i havet – forsvarlig måte? <p>Lagres foreløpig i store tanker på området.</p>	<p>nasjonalt.</p> <p>lite relevant.</p>
23.september.1972 s.1+14	<p>Belte av kloakkslam langs strender i eidangerfjorden.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alarmerende, nå må renseanlegg komme, mener stadslegen. <p>Stadig større forurensning.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Synlige skader på området. - Større forurensning. <p>Relevant.</p>
28.10.1972: s.1	<ul style="list-style-type: none"> - konkurransedyktig industri betyr fortsatt forurensning av Grenland: - Nedre telemark er av de områdene i Norge som er 	<ul style="list-style-type: none"> - Industriens rolle. - Store forurensninger. - Mange kilder. - Relevant.

	<p>sterkest belastet av luftforurensninger.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kildene er mange men Hydro, porsgrunn porselen fabrikk utgjør en vesentlig kilde både når det gjelder støv og gassutslipp. 	
--	--	--

Vedlegg 1987:

PORSGRUNN DAGBLAD 1985 –88:

Avis/publisert:	Artikkel og innhold:	Relevans:
PD: 01.03.1985 s.1 +7	<p>'Grenlandsfjordene skal prioriteres i kampen mot forurensninger.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Regjeringen legger frem melding mot forurensning. - Skal settes til verks nye tiltak mot vannforurensninger og luft. - + arbeid for å forbedre kommunal behandling av avfall. - Stortingsmeldingen om forurensningspolitikken skal bli lagt fram i statsråd i formiddag. - Meldingen gir en oversikt over hva som er gjort, situasjonen i dag, foruten at det blir foreslått tiltak for å få ned forurensningen. - Belastede områder vil prioriteres. 	- relevant
PD: 12.03.1985 s.15	<p>'åpent brev til statens forurensningstilsyn: foruroligende tall om utvidet fullgjødsels produksjon ved PF.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Forslaget virker med første øyekast gunstig – men mange miljømessige uheldige utslipp. 	- Miljøgruppe som ytrer seg – relevant.
Pd: 28.03.1985 Billag om industri og næringsliv.	<p>'industri-eventyret'</p> <ul style="list-style-type: none"> - 80 år siden Hydro første virksomhet startet opp. 	Lite relevant Belyser ulike industrier. Positiv vinkling.
29.03.1985: s.1	<p>'mindre forurensning i Grenland nødvendig!'</p> <p>arne Ullmann og siren Johnsen ønsket i porsgrunn bystyre i går at man måtte sette krav til mindre forurensning hva angår utslipp fra industrien.</p>	Relevant.

	<p>SFTs nyeste forskningsresultater måtte legges til grunne mente Ullman.</p> <p>Dette ble tatt opp i forbindelse med konsesjonssøknad fra Hydro angående økt produksjon fra fullgjødsselfabrikken.</p>	
29.03.1985: s.5	<p>'pf får øke sin 'gjødse' produksjon'.</p> <p>Går fremover i konsesjonssøknaden.</p> <p>Men ønsker å sikre seg mot forurensning av forskjellige slag. Grensene som ble satt i forbindelse med Rafnes konsesjonen må ikke lenger legges til grunne for avgjørelsen i slike saker i dag.</p>	Relevant.
02.04.1985 s.1	<p>'uhell med 'prøvebombe' i lab – kvinne forbrent på Rafnes i natt. ' gasser som har lekt ut av beholderene.</p>	Lite relevant.
11.04.1985 s.4	<p>'skjærgårdsparken realitet alt kommende sommer?'</p> <p>vil være til å nyte for alle.</p>	Middels.
15.04.1985 s. 1+5	<p>'Løsningsmidler og røyk gir stridsgass på arbeidsplassen. '</p> <ul style="list-style-type: none"> - røyking i lokaler der det brukes løsningsmidlet metylenklorid, kan gi store helseskader. - Porsgrunnsforsker ilia Bondz som sier dette til pd. - På mange arbeidsplasser brukes løsningsmidler som i den glødende delen av sigaretten, omdannes til fosgen. - Dette er en gass som blir brukt som stridsgass under 1 verdenskrig. 	Relevant.
18.04.1985 s.1	<p>'åsen-elever i Brevik bak stort prosjekt – kampen for Dammane.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jobbet i 2 år med Dammane området i Brevik som prosjekt i miljøgruppa på skolen. - Nå foreligger en stor modell av området, og en klar konklusjon: Dammane å vernes! 	Middels relevant. Miljøvern i offentligheten.
22.03.1985 s.1	<p>'miljøpris til Bamle-anleggene.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Petrokjemianleggene i Bamle – både Statoil og hydro-Rafnes er tildelt Norges industriforbunds miljøvernpris i år. - Dette er først og fremst for deres arbeid med 	Relevant.

	<p>såkalte diffuse-utslipp prisen er tildelt Bamle- anleggene.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det heter i begrunnelsen at de på dette området ligger en generasjon foran annen industri. 	
04.06.1985 s.1	<p>'mislykkede Hydro forsøk med asbest-erstatning.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2 ganger i februar 1978 og mars i år forsøkte pf å erstatte asbestpakningene i salpeterfabrikken med asbestfrie tegningsmaterialer. - Begge ganger er forsøkene mislykkede. 	Middels.
8.07.1985: s.1	<p>'på kanten av katastrofe – beredskap skandalen.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grenland var nifst nær en katastrofe av uante dimensjoner da ammoniakkfabrikk n1 på Herøya i løpet av sekunder eksploderte som en hydrogenbombe. - Fabrikken ble smadret. - Hydro reagerte raskt og profesjonelt. - Eksplosjon og gassspredninger. - Politiet sviktet – brukte 26 min på å surre før de skjønnte hva som hadde skjedd. 	Relevant.
9.07.1985. s.1	<p>'eksplosjonen på Herøya lørdag – politiet brøt instruksjer.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Politiet brøt instruksjen for gassledning da man lørdag lot være å utløse gassfaresignalet, etter det var slått stor alarm ved pf fabrikk. - 26 min etter utløste de alarmer. 	Middels relevant.
10.07.1985: s.4	<p>'katastrofealarm Grenland.' I desember 1982 presenterte fylkesmann katastrofealarm Grenland. Initiativ var for å få en bedre gasskatastrofe redskap i Grenland – sivil beredskap.</p>	Middels.
16.08.1985 s.1-3	<p>'ingen har klart å stoppe utslippene: Refnes lekker kreft gift.'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kreftfremkallende gift går ukontrollert ut fra Rafnes. - Hittil har man ikke funnet ut hvorfor – heller ikke 	Relevant.

	<p>hvordan man skal stoppe det.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gjennom 5 år. - Kreftfremkallende giftstoffet edc strømmet ut fra Rafnes sine anlegg. 	
16.08.1985 s.4	<p>'konsesjonen bør trekkes tilbake.' Roger solheim: etter min mening er det helt klart at konsesjonen for utvidet produksjon ved Rafnes bør trekkes tilbake inntil det er avklart hvor omfattende dette er og konstatere årsaker og rette feil opp. Det må blant annet tas grunnvannsprøver og bunnfallsprøver utenfor anlegget.</p>	Relevant.
16.08.1985 s.4.	<p>'miljøleder Willy Bjerke: flere årsaker er funnet, men utslippet er uforandret.' Brekkasjer på rørene, men utslippene er de samme. Jobber med statens forurensningstilsyn.</p>	Relevant.
16.08.1985 s.4	<p>'Leif Stige, SFT: utslippene må stoppes det er helt klart at Hydro Rafnes må sette en stopper for utslippene av edc. Det er målsettingen at vi får vite hva som skjer i grunnen og som er årsaken til disse lekkasjene.</p>	Relevant.
19.08.1985: s.1+4	<p>'gift protest.' Tre spesialtrente naturvernere tok seg i natt inn på renseanlegget og klatret til topps på et 45 meter høyt desillasjonsanlegg. De har brettet ut et kjempestort banner med spørsmålet: '5 år med edc – hva gjør sft? Aksjonistene tilhører organisasjonen natur og ungdom so har rykket ut til Grenland for å rette søkelyset mot gift lekkasjen. Hydro er meget bekymret over at aksjonistene har med seg mobiltelefon og fotografiapparater. Utstyret kan slå gnister og det er til stadighet eksplosjonsfarlige gass i området.</p>	Relevant.
20.08.1985 s. 1-2	<p>'aksjonistene nede – showet over. Natur og ungdom avblåste klokken ti formiddag okkupasjonen av destillasjonstårnet inne på Hydro. 1 døgn lang aksjon. Kravet om gransking av giftutslippet oppnådde bred politisk enighet.</p>	

20.08.1985 s. 2	'Onsdag 19.juni.1985: 3,6 tonn EDC ut i lufta på to timer!' fremstår fra den siste månedsrapporten fra SF. Strengere grenser for vann forurensning fordi det er mulig å rense disse. Dessuten liten kunnskap om luftforurensning den gangen grensene ble satt.	Relevant.
21.08.1985: s.2	Sft om edc utslippene på Rafnes: saken fortjener ikke allmenn oppmerksomhet. Pålegg om retting.	Middels.
21.08.1985: s.2	Hydro om utslippet' Lekkasje, ikke utslipp med hensikt. Tar saken på alvor og prøver å rette raskt opp i problemet.	
06.03.1986 s.1+3	Sft-vurderinger positive. - Sft vil med aller første forhandlinger union i skien angående cellulose fabrikkens framtidige skjebne. - Vurderinger virker positive. - Betyr dette at skiens befolkning skal få mindre union lukt i fremtiden? - Finne andre løsninger enn nedleggelse som er miljømessige gunstige	Relevant.
06.03.1986 s.1+3	Cellulose fabrikk til union – kan bli politisk varm potet.	
23.03.1986 s.9	Flere arbeidsskader – større fravær ved Bamle bedriften: statoil-aksjon for økt sikkerhet.	Relevant
26.03.1986 s.1	Søppelkrigen. Herre rystes i disse dager av meldingen om at industritettstedet kan bli gjort til privat for skien og Bamle kommune. Og det på et sted hvor innbyggerne opp gjennom tidene har inhalert mer celluloselukten enn godt heimkokt oksygen. Grenlands lykke eller ulykke er knyttet til søppel.	Middels.
11.04.1986 s. 11	Stige om pyrolysolje – ikke farlig å forbrenne. Mener bedriften kan bruke dette og ikke trenger konsesjons behandling.	Middels.
11.04.1986 s. 11	Ny plakat om gassfare deles ut til 25 000 husstander i Grenland. - 'vi som bor i et område hvor flere store bedrifter produserer farlige gasser,	Relevant.

	må være forberedt på at det kan finne sted uhell.’	
11.04.1986 s. 11	Surlien i spørretime: god sft dekning i grenlandsområdet. - Godt dekket når det gjelder kontroller av industriutslipp.	Relevant.
05.09.1986 s.7	PEAs slamfylling på Skjelsvik Skaugen: hva renner i bekken? - ’er det bra å la barna drikke av bekken? Kan hestene få vann derfra? Hva med å vanne grønskene?’ - vanskelig å fa svar på. - Grumsete og slamfarget. - Om sommeren er gårdene i området ofte uten vann, og må bruke vann fra bekken.	Relevant.
05.09.1986 s.7	Elkem søker konsesjon: 7000 kubikk skal tømmes hvert år. - Trenger sted å deponere avfallsprodukter.	Middels.
16.09.1986 s.1	Knardalstrand-folk ble hørt: varsles om gass via høytalere i gatene. - Hydro monterer i månedsskifte nov/des 18-20 høytalere for bedre varsling av gassfare i knardalstrand.	Middels.
24.09.1986: s.1	Bomben som ikke smalt. - Hydros mannskaper styrte profesjonelt ammoniakfabrikk N2 unna katastrofe gjennom 4 timer med ’overhengende eksplosjonsfare’ i går. - Bedriften slo alarm for annen gang etterkrigstiden. - Satset sterkt på sikkerhet etter fjorårets ulykke.	Relevant.
06.10.1986 s.11	Sterkere satsing på industriell forskning. Statsbudsjett.	Notis.
15.10.1986 s.1	Bravo Hydro! - Hydro, politiet og NRK beviste i løpet av 7 dramatiske minutter i går at de nå mestrer katastrofevarslingen i Grenland.	Middels.
16.10.1986 s.1+4-5	Prosessoperatør på Herøya: innhyllet i gass, ble nektet å ringe hjem.	Relevant.

	<ul style="list-style-type: none"> - 'jeg er provosert av hydro-ledelsens effektive neddyssing og bagatellisering av såkalte glipp ved PF. - Jeg har vært vitne til nok 'menneskelige svikt' til å kunne si noe er riv ruskende galt. Grensen er nådd. - Prosessoperatør Ole Martin Realfsen bryter den hold kjeft instruksen som gjør at offentligheten sjeldent får vite hva som skjer inne på Hydro. 	
31.10.1968 s.1-2	<p>Cellulose nedlegges? I februar skal union konsernet ta stilling til en eventuell nedleggelse av cellulose fabrikk i skien, og byggingen av et nytt anlegg for termomasse i stedet. Dette kan medføre at 100 personer mister jobben.</p>	Middels.
09.01.1987 s.1+3	<p>'voldsom faking i natt'</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hydro Rafnes, Statoil på Rønningen fikk driftsstans samtidig. - Årsaken var instrumentsvikt, men bare hos Statoil var kulden den direkte årsaken. - Stansen koster bedriften flere mill kr. - 	Lite
09.01.1987 s 4	<p>Gikk før til luft: kreftfrlige utslipp fra PEA.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Har i mange år vært store utslipp av PAH-stoffer fra PEA. - Utslippene er tjærestoffer som stammer fra renseanlegget for utslipp til luft. - Slammet fra denne rensingen deponeres på fyllinger i distriktet. - Viser seg at opp mot 10 tonn PAH-stoffene årlig har havnet i fjordene de siste årene. 	Viktig.
09.01.1987 s. 4	<p>'vi jobber med saken' all blåskjeldyrkingen og spisingen i Grenlands gjorder må unngås pga PAH utslippene fra PEA. Jobber med målinger av utslippene fra slamdeponier.</p>	Relevant.

<p>26.01.1987 s.24</p>	<p>SFT-rapport om flere utslipp enn tidligere år: PF og Norcem på listene.</p> <ul style="list-style-type: none"> - SFT har nå levert sin årsmelding for 1986. - Melder om flere ulovlige utslipp fra industrien enn tidligere år. - Tror økningen skyldes intensivert kontroll fra SFTs side. - Over 50% av bedriftene som ble kontrollert overskred konsesjonsvilkårene. - Norcem og PF fabrikker under klasse 1 = bedrifter med betydelige utslipp. 	<p>Relevant</p>
<p>12.02.1987 s.1+6-7</p>	<p>Dioxiner i maten vår? Skandaløs kontroll.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stiller spørsmål om disse finnes i luften og maten vår. - Byveterinær Einar Nordbø skulle gjerne ha svar på dette og flere alvorlige spørsmål. - Har i 8 år søkt om å utvide næringsmiddelkontrollen i porsgrunn og Bamle fra 4 til 5 stillinger. - Vårt distrikt har en av landets dårligste kontroll, i forhold til folketallet. - I et av landets farligste distrikter hva miljøgifter angår. - Forstår ikke politikere omfanget av dette spørsmålet? 	<p>Reliant.</p>
<p>16.02.1987 s.9</p>	<p>'pipeklatrerne' for retten i morgen: vi har mer på Hydro.</p> <ul style="list-style-type: none"> - August 1985 klatret 3 medlemmer av natur og ungdom opp i pipene på Rafnes for å protestere mot utslipp av EDC. - Rettsak mot Hydro – sier de har mer å komme mot denne. - Sier Frederik Hauge i miljøstiftelsen Bellona. - Mener sft i Grenland ikke fungerer godt nok som miljøpoliti – for tett tilkobling til Hydro. 	<p>Relevant.</p>
<p>17.02.1987 s.1+28</p>	<p>Rafnesaksjonistene for retten i formiddag: nødrett mot gift.</p>	<p>Relevant.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Lederen av miljøstiftelsen Bellona Frederic Hauge sa i byretten i formiddag at pipeklatreaksjonen var en ren nødrettbergehandling. - Hydro har i årevis hatt en aldeles fri stilling mot industrien kontrollen med gjentatte konsesjonsbrud uten at SFT har grepet inn. - Vi ønsker at miljøverndepartementet skulle undersøke hvor mye EDC det var i grunnvannet sa Hauge. - Vår oppgave å si i fra til allmenheten. 	
19.02.1987 s.1+6-7	<p>SFT var ikke informert: kvikksølvsluket.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er den gamle klorfabrikken på Herøya den reneste kvikksølvsluken? - Hydro på Herøya innrømmer til SFT å ha sluppet ut et par kilo kvikksølv til vann og rundt 50 til luft i fjord. - Dette er under konsesjon. 	Relevant.
8.07.1987 s.1+28-29	<p>Kloakk bading.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Huff da, sa Anne Bollingmo og tok Jørgen opp av vannet ved Olavsberget øyeblikkelig. - Ble tatt noen skumle vannprøver av helseinspektøren her. - De viste 70 ganger mer kolibakterier enn normen for badevann tilsier. - Jeg ville ikke badet der, fraråder bakteriolog Jørgen Lassen. - I verste fall kan hepatitt-smitte spres med kloakk. 	Middels.
8.07.1987 s.1+7	<p>Hauge er her.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Miljøskipet m/s Bellona kom i går på porsgrunn besøk. - Om bord befinner det seg 9 medlemmer av natur og ungdom og miljøstiftelsen Bellona. - SFT i Grenland fungerer altfor dårlig og vi føler oss lurt i EDC saken sier den kjente miljøaktivisten Hauge til PD. 	Relevant.

	<ul style="list-style-type: none"> - Møter Hydro ledelsen. - Reiser rundt med båten og sprer budskap – 'vi opplever det som svært positivt å reise rundt på denne måten. (...) folk viser et stort engasjement og gir oss mye støtte i vårt arbeid. Jeg føler virkelig at miljøbevisstheten seiler i medvind for tiden.' 	
9.07.1987 s.1+4	<p>Miljøaksjon mot Hydro.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Miljøstiftelsen Bellona slo til mot Hydro i går. - Pd var sammen med naturvernaktivistene. - Ombord hadde de måleutstyr som nå skal analysere utslippene i Frierfjorden. - Innenfor sikkerhetssonen til Hydro møttes de av en strøm av forurensning. - Tonnevis med kalk, saltsyre og ammoniakk fosser daglig ut fra kloakkene og rett i frier. - Med på ferden følger giftige tungmetaller, klorerte hydrokarboner og mulige dioksiner. 	Relevant.
10.07.1987 s.1 + 4	<p>1986 på Rafnes: alt for store edc utslipp.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bellona aksjonistene har funnet høye verdier av bly i gunneklev og så i frier. - 'jeg under på hvilken utslipp som har foregått til Porsgrunns elva de siste dagene. Vannet har skiftet mistenkelig farge sier Bård bergfald, leder av telemark natur og ungdom. ' - vi føler oss ført bak lyset sier hauge. - Hydro Rafnes slapp i fjor ut 8 ganger mer edc enn konsesjonen. 	Relevant.
07.08.1987 s.1+3	<p>Ufyselig drikkevann.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Drikkevann som smaker av jord og leire. - Det er hva beboerne i enkelte boligområder i porsgrunn har opplevd i sommer. 	Middels.

	<ul style="list-style-type: none"> - Byveterinær Einar Nordbø må gi klagerne medhold. - 'vi har i sommer hatt det dårligste drikkevann jeg har opplevd på de 10 årene jeg har vært i porsgrunn. - Noe må gjøres. - Avsatt 10 mill kr på langtidsbudsjett til forbedring av drikkevannet. - Møtte om kort tid for å klargjøre hva som må gjøres. 	
09.03.1988 s.1+9	<p>Investerer en halv milliard. Norcem dalen fabrikk i Brevik starter i løpet av få dager sin ombygde ovn 6 til 140 millioner kroner.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Støvlagene kan bli så store de første dagene, men blant investeringsprogrammet på i alt en halv mill kr finnes også flere nye store elektrofiltre for støvutslippene. 	Middels.
16.03.1988 s.5	<p>Rafnes lekker.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hydro Rafnes er blant Grenlands verste forurensere. - Dette kom frem når bedriften presenterte en oversikt over de miljøgifter som lekker ut i frier, ut i lufta og ned i grunnen. - De ukontrollerte utslippene av pyrolysolje i fjor høst er ifølge en fersk NIVA rapport ikke så alarmerende som først antatt. - Men like fullt har Hydro Rafnes en rekke svin på skogen. - Forsker brage rygg ved NIVA har konstatert at Frierfjorden er alvorlig forurenset. 	Relevant
28.03.1988 s.7	<p>Strandhagen om SFT: høl i hue. Sier dette til PD om SFTs siste innsats mot utslippene av klorerte hydrokarboner fra magnesiumfabrikken på Herøya.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sft mener at miljøbøter redder miljøet. 	Relevant.

	<ul style="list-style-type: none"> - Men det kan ikke jeg se at de gjør. - Vurderer de dette som så alvorlig burde de ta skrittet fullt ut og sørge for å stenge fabrikk. 	
6.04.1988 s. 32	<p>Verre enn Oslo.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grenlandsbeboerne har verre luft å puste i enn Oslo borgere som ofte klager over den dårlige lufta. - Kullos utslippene i Oslo: 104 kg per innbygger i året. - 286 kg per pers i året i Grenland. - Også dosen av det daglige bly nivået gjennom lufta er høyere for grenlandsbeboerne. 	Middels.
20.04.1988 s.2	<p>Magnesium-nedkjøringen: vi driver ikke narrespill.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det er blitt hevdet at Hydro porsgrunn kan kompensere de 12,000 tonn magnesium de taper ved nedkjøring av den eldste delen i bygg 104, ved å kjøre opp produksjonen i resten av MG-fabrikk. - Og at de således skulle bedrive et narrespill ovenfor SFT og miljøverndepartementet. 	Middels.
20.04.1988 s.3	<p>Hydro bærer porsgrunn.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hydro porsgrunn øste i 1987 168 mill skatte kroner inn i Porsgrunns bykasse. - I tillegg bidrar Hydro med en del i kommunale avgifter. 	Middels.
20.04.1988 s 3.	<p>Neppe noe miljøpoliti i porsgrunn.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det blir neppe noe miljøpoliti i porsgrunn. - Det er miljøutvalget i skien som etter gårsdagens møte sender et forslag om 2 politietterforskere øremerket miljøkriminalitet ved telemark politikammer til justisdepartementet. - Miljøvernministeren er positiv til tanken, men justisdepartementet er skeptiske. 	Middels.

<p>25.04.1988 s.25</p>	<p>Kontakt med leserne – miljøkriminalitet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Holdningen ti forurensning og forsøpling av naturen og nærområder er for dårlige. - Begrepet miljøkriminalitet må utvides sier miljøleder Sigmund Tvermyr til TA. - Det vi forstår med miljøkriminalitet i dag er at industrien slipper ut miljøfarlige stoffer som de ikke har tillatelse til. - Slike kriminalitet bøtelegges sterkt. - Parolen er at forurenserer skal betale. - Utslippene av tobakksrøyk skader og dreper langt flere mennesker enn industriforurensningen, men forurenseren slipper fra regningen med en symbolsk statelig tobakksavgift. 	<p>Middels.</p>
<p>7.07.1988 s. 24</p>	<p>Bra vann på vold.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det er ikke farlig å bade i voldsfjorden! - Helsesråinspektør Ove Gundersen i skien vil selv ikke ha noen betenkeligheter med en dukkert i Svanvik eller i frier selv om Sissel Rønbech vil vente til 1990. 	<p>Middels.</p>
<p>12.07.1988 s.1+4</p>	<p>SFT-rapport fra 1987: fortsatt for mye forurensning.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Årsrapporten fra SFT for 1987 viser en svak forbedring i forurensningssituasjonen i Grenland. - Men det er likevel et godt stykke igjen til folk kan være fornøyd. - Luft og vann brukes fortsatt som søppelplass for industrien. - Det er ennå et par år til vi vil se virkningene av skjerpede miljøkrav, fabrikknedleggelse og ny renseteknologi sier SFT-leder Leif Stige til PD. 	<p>Relevant.</p>
<p>15.07.1988</p>	<p>Stans cellulose i sommer.</p>	<p>Middels.</p>

s.3	<ul style="list-style-type: none"> - Miljøverndepartementet opprettholder SFTs krav om sommerstopp ved union i skien. - Bedriftens anke fikk dermed ikke gehør hos myndighetene, og heller ikke argumentene om at skulle folk kunne forlange bedrifter stopper for at de skulle sitte ute i hagen om sommeren ville et slikt krav også ramme bilisme og andre miljøfaktorer. - Taper 2 mill kr for å stanse cellulose produksjonen 6 uker. 	
25.07.1988 s. 1+ 6	<p>Hydro jubler.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dersom de gyldene tider forsetter vil Hydro Rafnes få nærmere en mill i overskudd innværende år. 	Lite relevant
26.07.1988 s.1+3	<p>Hydro tar dioksin bot.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Må punge ut med alt fra halvannen til tre mill kr i dioksinbot etter 1 september i år. - Vil gå over grensen som SFT har satt. - Han varsler om ytterligere mannskapsreduksjon i magnesium. 	Middels.
27.07.1988 s.1+5	<p>Dioksinfrykt.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Krabbesalget ned 75%. - Ingen dioksin prøve tatt enda. - Prøvene vil ta måneder å analysere. - Norges fiskeslag har for lenge siden varslet at det kan bli aktuelt å saksøke Hydro men avventer foreløpig situasjonen. 	Relevant.
24.08.1988 s.1+5	<p>Miljø-rettssak i formiddag: manglende regelverk.</p> <ul style="list-style-type: none"> - I ettertid må jeg bare erkjenn at Hydro hadde mangelfull spesifisering over hvilken kjemiske stoffer som kunne lagres på våre ulike tanker, sa direktøren for transportseksjonen hans Mathiesen da skien og porsgrunn byrett i formiddag åpnet den 	relevant

	<p>første miljørettsaken her i landet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bot på 500 000 kr etter en gasslekkasje på Hydro i mai 1986 da nitrøse gasser drev innover knardalstrand. - Uhellet skjedde da det skulle tapes salpetersyre på en transporttank som var gummiert innvendig. 	
--	--	--

TELEMARK ARBEIDERBLAD 1990

Avis/publisert:	Artikkel/innhold:	Relevans:
TA 18.07.1990: 1,6	<p>Politiet frifant Hydro.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Samtlige anmeldelser i kvikksølv-saken ved Hydro Porsgrunn er henlagt av politiet. - Hydro selv er frifunnet for anklagene fra LO-forbundet, Kjemiske og miljøstiftelsen Bellona. - Kvikksølvskalndalen i 1987 var ingen skandale, mener politiet. - Derimot sier politiet at Hydro Porsgrunn har brutt Arbeidsmiljøloven men disse punktene er foreldet. 	<p>Relevant.</p> <p>Skade og risiko.</p> <p>Offentlig meninger.</p> <p>Miljøvern og industri.</p>
TA 18.07.1990: 1,6	<p>Bellona ut mot politiet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Miljøstiftelsen Bellona er sterkt kritisk til Porsgrunns politiets håndtering av kvikksølv-saken og vil ta kontakt med riksadvokaten etter henleggelsen av kvikksølv-anmeldelsene. 	

	<ul style="list-style-type: none"> - I en pressemelding sier Bellona at Telemark Politikammer er inkompetent i miljøsaker. - Slett behandling og utilstrekkelig sikring av beviser er Bellonas begrunnelse for begjæring til riksadvokaten om gjenopptakelse av anmeldelsene. 	
TA 18.07.1990: 1,3	<p>Elve-eiere anmelder.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Formannen i elveeierlaget i Kragerøvassgraget, Olav Henreid, vil anmelde bedriften NEA (Norsk Elektrokjemisk Aktieselskap) for miljøkriminalitet. - Tyktflytende leire har løsnet i forbindelse med opprydning nedenfor Dalsfoss Kraftstasjon. 	<p>Relevant.</p> <p>Miljø kriminalitet.</p>
TA 18.07.1990: 1,7	<p>Vil lagre 200 tonn spesialavfall.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Selskapet Rena A/S har søkt SFT om å få lagre 200 tonn spesialavfall i jernbanevogner i Sunde grustak på Nordagutu. - Avfallet består av batterier og annet avfall som ikke har høy brannrisiko. - Jeg er ikke skremt av disse planene sier rådmann Peder Rekkedal. 	<p>Relevant.</p> <p>Risiko og miljø.</p>

<p>TA 27.08.1990: 1,20</p>	<p>Grønne bølger i Grenlandskryssene.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Trafikk-flyten skal bedres på hovedveiene i Grenland. - I løpet av høsten til vegmyndighetene programmere 'grønn bølge' i lyskryssene og på den måten gi hovedveiene større prioritert framfor sideveiene. - Telemark vegkontor legger også vekt på at dette tiltaket vil bedre lufta i form av redusert eksosutslipp og mindre støy. - De 'grønne bølgene' skal sørge for at bilistene på innfartsveiene til Skien og Porsgrunn raskere skal slippe gjennom de hardeste belastede sentrumsgatene i rushtida. 	<p>Middels relevant.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fokus på miljø og forbedringer.
----------------------------	--	--

VARDEEN 1985 -88:

Avis/publisert:	Artikkel/innhold	Relevans:
01.02.1985 s.1+5	Asbest-avtale i Hydro. <ul style="list-style-type: none">- Hydro og norsk kjemisk industriarbeiderforbund inngikk onsdag en prinsippavtale som gir erstatning for asbestskader.- Avtalen gjelder i første omgang 30 ansatte og etterlatte ved Hydros anlegg på Herøya.- De ansatte ved Herøya vil til sammen få flere millioner kr.- Avtalen gjelder for alle Hydros anlegg, og omfatter også andre yrkesskader enn de som oppstår ved asbest.- 'dette er en historisk begivenhet'. Sier LO-advokat Karl Nandrup Dahl.	Relevant.
05.02.1985 s.1+5	Utbygging for 500 mill. På Herøya? <ul style="list-style-type: none">- PF søker i disse dager myndighetene om de nødvendige tillatelser for en utbygging av fullgjødselanlegg på Herøya for en halv mill kr.- I løpet av våren skal Hydros styre ta endelig stilling til planene.- I søknaden sendt til forurensningstilsynet heter det at totalutslippene til luft for de fleste komponenters vedkommende vil bli lavere enn de er idag.- Dette gjelder ammoniakk, støv, nitrat og svoveldioksid.- Utslippene til vann vil også bli lavere.	Relevant.
06.02.1985 s.1+5	Porsgrunn Fabrikker med en halv milliard i overskudd: 1984 ble året da alt klaffet.	Lite relevant.
07.02.1985 s.1+9	Blå asbest ved Hydro: arbeidstilsynet vurderer anmeldelse. <ul style="list-style-type: none">- 'det kommer svært overaskende på oss at	Relevant

	<p>man ved norsk Hydro har brukt blå asbest etter at totalforbudet kom i 1981', sier direktør odd højdahl i arbeidstilsynet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bl.a. vurderer han å anmelde Hydro for å ha trosset forbudet mot bruk av blåasbest. 	
08.02.1985 s.1+5	<p>Her er 23 tonn svoveldioksid på gale veier.</p> <ul style="list-style-type: none"> - En tankbil er på vei fra Falconbridge i Kristiansand til union skien med 23 tonn svoveldioksid. - Doningen har gjort seg ferdig med høgenheitunnelen og setter kurs for tettbebyggelsen på Heistad. - Om sommeren må denne bilden kjøre riksveien for klatt og kronglete for transport som dette. - I alt 70 000 tonn med farlig gods fraktes på Telemarks-veiene hvert år. - Biltilsynets sjef Egil feby legger ikke skjul på at han frykter denne trafikken – spesielt langs våre tettbygde strøk langs E-18. 	Middels.
09.02.1985 s.1+5	<p>Hva er egentlig tillat? Full forvirring om asbest.</p> <ul style="list-style-type: none"> - I kjølvannet av oppstyret rundt bruken av blå asbest ved Hydros fabrikker, har det nå dukket opp en ny sak som er ypperlig egnet til å gjøre forvirringen om hva som er tillat og hva som er ulovlig vedrørende bruk av asbest nærmest komplett. - Direktør odd højdahl i arbeidstilsynet sier til varden at all bruk av asbest er ulovlig fra 1 januar dersom det ikke er gitt dispensasjon. - Ved Statoils anlegg i Bamle der man bruker store mengder hvit asbest kjente man så sent som i 	Middels.

	<p>går kveld ikke til disse reglene.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Og dette er ikke så rart: regelverket som altså trådte i verk fra 1 januar er ennå ikke sendt til forbruker! 	
19.02.1985 s.1+4	<p>Brevik sotes ned.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det er støvplager i Brevik igjen. - Denne gangen er dette ikke fra sement, men utgangspunktet er stort sett det samme. - Under lossing av kull ved tangen-kaia på Norcem virvles det opp store mengder kullstøv som legger seg over landskapet som en grå hinne. - Årsaken er i første rekke kulda som hindrer bruk av overrislingsanlegg, selve kullet har liten overflatefuktighet samtidig som naboene heller ikke er fornøyd med loss mannskapenes bihandling av kullet. 	Lite relevant.
21.02.1985 s,1+3	<p>Rekordartet klagestrøm over grenlands-lufta.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det har vært en nærmest rekordartet strøm av klaget på grenlands-lufta i januar og februar og årsaken er at luften er blitt stående stille med elendige spredningsforhold i kuldeperioden. - Folk som har henvendt seg til statens forurensningstilsyn hevder at grenlands-lufta nå har vært på sitt verste som før de store rens tiltakene ble satt i verks. 	Relevant
2.10-1985 s.1+11	<p>Klagestorm mot luftforurensning i Grenland.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Union bruk og PF topper adresselisten til hele 36 innkomne klager over forurensning i Grenland i august. - Dette er det høyeste antall klager statens forurensningstilsyn har mottatt på 3,5 år. 	Relevant.

<p>14.10.1985 s.11</p>	<p>Skjerpet sats mot forurensning.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Regjeringen skjerper kampen mot luft og vannforurensninger. - Dette er hovedbudskapet i miljøverndepartementets budsjett for 1986. - Budsjettforslaget stiller en drøy milliard kr til disposisjon for miljøvernminister rakel Surlien. - Arbeidet med kontroll av utslipp fra industribedrifter vil bli intensivert ved at SFT får 10 nye stillinger. (før 3) 	<p>Relevant. Nasjonalt.</p>
<p>21.10.1985 s. 28</p>	<p>Stinkende hydro-dis forpestet helgeværet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stanken av klor og tett dis fra Hydro på Herøya plaget lørdag formiddag så mange bosatte i vid omkrets fra fabrikk. - En driftsmessig uregelmessighet under ugunstige værforhold er Hydros forklaring. - Det er klorering i magnesium fabrikk som toppet seg om morgenen opplyser informasjonssjef kai Evensen til varden. 	<p>Relevant</p>
<p>22.10.1985 s.1+4</p>	<p>Vrient å få stoppet klor dis.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stikkende klorlukkt fra Hydro rev igjen i nesen mandag morgen. - PF melder om normal drift. - Lukten var heller ikke så ubehagelig som lørdagens dis over Gråtenmoen og Geiteryggen. - Da mottok SFT klagetelefoner. - Så lenge PF har liten oversikt over hva som fører til slik klorutslipp kan SFT lite gjøre. 	<p>Relevant.</p>
<p>26.10.1985 s. 1+4</p>	<p>Grå høst i Grenland.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Den siste rapporten fra SFTs kontrollseksjon i nedre Telemark er lite oppløftende lesing: - Mye sementstøv i Brevik, høye svoveldioksid konsentrasjon i skien, ammoniakkutslipp fra 	<p>Relevant</p>

	<p>Herøya og fiskedød i gunneklev.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fra Rafnes har det vært storutslipp av lut. - Og på utslipp fra union i skien har det strømmet inn med klager. 	
05.03.1986 s. 34	<p>Hydro-konsernet har 20 000 miljøarbeidere!</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oluf bœckman er leder for miljøteknikk avdeling ved forskningscenteret på Herøya, sammen med sine øvrige 16 medarbeidere arbeider han med å bedre miljøet på de forskjellige arbeidsplassene innen konsernet, sikre best mulig at miljøet utenfor bedriftens arbeidsområde blir minst mulig skadelidende, redusere støy og prøve å øke sikkerheten for de medarbeidere innen konsernet. - Med 20.000 mener de alle arbeiderne som følger opp de de foreskriver. 	Relevant.
08.03.1986 s.1+4	<p>Brevik-husmødre ber om miljøgaranti.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nå sier husmødrene i Brevik stopp. - Nå krever de forbedret utslippskontroll, og garanti for reaksjon dersom forurensningene øker ytterligere. - I et brev til SFT ber Brevik og Omegn Husmorforening om at kontrollavdelingen ved SFT Grenland styrkes og tilføres flere resurser. - 'vi slites ut', heter det i brevet. - Alt tøy må vaskes hver gang barna leker i den gråsvarte snøen. - Sementstøvet får barna i seg gjennom uvanen med å spise snø, og suge på istapper eller tilgrisede votter. 	Relevant
11.03.1986 s.1+32	<p>Naturvernforbundet skuffet: Grenlands-folk likegyldige til forurensnings-kampen?</p>	Relevant.

	<ul style="list-style-type: none"> - Er grenlands-folk likegyldige til forurensningsproblemene i sitt eget distrikt? - Norges naturvernforbund stiller seg spørsmålet i disse dager, etter at det er klart at forbundets forsøk på å organisere en opinion mot forurensningen her i distriktet i første omgang har gått opp i røyk. - Bare 60 mennesker har meldt seg som medlemmer en måned etter at forbundet distribuerte en egen folder til alle husstander i Bamle, porsgrunn og skien. 	
12.03.1986 s.1+4	<p>Største Herøya etterforskning til nå: eksplosjon og asbest henlagt.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Politiet i porsgrunn har nå gjort seg ferdig med etterforskningen i 2 store hydrosaker, og begge er henlagt. - Gjelder arbeidstilsynets anmeldelse av PF for bruk av blåasbest i pakninger og forholdene omkring den store eksplosjonsulykken i den ene ammoniakfabrikken i juli sist år. - Dette er utvilsomt den største industrietterforskningen som noen gang er utført av politikammeret i porsgrunn. 	Lite relevant
14.03.1986 s. 32	<p>Støv utslipp kan bli halvert fra 1988: Norcem bygger om ovn for 115 millioner kr.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bevilget 115,4 mill til ombygning av ny hoved ovn ved dalen fabrikker. - Støvutslippet kan bli halvert fra 1988, når all sement produksjonen legges til denne ene moderniserte ovnen. 	Relevant
19.03.1986 s.1+20	<p>SFT krever reduksjon av luftgassene: union får frist frem til 1 juni.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Union får frist frem til 1 juni med å legge frem en ny og grundig vurdering av mulighetene for 	Relevant.

	<p>ytterligere reduksjon av luft gasser og andre utslipp fra sulfitcellulose fabrikk på klosterøya i skien.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dette er et av påleggene i et nytt utspill fra STF, kontrollseksjonen i nedre telemark. 	
20-03.1986 s.1+4	<p>Telemark elgen mest forurenset i Europa.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Den sure nedbøren ramma viltet med full tyngde. - Elgen viser et høyere innhold av giftige tungmetaller enn noe annet sted i Europa. - Foreløpig er det ikke forbundet med helsefare å spise kjøttet, men veterinær Gunnar holt ved veterinærhøyskolen som har gjort en undersøkelse mener saken stiller seg annerledes dersom man har lever eller nyrer på middagsbordet. 	Relevant.
22.03.1986 s.1+4	<p>Pipeklatrere blir bøtelagt.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Politiet i Porsgrunn har nå ilagt natur og ungdoms tre pipe klarere på Rafnes bøter på 4000kr hver. - 'vi kommer ikke til å betale' sier Frederic hauge i kommentar til varden. 	relevant
22.03.1986 s.21	<p>Selv om Norge er foregangsland i kampen mot sur nedbør: det står om liv</p> <ul style="list-style-type: none"> - hvert år daler over 300 000 tonn svovel over Norge. - Telemark og Agder er de mest utsatte. - Bare 10% av svovelet kommer fra norske kilder. - Storbritannia er den store stygge ulven. - Forskere uenige i hvor stor grad sur nedbør virker innpå skogdøden i Norge. - Men skogdøden finner en over det meste av landet, mest i Sør-Norge. 	Relevant. internasjonalt

	<ul style="list-style-type: none"> - Stadig flere vann blir sure. - Fisken forsvinner, dyr og fugler forgiftes og lider, mennesker tar skade. - Plantelivet i skogene endrer seg. - Den norske innsatsen i kampen mot sur nedbør monner noe, men frustrasjonen er stor når samtidig vet at store forurensere som Storbritannia og Polen ikke er med. 	
22.03.1986 s.21	<p>Norge fører an:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Norge spilt en fremtredende rolle i den internasjonale samarbeidet i kampen om surnedbør. - I 1972 ble det igangsatt et samarbeidsprosjekt i regi av OECD, ledet av norsk institutt for luftforskning for å måle langtransport av luftforurensning i vest Europa. - 11 vest eu land deltar. - 1975 KSSE konferansen. - 1977 ECEs utarbeiding av en konvensjon for å beregne utslipp av svovel forbindelser. - 	Relevant.
02.11.1986 s.40	Mistanke om brudd på asbest forskriftene: porsgrunn fabrikk anmeldt til politiet.	Middels.
14.11.1986 s.1+2	<p>Grenlandsblåskjellene: økt giftmengde.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Næringsmiddelkontrollen for porsgrunn og Bamle har konstatert giftinnhold i blåskjell langs Telemarks kysten er økende. 	Middels
04.03.1987 s.1+10	<p>Første last spesialavfall levert Norcem i Brevik: offisiell fyr på avfalls-brenningen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Med gjentatte forsikringer om nær utslipps frie ovn og helt sikker drift fikk Norcem tirsdag miljøverndepartementet til offisielt å åpne forbrenningsanlegget for spesialavfall. 	Relevant.

09.03.1987 s.1+5	Grenlandsstrendene trues av oljeflak: 20 tonn diesel dumpet ut i Langesunds bukta. - Oljetanken Silver Fox droppet betydelige mengder dieselolje på Langesunds bukta.	Lite relevant.
28.03.1987 s.1+4	Rasjonalisering kommer hvis ja til TMP: 100 må gå ved union i skien? - Om union styret gir sin tilslutning til planene om å bygge et nytt anlegg for termomekanisk masse i skien som erstatning for den nåværende fabrikken for sulfitcellulose, det kan bety at behovet for ansatte i skien vil synke.	Lite relevant.
03.07.1987 s.1+	Hydro utvider med 3,5 mrd.	Lite relevant
07.07.1987 s.1-2	Industri-dis på retur i Grenland. - Det er positive resultater å spore i kampen mot disen i Grenland og SFT er kommet nærmere målsettingen som er satt opp frem mot 1990 for bekjempelse av industri-disen. - På den andre siden har SFT som nå offentligjør sin årsrapport, registrert flere klager enn noen gang, samtidig som fisk fra frier eller voldsfjorden ikke bør spises mer enn to ganger i uka.	Relevant.
19.07.1987 s.32	Skien helseråd anbefaler: fint å bade i Hjelle vannet! - Selv om det kommer ut litt kloakk er det ganske bra badevann i hjellen i skien nå.	Middels.
07.01.1988 s.1+2	Heistad fabrikker som industripark? - Utsiktene for å skape ny næringsmiddelindustri ved Heistad fabrikker ser ut til å være så som så.	Lite relevant
20.01.1988 s.1+4	Optimisme stiger blant union ansatte: tyngende miljøvernplan omplasseres?	Middels
23.01.1988 s.7	LO 'luta lei' miljø aktivister. - Bellona og green Peace er organisasjoner som med vilje bryter lover og regler, og jeg er luta lei	Relevant.

	av miljødebatten i Norge skal skje på deres premisser!	
25.01.1988 s.9	Miljøvennlig materiale for støydemping og isolasjon. - Isonor Grenland er et nydannet firma innen bransjen.	Middels.
01.08.1988 s.1+4	Miljø syndere svarer ikke. - Tidligere i år gikk spesialfirmaet M-tek i Larvik i samarbeid med SFT ut med en henvendelse til 1000 små og middelstore bedrifter for å få kartlagt den årlige mengden av spesialavfall i telemark. - 231 av dem ga blaffen i å svare til tross for trussel om forurensningsgebyr. - Den var tydeligvis tom og ingen gebyrer er skrevet ut.	Middels.
02.09.1988 s.1+2	Hydro vil rense til dagens krav. - SFT ble i går underrettet om at Hydro porsgrunn vil bygge nytt renseanlegg som fra midten av 1990 kan fjerne over 95% av giftige dioksiner. - Men dersom myndighetene ikke synes anlegget til 150 millioner er nok og skjerper kravene innen den tid, mener Hydro det ikke er grunnlag for nytt renseanlegg. - Da kan opptil 800 arbeidsplasser ved magnesiumfabrikken gå tapt.	Relevant.
07.09.1988 s.1+4	Gratulerer! - I dag er dagen befolkningen i Grenland lenge har sett frem til. - Den nå så berømte miljøpakka åpnes. - Miljøvernminister Sissel Rønbeck er selv til stedet. - Pakka inneholder en rekke miljøtiltak. - En stor del av innsatsen vil være rettet mot forurensningene til sjø, vann og luft, men inneholder også tiltak	Relevant.

	<p>som vil gjøre det trivelig å bo i Grenland.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Innen tre år skal industri disen være halvert, og den råtne stanken fra union i skien fjernes. - I løpet av de nærmeste årene skal 95% av kloakkutslipp være rensset. - Innen år 2000 skal fisk og skalldyr fra fjordene i Grenland kunne brukes som menneskemat uten restriksjoner. 	
08.09.1988 s.1+10	<p>Farvel, skitten.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ny satsing på opprydding, og både stat, kommuner og industri er rede til å brette opp armene for storvasken av luft og vann. 	Relevant.
08.09.1988 s.1+10	<p>Dioksin grenser revideres.</p> <ul style="list-style-type: none"> - I løpet av denne måneden vil SFT presentere Hydro sitt forslag til nye grenser for utslipp av dioksiner. - Det er i denne forbindelse enten nedleggelse, rensing eller overgang til en annen prosess for magnesiumfabrikken som vurderes. - Spørsmålet er svært konfliktfylt. 	
08.09.1988 s.1+10	<p>Frier er problem barnet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rensingen av frier er problembarnet i miljøpakken. - Ennå vet vi ikke hvor omfattende tiltak som må til før fisken og krabber fra denne fjorden skal kunne spises. 	
09.09.1988 s.1+7	<p>Avgifts sjokk i skien.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skiens-borgere må regne med en avgift sjokk når regningen for miljøpakka etter hvert skal kreves inn. - Økningen ventes å bli stor i perioden 1989-91. - Skien bystyre sa ellers i går ja til miljøpakka, og der ble det presisert at boutgiftene for enkelte kan komme til å bli meget høye. 	

<p>16.09.1988 s.1+3</p>	<p>Miljøpakken drukner i frier-slam.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan forurensnings situasjonen i Grenland vil utvikle seg er høyst usikkert, også med den planlagte reduksjonen av utslippene fra magnesiumfabrikken. - Forurensningene av de marine organismene skriver seg høyst sannsynlig fra forurensede bunnsedimenter i området. - Hvor lang tid det vil ta for å få rensset bunnsedimentene er det i dag ingen som vet. - Og da blir det lite igjen av pompen og prakten omkring miljøpakke-målene til Rønbeck, hvor det å satse på at fisk og skalldyr fra grenlandsgjordene skal kunne fortæres i år 2000. 	
<p>17.09.1988 s.1+5</p>	<p>Hydros salpetersyre- glipp: grov uaktsomhet, fastslår byretten.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hydro må punge ut med en halv mill til statskassen. - Etter et dramatisk utslipp av nitrogendioksyd. 	
<p>27.09.1988 s.1+4</p>	<p>Reklame skal tegne glansbilde av Hydro.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hydro har engasjert garvede reklame folk til å fortelle Grenlands befolkning 'sannheten' om konsernet. - Gjennom en større kampanje vil vi informere publikum om våre tiltak på miljø- og sikkerhetssiden sier Hydros informasjonssjef. - Ikke fornøyd med pressens industridekning. - Ikke fornøyd med det bilde media tegner av bedriften. 	